

ART LIMES

KÉP-TÁR XXII.

NYERGESÚJFALU ÉS MŰVÉSZEI II.

2023.3

TATABÁNYA



TARTALOM – CONTENTS – 2023/3. – II. RÉSZ

4. PORTRÉGALÉRIA (K – V) – A 2023/2. SZÁM FOLYTATÁSA

- 113 Wehner Tibor: Vágyképek. Kóthay Ernő (1926–1982) festőművész emlékkiállítás
- 117 Kövesdi Mónika: Kóthay Ernő emlékkiállítás
- 121 Szakály Sándor: Manno Miltiades „tényleges állományú főtanár”. Néhány adalék egy all-round sportember életútjához
- 125 Padányi Lajos: Manno Miltiades
- 127 Nyergesi István: Önéletrajz
- 129 Dévényi Iván: Nyergesi István „naiiv” festő és szobrász
- 133 Bodri Ferenc: Tölgyfa és fenyő. Nyergesi István (1900–1989)
- 137 Dévényi Iván: Nyergesi János festőművész kiállítása, 1954
- 141 Dévényi Iván: Nyergesi János – 75 éves
- 145 Szigeti István: özv. Kernstock Károlyné, szül. Stricker Gina (1875–1959) érmei és plakettjei
- 147 Kernstokné Stricker Gina (1880*–1959)
- 149 Dévényi Iván: Látogatás Szalai Zoltán festőművésznél
- 151 László Gyula: Szalai Zoltán kiállítása
- 153 Wehner Tibor: Az úgynevezett ötvenes évek (ritka) festőisége. Szalai Zoltán (1919–1995) festőművész emlékkiállítás
- 157 Padányi Lajos: Művészportré: Takács Gyula festőművész, rajztanár
- 161 Vecsési Sándor: „Kis falusi házban születtem...” (Nyergesújfalu, 1930. május 18.–)
- 165 Fecske András: Festő a tájban. Vecsési Sándor képeihez
- 169 Fecske András: Szellemiség és forma. Részlet a *Meghatározó gyermekkor* című könyvből
- 171 Fecske András: 90 éve született Vecsési Sándor festőművész (1930–2015)
- *
- 175 Feledy Balázs: Zárt ízlés – intenzív mélység. Fecske András: Vajon kinek a művészete?
- 178 Wagner István: Az Alföld Pesten. Tájak, portrék, mesterek



5. KÉPGALÉRIA

181 Könyvek, katalógusok, meghívók, fotók

6. BIBLIOGRÁFIA

191 Komárom-Esztergom vármegye és Nyergesújfalu művészeti irodalma



Kóthay Ernő: *Virágos lebegés*, 1973

Wehner Tibor

VÁGYKÉPEK

KÓTHAY ERNŐ (1926–1982) FESTŐMŰVÉSZ EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

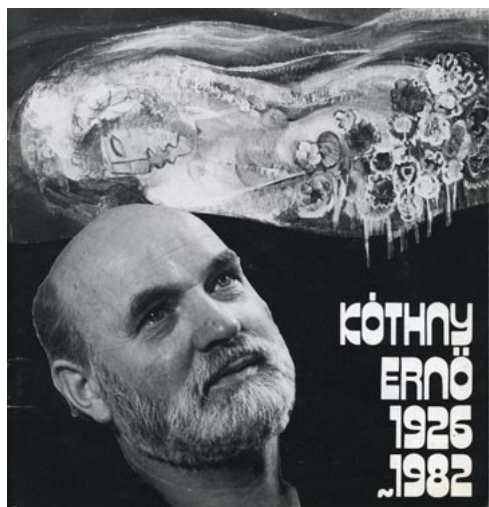


Kóthay Ernő: Önarckép, 1970-es évek

A Tata városához kötődő művészet történetében számos olyan alkotó munkálkodását ismerjük, akiknek tevékenységét ma már alig-alig őrzi a kollektív emlékezet, pedig Bálint Árpád, Blaskovits Ferenc, Hessky Iván, Pállik Béla, Schadl János, Stech Alajos XIX–XX. századi működése, fennmaradt művei révén formálódik gazdaggá és teljessé e település, e táj kultúrtörténete. Az ebbe a sorba illeszthető, hagyományteremtő művészek között tarthatjuk számon a szűkebb pátria, a tatai, a komáromi élettér határait csak rendkívül ritkán és nehezen – valóságos és képletes értemben is nehezen – átlépő Kóthay Ernő festőművészt, akinek munkásságára – halálának tizedik évfordulóján – kiállítással emlékezett, emlékeztetett a Komáromi Kiszgaléria.

A negyvenes-ötvenes évtized fordulóján végzett, szűkre szabott budapesti főiskolai tanulmányok, az ötvenes évek készülődésének időszaka után néhány, dunántúli városban rendezett önálló tárlat, egy-egy kollektív, országos jellegű kiállításra küldött mű kapcsán realizálódó bemutatkozás, kritikák és ismertetések a szakfolyóiratokban és a vidéki lapokban – ennyi került, kerülhetett a magyar képzőművészet-történet hatvanas-hetvenes évtized krónikáját jegyző lapjaira Kóthay Ernő festőművészről. S mindemellett igencsak aktív helyi tevékenység jellemzi: szakkörvezetés Komáromban, művészközösség-szervezés Tatán, művészcsoporthozások létrehozása, a kiállítási program szervezése, egy állami megbízásra készített, Tatabányának szőtt gobelin tervezése, majd egy Lábatlanban elhelyezett pannó, és mindezek háttérében a festői munkásság gyökeres, nagy fordulatoktól mentes pályáíve húzódik: a realista megfogalmazású ábrázolástól a szabad festői elvonatkoztatásig.

Az 50-es, 60-as évek Kóthay-piktúrájában az emberábrázolás volt a középponti művészeti kérdés, s a természet lett az elsőrendű problematika a hetvenes évtizedben. Erőteljesen meghúzott, zárt kontúrokkal határolt paraszthalakok, munkásfigurák – alvók, munkájukat végzők – a kezdeti évek főszeplői: a súlyos, sötét, csaknem színtelen – szürke, fekete, barna árnyalatokban tartott – kompozíciókat balladisztikus atmoszféra lengi át, a művész sikeresen kerülte el a tematika aktuálpolitikai csapdáit. Érdeklődése ezután a fák, a madarak világa, az erdők, a hegyek és a völgyek, s legfőként a vízpartok csodálatos, titkokkal telített, színpompás közege felé fordult, s a témaváltással párhuzamosan egyúttal a művész szemlélete is fokozatosan átalakult: az alkotásra inspiráló valóságélem rögzítése, megjelenítése helyett az általa való kifejezésre helyezte a hangsúlyt. Kóthay ekkor vált vérbeli koloristává:



Kóthay Ernő-kiállítások katalógus-borítói



Kóthay Ernő: Őszi táj, 1982

a sziklákból nőtt fák, a megajduló gyökerek, a földhasadékok, a tűzből jött madarak, a virágzuhatagok látomászerű megfogalmazásai tanúsítják festői érzékenységét, kimeríthetetlen színiköltészetét. A fodorozódó víztükrök, a talányos vízpartok, a buja mocsárvidékek megidézése ürügyén a látványtól teljesen elszakadt s távoli fantáziatájakra kalandozott el, a színfoltok kavargásában, összemosódásában új, szép festői valóságot teremtett. Ez irányú törekvéseinek tanúi a *Víz és Part*, a *Mocsárfantázia* című kompozíciók és a *Növények őszi fényben*, a *Fekete virág* című képek. A művész 1974-es gyűjteményes kiállításának megnyitóján Németh Lajos állapította meg: „Kóthay Ernő korunk festészetének a festői ágába kapcsolódik, azt vallja, hogy a színrel mindent ki lehet fejezni. A szín mindenről tud valani, mindent el tud mondani. Nagy élménye a szín. Ha képeit megnézzük, elsősorban a szín és a ritmus találkozik a képeken, e kettőnek az egységét

keresi...” A komáromi kiállításlátogató megbizonyosodhatott arról, hogy a művész korai halálának tizedik évfordulóján felvonultatott művek nem vesztettek festői erejükből, elevenen szólaltak meg napjainkban is. Ma már tudjuk: az 1926 és 1982 közé zárt életpálya, az 1950 és 1982 közé illeszkedő alkotóperiódus nagyon ellentmondásos, hanyatlásba hajló, látszatokban villódzó történelmi korszak volt, s ha ez így van – és így van –, akkor a Kóthay-műveket vágyképeknek kell minősítenünk: az elvágódás, az illúziókeresés és illúzióteremtés, egy mesevilág képzeletbeli megteremtésének művészeti dokumentumaiként. És ha tüzetesen vizsgálódunk, akkor megtehetjük, hogy a képek hátsó síkján, a tündöklő felszíni rétegek alatt ott motoszkál a kemény, kérlelhetetlen valóság is. (Komáromi Kisgaléria, 1992. V. 21. – VI. 21.)

(Művészet 1992(11)60–62.)



Kóthay Ernő: *Tavaszi érkezése*, 1972



Vecsési Sándor: *Búcsú Kóthay Ernő barátomtól*, 1985



Kóthay Ernő: Menyasszony, 1974



Kóthay Ernő: Tavasz, 1973

Kövesdi Mónika

KÓTHAY ERNŐ EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

A megye művészeti életének meghatározó jelentőségű alakja volt Kóthay Ernő festőművész. Személyét és életművét már életében megbecsülés övezte; a halála óta eltelt harminc év pedig meggyőzően bizonyította maradandó értékeit.

Kóthay Ernő pályája igen viszontagságos évtizedekre esik. 1926-ban született. Népi kollégistaként röptették a fényes szelek Nyergesújfaluról a művészeti tanulmányok közelébe, előbb a Képzőművészeti Főiskolára, majd Rudnay Gyula bajai szabadiskolájába. 1952-ben került Tatára; az életút itt bontakozott ki. Tata művészeti hagyományait gazdagítja. A pályára lépés évének 1954-et tekinthetjük, amikor először adott be kiállításra képet. A tatai múzeum 1955-ben kezdte el gyűjteni a megyei képzőművészek munkáit – amelynek eredményeként hamarosan egy kiváló megyei képtár jött létre s már ebben az első évben vásároltak Kóthay Ernőtől is. A művészpálya ettől kezdve töretlen ívben, szépen haladt bizonyos művészeti tendenciák mentén, az egyre festőibb és mélyebb világ felé. S ezt az életutat töri szinte derékba 1982-ben a korai halál.

Kóthay Ernő – amellet, hogy tagja volt a Képzőművészeti Alapnak, a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának, a Képző- és Iparművészek Szövetségének – közösséget szervezett közvetlen környezetében is. Nagy szerepe van a JEL képzőművész csoport létrejöttében és működésében. Ez a kör a megye legmodernebb művészeit, érett és színvonalas életművek mestereit kapcsolta össze a közös kiállítások és katalógusok, vagyis a közös koncepciók és gondolatok mentén. Olyan művészeket, akik hittek a közösség erejében, a dolgok megváltoztathatóságában, a művészet küldetésében. Kóthay Ernő és a szintén tatai Kerti Károly, a tatabányai Krajcsirovits Henrik és a szobrász Brém Ferenc, valamint az esztergomi Végvári János alkották ezt a szűk kört 1971 és 1976 között, de tágabb értelemben tovább is, Kóthay Ernő haláláig.

A hetvenes évek Kóthay személyes pályáján is a csúcspontot jelentette. De az volt a magyar grafikában is, amely hihetetlen magaslatokat ért el ekkor (Kondor Béla, Hincz Gyula, Gyulai Líviusz, Kass János, Reich Károly, és hosszan sorolhatnánk az ismerős neveket). A művészeti életet rendszeres kiállítások, megbízások, vásárlások élénkítették, léteztek díjak és ösztöndíjak, és léteztek illúziók a művész társadalmi szerepére vonatkozóan. Ebben a körben tehát, ebben a világban, ami így, időben távolról visszatekintve bizonyos értelemben virágzásnak és pezsgésnek tűnik, a vidéki élet egy páratlan szépségű kis szigetén, Tatán találta meg boldogulását a művész, és építette fel életművét, lépésről lépésre, tudatosan és ösztönösen egyszerre, míg a valóságtól eljutott egy mágikus világig, a látványtól a látomásig. Az itt bemutatott képeken, amelyek kis számban ugyan, mégis hitelesen, találóan mutatják be a gazdag életművet, jól látható, milyen művészi úton haladt. Már a legkorábbi, realista felfogású képeken is látható, hogy vérbeli kolorista volt, a színekkel varázsolni tudott. A színek nyelvén beszélt. Első önálló korszakával a hatvanas évek második felében szembesülhetünk. A hatvanas évek művészete nemcsak Kóthaynál, de országosan is egy nagy művész és mester, Barcsay Jenő nyomán haladt, a konstruktív formaadás jegyében. Az összefogott, kavics tömörségű, lapidáris formák Kóthaynál grafikai vázat kapnak, egy-egy lendületes, erős, tussal, ecsettel felvitt körvonal tartja meg a formát, foglalja magába az elmélyült gondolatot, a rezdülő érzést. A színek visszafogottak, a képek szinte monokróm jellegűek, de mégis érzékiek (*Déli pihenő, Madárdal, Gyász*, 1967–69).

A hetvenes években eltűnik ez a grafikai vázrajz, a konstrukció, és átadja helyét a színnek, egy mesebeli világ szimbolikus tájainak, amelyben antropomorf hegyekkel-völgyekkel, életfákkal és virágformán kinyíló emberalakokkal (emberi életekkel) találkozunk. A látvány organikus, mint egy belső

Kóthay Ernő:
Duna-parti táj 1, 1960-as évek
közepe



Kóthay Ernő:
Duna-parti táj 2, 1960-as évek
közepe



Kóthay Ernő: *Déli pihenő*, 1967

táj, dús szövete a televény humuszé és a pazar kárpité egyszerre. A vörösek, a korall és a bíbor árnyalatai itatják át a felületet, hihetetlen gazdagságban. A képek dekorativitása nyilvánvaló, a színek áradó érzékisége, az egymásba játszó színpoltok rétegzettsége olyannyira érett, hogy végre felveti a nagy megbízás, a főmű, a kárpitterv lehetőségét (amely 1974-ben meg is valósul).

Az utolsó években ez a szimbolikus, színekben tobzódó festői világ fejlődik tovább. A tárgyyszerű, még jól felismerhető elemek, tájak, alakok egy mágiikus szövetté kezdenek válni; egy elvont, absztrakt festőiségbe torkollanak. Ez az absztrakt világ ugyanakkor értelmezhető valóságosnak is, hiszen a színek foltjaiból, gesztusaiból egy faktúra épül fel. A *Tó*, a *Víziós táj*, a *Sebekből nőtt virág* teljes egészében absztrakt, vagy legalábbis a hagyományos tájképektől hihetetlenül messze van. Ezzel szemben mégis értjük és elfogadjuk a nagyon gazdag, megint csak érzéki felületet valóságosnak, mint egy tófenék, egy álombéli táj – egy látomásos világ, képzeletbeli, mágiikus mikrokozmosz képének mását.

Kóthay képeinek javán lehajol a szent humuszig. Közelről és belülről nézi azt, felmagasztosítja annak anyagból született anyagát, folyamatos, eleven organizmusát. A korszak főművein, a *Mocsárfantázia* és a *Virágos lebegés* felületén is ezt látjuk: egy organikus világképet; a pusztulás és újjászületés folyamatos körforgásába ágyazva egy érzékeny, érzéki, nagyon szép, valóságos és látomásos, varázslatos világot.

Kóthay Ernő nagy festő volt, nagy művész. Talán manapság ritkán esik szó róla, mert azt az időszakot éljük, amikor nemzedéke – amelyet fájdalmasan korán hagyott itt – átadja a helyét a fiatalabb generációknak. S talán azért is, mert a művészetről általában ritkán esik szó. Pedig Kóthay Ernőnek régóta ott van a biztos helye a művészettörténetben, és – ennek az emlékkiállításnak az újra átélhető szépségei arról győznek meg – a lelkünkben is.

(Elhangzott 2012. június 1-jén, Kóthay Ernő festőművész emlékkiállításán a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat előcsarnokában.)

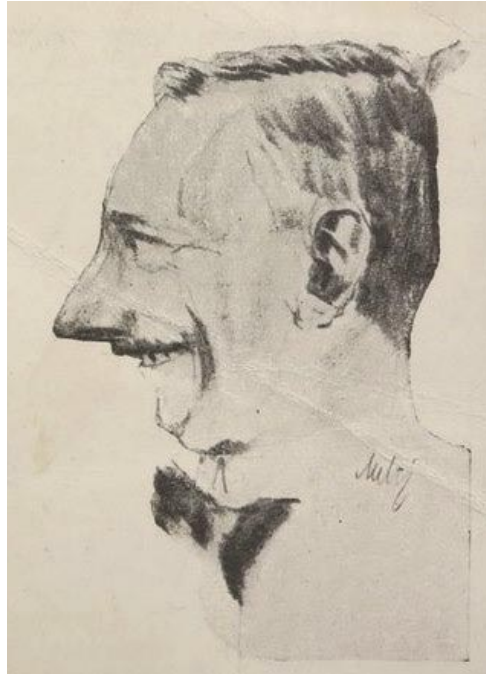
(Limes 2012(4)74–80.)



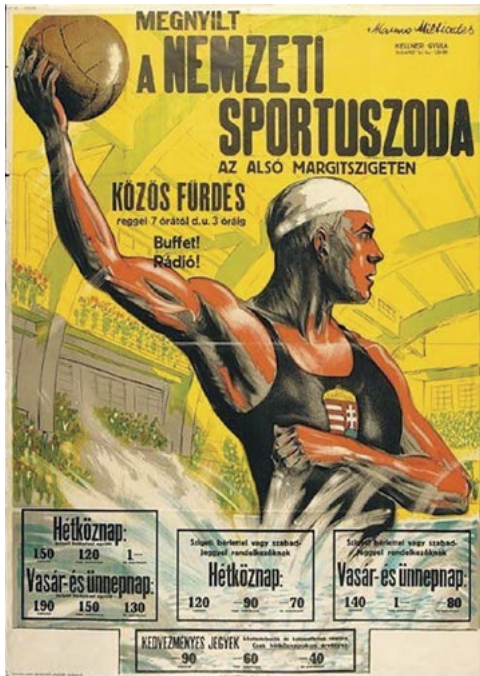
Kóthay Ernő: *Madárdal*, 1968



Manno Miltiades K. und K. huszár egyenruhában



Manno Miltiades: Őnarckép, 1916



Manno Miltiades-plakát, 1930



Manno Miltiades: A 25 éves MLSZ emléklakettje, 1926

Szakály Sándor

MANNO MILTIADES „TÉNYLEGES ÁLLOMÁNYÚ FŐTANÁR”

NÉHÁNY ADALÉK EGY ALL-ROUND SPORTEMBER ÉLETÚTJÁHOZ

A 20. századi magyar sportélet egyik kiemelkedő, sokoldalú és egyben sokszínű egyénisége volt a Pancsován 1879. március 3-án görög eredetű családban született Manno Miltiades. Korának elismert festő- és grafikusművésze, szobrásza a sportban is igen sikeres volt. Korcsolyázott, evezett, futballozott, és szinte nem volt olyan sportág, amelyben ki ne próbálta volna magát. Manno Miltiades sokan hivatásos katonasítként emlegetik, pedig csak az 1930-as években vált azzá. De miként is alakult katonai pályafutása, és hogy lett a Magyar Királyi Honvédség hivatásos tisztje?

A budapesti Hadtörténelmi Levéltárban őrzött katonai anyakönyvi lapja szerint Mannó (sic!) Miltiades görögkeleti vallású hivatalnok az 1910. március 12-i fősorozáskor a császári és királyi hadseregben tíz- és a Magyar Királyi Honvédségben kétévi szolgálatra kötelezte el magát. Mint egyévi önkéntes – saját költségen – 1900. október 1-jével vétetett állományba a császári és királyi 32. gyalogezred 7. tábori századánál, de szolgálatát nem kezdte el, mivel annak elhalasztására már 1900. szeptember 13-án engedélyt kapott „*a tényleges szolgálatba lépés elhalasztása 1901. október hó 1-ig*” szavakkal.

Az 1901. október 1-jei szolgálatkezdés azonban megint csak elmaradt, mivel 1901. szeptember 15-én tényleges szolgálatának megkezdését 1902. október 1-jéig halasztani engedélyezték. 1902. október 10-én újabb engedélyt kapott, amelynek értelmében egyévi önkéntesi szolgálatának megkezdése 1903. október 1-jére módosult.

1903. szeptember 27-én „közös elhatározással” Manno Miltiades – akit addig a Budapesten állomásozó császári és királyi 32. gyalogezred 7. tábori századánál tartottak nyilván, és szolgálatát ott kellett volna megkezdenie – áthelyeztetett az ugyancsak Budapesten állomásozó császári és királyi 16. huszárezredhez, annak is a 4. századához, és ott

kezdte meg egyévi önkéntesi szolgálatát 1903. október 3-án.

Az egyévi önkéntesi szolgálat kialakult gyakorlatának megfelelően 1904. január 1-jén „*egyéves önkéntes saját költséges huszár*”-ból „*egyéves önkéntes saját költséges címzetes járővezetővé*”, majd ezen rendfokozatból 1904. április 1-jén „*egyéves önkéntes saját költséges címzetes tizedessé*” lépett elő. Egyesztendei szolgálatának leteltével 1904. szeptember 30-án „*egyéves önkéntes saját költséges őrmesterré*” lépett elő és egyúttal szabadságoltatott, áthelyeztetett a tartalékba, azaz a 4. századtól a pótkerethez került.

1905. január 1-jével tartalékos hadapróddá nevezetett ki, és a császári és királyi 16. huszárezredből áthelyezték a brassói császári és királyi 2. huszárezredhez. Az egyévi önkéntesi szolgálatot teljesítetteknek – általában – kétévente négyheti fegyvergyakorlatra kellett bevonulniuk, amely részben előfeltétele volt a magasabb rendfokozatba történő kinevezésnek is.

Manno Miltiades 1905. április 1–28. között „*kitöltötte a fegyvergyakorlatot*”, de az 1907. évi fegyvergyakorlat „*kitöltése*” alól 1907. április 23-án „*felmentetett*”, azzal a kikötéssel, hogy azt 1908-ban pótolja. A pótlás azonban csak 1909-ben történt meg, amikor is 1909. augusztus 19. és 1909. szeptember 15. között szolgált ténylegesen a császári és királyi 2. huszárezredben. Ugyanakkor neveztek ki tartalékos hadnaggyá.

Miután 1910. december 31-ével „*kitelt*” a császári és királyi hadseregben kötelező tíz esztendeje, 1910. december 31-ével áthelyeztetett a szegedi magyar királyi 3. honvéd huszárezredhez, annak is a pótkeretéhez, ahogy ez a korabeli előírások szerint gyakorlat volt. 1911. március 15-ével felvette a 300 korona egyenruházati átalányt, hogy az addig „*közös egyenruha*” helyett elkészíthetesse a „*honvéd egyenruhát*”.



Manno Miltiades plakátjai, 1920-as évek



Manno Miltiades: *Birkózók*, 1932

Miután a Magyar Királyi Honvédségben előírt kétesztendei ideje is letelt, 1912. december 31-ével, mint tartalékos hadnagy elbocsátott az állományból. Manno Miltiades katonai pályafutása ezzel – hasonlóan sok ezer egyévi önkéntesi szolgálatot teljesített társáéhoz – lezárult volna, ha nem következik a világháború.

A háború kitörését követően a „mozgósítás tartamára” – majd gyakorlatilag a háború egészének idejére – mint népfelkelő hadnagy vonult be tényleges szolgálatra a magyar királyi 1. honvéd huszárezredhez. 1915. március 1-jével népfelkelő főhadnaggyá, majd a háború befejeztékor, 1918. november 1-jével népfelkelő századosná nevezték ki. Mintegy harminc hónapot töltött a harctéren – ezredével a magyar királyi 5. honvéd lovashadosztály alárendeltségében –, és 1915. május 15-én Bronz Katonai Érdemérmét, 1915. szeptember 6-án Ezüst Katonai Érdemérmét kapott, mindkét esetben „az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásának elismeréséül”. 1918. január 5-én az Ezüst Katonai Érdeméremhez megkapta a kardokat is.

A háborút mint népfelkelő százados fejezte be. Újabb katonai szolgálata 1933. november 1-jével vette kezdetét, Gömbös Gyula miniszterelnök, honvédelmi miniszter javaslatára, amikor is főtanárrá – a századosi rendfokozattal azonos „rejtett” rendfokozat – neveztetett ki a Magyar Királyi „Toldi Miklós” Honvéd Sporttanár- és Vívómesterképző Intézet állományába. A századosi rendfokozatnak megfelelő főtanári rangban azonban csak rövid ideig szolgált Manno Miltiades a Magyar Királyi Honvédségben, mivel 1935. február 16-án Budapest I. kerületében elhalálozott.

Özvegye – Petschacker Maja (másutt Pötschaker Mária), akivel 1924. március 18-án kötött házasságot, amelyet a honvédelmi miniszter utólagosan 1933. december 22-én engedélyezett – 1935 májusában kérelemmel fordult Horthy Miklós kormányzóhoz. Kérelmében az örnagyi tisztí rendfokozat után járó özvegyi nyugdíj folyósítását kérte 1935. június 1-jétől.

Magyarország Kormányzójának Katonai Irodája a kérelmet azonnal „átszámaztatta” a Honvédelmi Minisztériumnak, és kérte az ügyben illetékes minisztérium állásfoglalását. A Honvédelmi Minisztérium



Manno Miltiades: Reklámpaklát az 1930-as évekből

ügyben eljáró osztályai megállapították, hogy Manno Miltiades összesen 12 év, 9 hónap és 9 nap katonai szolgálati idővel rendelkezik, és az özvegyi ellátási díj örnagyi rendfokozat utáni folyósításának törvényes alapfeltételei nincsenek meg, ezért annak folyósítása kegyelmi úton sem volt lehetséges.

Megállapították azt is, hogy az özvegynek a kérelmében foglalt azon megállapítása, hogy férje két hónappal az aligazgató tanári (örnagyi) kinevezése előtt hunyt el, nem felelt meg a valóságnak. A Magyarország Kormányzójának Katonai Irodájához megküldött állásfoglalás szerint Manno Miltiades aligazgató tanári előléptetésére csak 1947-ben kerülhetett volna sor.

Manno Miltiades özvegyét Magyarország Kormányzójának Katonai Irodája ennek megfelelően értesítette, és számára 1935. június 1-jétől 190 pengő özvegyi nyugdíjat folyósított a honvédelmi tárca.



Manno Miltiades terve alapján: A *Gorodoki lovasroham* (1929) a Hadtörténeti Múzeum falán (Nemes György kivitelezésében)



Manno Miltiades közös síremléke a Kerepesi úti temetőben (ma Fiumei úti Nemzeti Sírkert) feleségével és apósával, Petschacher Gusztáv építésszel

Padányi Lajos

MANNO MILTIADES

Az 1920-as, 1930-as években volt Nyergesújfalunak egy nagyon híres és sokoldalú lakója, Manno Miltiades, sportember, grafikus- és szobrászművész.

1935-ben a halotti értesítőjén így szerepelt: „Manno Miltiades százados főtanár, a Toldi Miklós sportoktató képzőtanfolyam és a Ludovika Akadémia tanára, több hadi kitüntetés tulajdonosa, szobrász, rajzoló és festőművész.”

Nyergesújfalun 1920-ban, a trianoni béke után megüresedett prímási erdőfelügyelőség épületét (a mai Öregek Otthona) vette meg (vagy bérelte?), itt élt és alkotott. Felesége 1963-ban Bajóton még élt. A Tábori és Katula család még élő tagjai sokat tudnának mesélni a Manno házaspárról, mivel ők gyermektelenek voltak, a két család gyermekei sokat időztek náluk. Manno Miltiades nyergesi munkásságának sok emléke maradt fenn. Ő készítette az idén felújított *Hősök emlékműve Pro Patria* bronz domborművét. Az egyik híres plakátjának – *A tej élet, erő, egészség* – modellje Zámbo Gyula eternityári munkás, csoportvezető volt.

Nézzük, ki is volt ez az ember, miért tudunk róla olyan keveset? Manno Miltiades Pancsován született 1879. március 3-án, Budapesten halt meg 1935. február 16-án. Sportember, grafikus- és szobrászművész. 1905-től Münchenben a Képzőművészeti Akadémián tanult. Több hazai lap karikatúristájaként dolgozott. Kimagasló eredményeket ért el számos sportágban. 1898-ban az akkor legjelentősebb hazai kerékpárverseny, a Siófok-budapesti táv első helyezettje, a Budapesti Torna Club (BTC) labdarúgó-csapatának középcsatára volt. 1901-ben és 1902-ben a magyar bajnokság gólkirálya, a BTC csapatának tagjaként mindkét évben aranyérmeket nyert. 1902-től a Pannónia Evezős Egyletben evezett. Egypárevezős hajóban 1906-ig 11 magyar bajnokságot nyert. 1906-ban a Molsay-regattán két hajóhosszal megverte az Európa legjobbjának elismert Fitzgeraldot. 1912-ben a stockholmi olimpiai játékokon a magyar nyolcas tagja volt. 1902-ben kezdett korcsolyázni.

1903-ban Krisztiániában (Oslo) második helyezést ért el az Európa-bajnokságon, bronzérmeket nyert a szentpétervári világbajnokságon. 1905-ben a davosi gyorskorcsolyázó Európa-bajnokságon ismét ezüstérmeket nyert. Az I. világháborúban többször megsebesült, utána visszavonult a versenyzéstől.

Képzőművészeti alkotásaiban leggyakoribb témája a sport. 1928-ban ő tervezte a FRADI jelvényét: fő alakja bronzsas, karmai között egy futball-labdát szorongat. A futball-labda körül zöld-fehér színnel pajzs látható, benne FERENCVÁROS felirattal, arany vagy zöld betűkkel. 1919-ben a Tanácsköztársaság megdöntése után uszító, gyalázó, a kommunistákat gyilkosoknak ábrázoló plakátokat rajzolt. (Ezért is nem hallhattunk róla az elmúlt rendszerben.) Sok vidám könyvet is illusztrált. 1932-ben a Los Angeles-i olimpia szellemi versenyén a *Birkózók* című alkotását a szobrászati művek között ezüstérmekkel jutalmazták. Életének nyergesi éveiről jó lenne többet tudni! Még most is sok adoma, történet kering a település e híres lakójáról.

2006. március

(Padányi Lajos: *Adalékok Nyergesújfalu helytörténetéhez. (Válogatás a nyergesújfalui Hírmondóba írt cikkeimből 1991–2012.)* Nyergesújfalu, 2013. Nyergesújfalu Város Önkormányzata. 168–169.)



Manno Miltiades: *Pro Patria* dombormű a nyergesújfalui *Hősök* emlékművén, 1930



Nyergesi István



Nyergesi István: Őnarckép, 1954



Nyergesi István: Menyasszony búcsúztató, 1979

Nyergesi István

ÖNÉLETRAJZ

1900-ban születtem Nyergesújfalun, itt élek ma is. Hatéves koromban kerültem iskolába, itt tanultam tizenkét éves koromig. Közben többször átmentem a szomszédban lakó Kernstok Károly festőművészhez, aki maga is gyakori vendég volt nálunk. Csak néztem, mit csinál. Ilyenkor ő azt szokta mondani: „Na, Pista, kimosod az ecseteket” – és én persze könnyen kapható voltam erre, mert tudtam, hogy kapok egy pár fillért, és ilyennek egy gyerek mindig nagyon örül. A későbbi időkből több képéhez álltam modellt, közben én is megszerettem a festést és a rajzolgatást. Elkezdtem magam csinálni, és a mai napig szívesen festegetek.

Tizennégy éves koromban az Eternit-gyárba kerültem vízfordó gyerekek, és amikor tizenhét éves lettem, egy gép mellé állítottak, palanyírónak. Negyvenhat évet dolgoztam anélkül, hogy egy percet késtem, vagy egy napot hiányoztam volna, kivéve persze a katonai szolgálat idejét.

1934-ben kerámiafigurákkal vettem részt az őstehetségek kiállításán. 1960-ban, nyugdíjazásom alkalmával a gyár rendezett műveimből egy szép kiállítást, ekkor már képekből is. Azóta otthon és a szőlőmben élek, dolgozgatok.

(*Nyergesi István naiv festő kiállítása*, Kecskemét. 1980. Magyar Naiv Művészek Múzeuma, Meghívó.)



Meghívó Nyergesi István kiállítására a Magyar Naiv Művészek Múzeumába, 1980



Képek a tatabányai Népház Nyergesi István-kiállításának katalógusából, 1980



Dévényi Iván

NYERGESI ISTVÁN „NAIV” FESTŐ ÉS SZOBRÁSZ

**„Miért szeretjük a primitív alkotók
gyermekien együgyű művészetét?
Azért, mert ősién egyszerű,
naiv kifejező erejük segít elviselni
a civilizáció művi, hideg légkörét.
Azért, mert az ifjúság enyhe áramát mint gyógyszer
oltják be a térben és időben elidegenedett világ
megbolydult vérkeringésébe.”**

(O. Bihalji Merin: *Husadik századi
művészportrék. Újvidék–Budapest, 1969.*)

A külföldi művészeti írók (Anatole Jakovsky, Stefan Tkac) és napjaink magyar művészettörténészei (F. Mihály Ida, Szabó Júlia, Solymár István) egy idő óta megkülönböztetett figyelemmel fordulnak a XX. század „naiv” (olykor „primitív”-nek, „neoprimítív”-nek és „vasárnapinak” nevezett) festői és szobrászai felé, akik a parasztság, a munkásság vagy a városi kispolgárság soraiból kerülnek ki, s anélkül vesznek ecsetet vagy más – a művészi munkálkodáshoz használatos – eszközt a kezükbe, hogy előzőleg rendszeres művészeti oktatásban, képzésben részesültek volna. Herbert Read szerint (*A modern festészet*, Budapest, 1965.) e naiv mesterek korunk képzőművészetének „jelentős és elbűvölő csoportját alkotják”. Szabó Júlia pedig – *A naiv művészet problémái és a magyarországi emléktanyag* című tanulmányában (*Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve*, 1970.) – így ír róluk: „E művészek munkáiban gyakran hihetetlenül gazdag érzelm- és gondolatvilág tárul fel... A parasztfestők leírják házuk táját, környezetüket, munkájuk eseményeit, életüket, amely az évszakok váltakozásához van kötve, ünnepköreik ősi eredete, babonáik mitikus jelentése nyilvánkozik meg monoton ritmusú, epikai jellegű képeikben. A népművészet ősi rétegei és hagyományai épülnek bele ezekbe az alkotásokba, amelyek azonban már nem tekinthetők népművészeti munkáknak”.

A naiv művészet legkiemelkedőbb alakjai a francia Henri Rousseau, a grúz Pirozmanisvili, a jugoszláv Ivan Generalic, az amerikai Grandma Moses,

a magyar Süli András, Benedek Péter, Balázs János. A naiv mesterek munkái bemutatásra kerültek az 1958. évi brüsszeli világkiállításon, majd Baselben, Rómában, Rotterdamban, Párizsban, Linzben, Salzburgban, Münchenben, Baden-Badenben, Frankfurt-am-Main-ban, Hannoverben. 1966-ban és 1969-ben Pozsonyban megrendezték a naiv művészet első, illetve második triennáléját. Minden jel a naiv („vasárnap”) festészet és szobrászat iránti érdeklődés növekedését, fokozódását mutatja.

Kevesen tudják, hogy Komárom megyében is tevékenykedik egy naiv festő (aki egyben szobrász is): a Nyergesújfalun született, és ma is Nyergesen élő Nyergesi István. Testvérbátyját, Nyergesi Jánost – Kemstok Károly felfedezettjét – országsszerte ismerik (és magasra értékelik) – Nyergesi Istvánról viszont mindmostanáig alig esett szó. Pedig fél évszázada mintáz és farag szobrokat, rajzol és fest, s elég egy futó pillantást vetni munkáira, hogy nyilvánvalóvá váljon: ízesen formált, színezett-égetett agyagszobrai, gyermeki őszinteségről, eredeti szemléletről tanúskodó képei valódi értékek, amelyek megbecsülésre várnak. Benedek Péterről, az uszódi parasztfestőről Tersánszky J. Jenő így írt annak idején a *Nyugat*-ban: „Benedek lelki műhelye tiszta üdéségtől illatos”. E szép szavak maradéktalanul érvényesek Nyergesi István alkotásaira is.

A harmincas években megjelent egy-két riport, újságcikk Nyergesi Istvánról is (akkoriban volt az ún. „őstehetségek” divatja), de azután gyorsan

megfeledeztek róla azok a műbarátok, műkereskedők, művészeti írók, akik – nemes vagy kevésbé nemes motívumoktól vezéreltetve – az őstehetőségek propagátorai voltak. Az ügyeskedés, a törtetés képességének hiánya, a szerénység, az önérzetesség – amely mindkét Nyergesinek jellemző vonása volt – korántsem segítette elő karrierjüket, művészi sikereiket. A felszabadulás után a nyergesújfalui eternitgyárban volt ugyan két kis kiállítása Nyergesi Pista bácsinak, de bemutatott munkái alig váltottak ki visszhangot.

Csaknem fél évszázadon át az eternit-műveknek volt a munkása; csupán kevéske szabad idejében foglalkozhatott festéssel, szobrászkodással, amelynek fortélyait autodidaxis útján sajátította el.

1930 körül jónéhány terrakotta szobrárt megvette egy élelmes műkereskedő, aki a népi emberfípusokat ábrázoló szobrocskákat Hollandiában és a tengerentúlon értékesítette. „A kis szobrokért csak néhány pengőt kaptam – emlékezik vissza Nyergesi bácsi. – De ez nem is fáj nekem; sosem törekedtem haszonra, vagyonra, fényes hírnévre. Amit csináltam, azt a saját örömömbre tettem. Egyszer – ez már az 50-es években volt – meglátogattam Czóbel Béla festőművész. Elég sokáig időzött nálam a feleségével, s gratulált a munkáimhoz. Ez igen jólesett, sajnos azonban ritka volt az ilyen biztató, meleg szó... Elkedvetlenedésre, a művészkedés abbahagyására lett volna okom, de én szívós ember vagyok. Az évtizedek során több száz rajz, több tucat festmény, jó néhány égetett agyag és faszobor gyűlt össze a láda mélyén, a polcokon. Olykor előszedem őket, körülrakom magam velük. Ezek a gyermekeim. Minden szülő büszke a saját gyermekeire – én is büszke vagyok a munkáimra. Ez az én világom.”

Nyergesi István már régen elnyerte munkáival a művészet köztársaságának állampolgárságát; joggal mondhatja el magáról: „Pictor et scultor sum.” Komárom megye művészeti élete sokszínű és változatos. De még változatosabb és még színesebb, sokrétűbb volna, ha a megyei tárlatokon ott szerepelnének az idős „női” festő és szobrász: Nyergesi István művei is.

(Új Forrás 1972(3)103–104.)



Nyergesi István: Lábmosás, 1961



Nyergesi István: Vajat köpülő asszony



Nyergesi István: Várakozók



Nyergesi István: Lakodalom, 1937

Nyergesi István:
TSZ-összeírás



Nyergesi István:
Disznópörzsölés



Nyergesi István:
Nyergesi utca

Bodri Ferenc

TÖLGYFA ÉS FENYŐ

NYERGESI ISTVÁN (1900–1989)

Tölgyfa, fenyő és madárdal – írtam volna szívesebben, de ez utóbbi elszomorítóan hiányzott azon az önmagában is borongós péntek délután. Csendesen párált a szikkadtra száradt temetőkert mikrovilága, a madárdal elveszett talán a teljesebb világból is. Monoton búcsúzás komor hangjai közben süllyedt a tölgyfa koporsó a lakóházaktól körülölelt sírkert legszebb, bár porosan zöldellő fenyőfája alá: a gyökérzet eleven kötésebe az elmúlt, a múlásával immár más távlatot nyert életvilág.

Egy önmagától gazdag, a szem és a szellem által folyamatosan gazdagodó életút végére csapódott tölgyfafedél, szinte az elemek találkoztak ismét a fenyőfa alatt. A hosszú, szerény, bár mégiscsak teljes életút szinte folyamatosan gazdagodott, a köznapis és megszokott mértékkel aligha mérhető. Hiszen Nyergesi Istvántól eléggé távol állt a kincs és a hír, távol az ünnepek felszíni kongása is. Élete inkább a pillanatok és a percek köznapis örömeiből, az emlékek és a jelen kapcsolatának fel-felidézéséből nőtt feledhetetlenné. Formájában és eredményeiben mégiscsak követhetetlenül példássá, példaadóvá a hosszú és gazdag életút.

Akitől búcsúztunk, a századdal együtt számolta a maga törekenyebb és biztonságosabb éveit, élte végig mindazt, ami számára ebből a közel kilenc évtizedből jutott. Festményeiben és rajzaiban, szobraiban és olykor szelíd szavában fel is mutatta, amit ebből a múltékony gazdagságból felmutathatónak ítélt. Olyan tiszta mértékkel és szelíd egyszerűséggel tette ezt, ahogy a madár dalol, hasonló bizottsággal rajta kívül kevesen rendelkezünk. Értéke lett tehát a mértékének is.

Nyergesi István életadatai a történelemkönyvekben, a személyesebbek nem kevés tárlatának katalógusaiban, ugyanígy a róla szóló írások kronológiáiban megtalálhatók. A fontos és pontos tényeknek – pl. Kernstok Károly hatása Nyergesújfalun – mindenképpen teljesnek, akárha gazdagnak állítható. A köznapis boldogság tisztaszárnyú és természetes

felfedezője is. Hiszen tovább is hatnak Pista bácsi szerény és köznapis alkotásai, értőire talál a műveiből sugárzó köznapis harmónia, az egyszerűség, amelynek bizony mindinkább szűkébe kerülünk.

Ha csupán kedvenc témáit idézem magam elé – a mezőn munkáló nők és férfiak, az üzem világának ünnepebb pillanatai, falusi házak és udvarok kapirgáló tyúkokkal a beszélgetők körül, a Feleség ezernyi tevékenységének megkapó mozdulatai, arcának, kezének rezdülései, falusi esküvők és mulatságok, búcsúzó násznép a templom előtt, virágzó tájak a színesebb világú festményeken –, e témák a tudatomba ivódtak nosztalgikusan és kitörölhetetlenül. Képek és színek sorjáznak elem, elmúló és sóvárgott hangulatok – a festővel elmúlt harmóniák elillant pillanatai. Csendes és megbékélt öröm. Csendesen adagolt csodák.

De mindez a tölgyfába zártan nem került át a túlsó partra – felvirágzik a fal és a tudat a festő egy-egy eleven munkája nyomán. A gazdag életút naponként gazdagító emlékeket hagyott, munkál és hathat továbbra is, ha elébe kerülünk. Elevenülhet az élőben, akik körülálltuk a sírt.

A februárközep ködös és lógó egű világa alatt emlék és feladat találkozhatott, sok-sok barát és tisztelő, nem kevés sóvárgás a hasonló gazdagság után. Az emlék velünk maradt.

Ha értelme lehet firtatni szellem és lét, az elnyert és felmutatható, tehát a választott életút kapcsolatrendszereit, akkor Nyergesi István életútja a maga közel ötvenévi hajnali keléseivel, késő délutáni hazaérkezéseivel (közből folyamatosan zúgtak az Eternit-gyár csattogó gépei), a szőlőben végzett munkákkal és matatgatásokkal, hasonlóképpen így a házikóban és a házikó körül, az egyre nehezedő, de mindennapos sétákkal (közből két háború, néhány hónapnyi gyalogos katonáskodás) mindenképpen teljesnek, akárha gazdagnak állítható. A köznapis boldogság tisztaszárnyú és természetes



Nyergesi István: Lakodalmi jelenet, 1932



Nyergesi István: Szüreti felvonulás

énekű madara repkedett a remeknek alkotott, remeket alkotó ember szíve és tudata körül. Kedves műveiben és csendesen elmúlt hétköznapjaiban, a maga olykor már-már szóltan beszélgetéseiben Pista bácsi felmutatta és szétszórta köztünk mindazt, amit a Teremtőtől kapott. A lét és a szellem tökéletes harmóniában élt és alakult.

Csendesen búcsúozom. A fájdalmat, amit az atyai barát elvesztése jelent, enyhíti, hogy nem csak hosszúnak, de teljesnek és harmonikusnak látom Nyergesi István e földi jelenléteit. Csak az hagyta el csupán a tölgyet, majd a fenyőt körülállók, a sok-sok tisztelő és jó barát a megannyi rokon szomorú tekintetét, ami végül a fenyőfa alá került. Aminek jog és rendelés szerint oda kell kerülnie.

De az alkotásokból sugárzó, a lényében és emlékéiben megbúvó, a színekben és formákban felcsengő madárdal velünk maradt. Bár valóságában nem szólalt meg a temetőkert kopár ágbogairól. Csupán a fenyő zöldellt szürkén és megkopva, de mellette fénylettek a személyes emlékek is: egy-egy kézszorítás e percben elmélyült értelmet nyert köznapni élményei, egy-egy kellemes beszélgetés múlt ideje a kiskonyha vagy az udvar bicegő asztala körül. Közbul az aranylakodalom, a kiállítások kavargó emlékei. A pogácsák íze feledhetetlenül. Képek és írárok, fények és reprodukciók.

Fordított jéghegy ez: csupán egynolcada került ezúttal föld alá. Ami a felszín fölött maradt, szikrázik és világít, befogad és tükröz, létével gazdagít. Őrizzük csendesen magunkban tovább.

A Nyergesi István által felmutatott egyszerű példa legfőbb tanulsága lehet: aligha érdemes őrizni mást. De azt mindenképpen, amit az alkotó – és nem kevés „vasárnapi” társa e tölgygel és fenyővel szerteszört glóbuszon – megőrzésre méltónak ítél: a csendesebb teljesség mégiscsak a köznapok meghittebb pillanatainak fel-felmutatásában tűnik fel igazán.

Akárha a Csongort és Balgát teremtő Vörösmarty legfőbb tanítása ez: előttünk szépséges liget. Tünde

és Ilma pihennek a virágzó fák alatt. Lábuknál szelíd kígyócskák zizegő kórusa, körülöttük kezes állatok. Távolabbra egy-egy zömök torony (a bajóti templomé?), furcsa formájú lombkoronák lengetik a szellőt az egyszerű idill sugárzó színeiben. Az út pora felett lebegve siet egy fiatal nő, a vállán kapa, karjában kislgyerek. Szomszédok állják körül a büszke kismamát. Szánkó siklik a havon, mögötte disznópörzsölés. Tollfosztó asszony a lámpavilág háromszögében, másutt felhúzott szoknyájú lábmosó. Kerítés, amely csak jelképesen zárja el az udvarok négyszögét. Pedig hát nem ez az igazi feladata, a kapu is tárva áll.

Folytathatnám tovább, előttem sorjáznak az élet képei. De mértéknek ennyi is elég: aki ilyen emlékekkel gazdagodott végig egy hosszú élet során, azt bizony boldognak kell tekintenünk. Ugyanígy mindazokat, akiknek ez az emlék egy-egy szoborban vagy képben nem csak értő szeme, de feléző tudata elé került. A köznapni gazdagság szelídebb barátait, akiket ez a szomorú esemény szólított táborba, a fenyő és a tölgy köré. A békésen összenézők halk szavú körét.

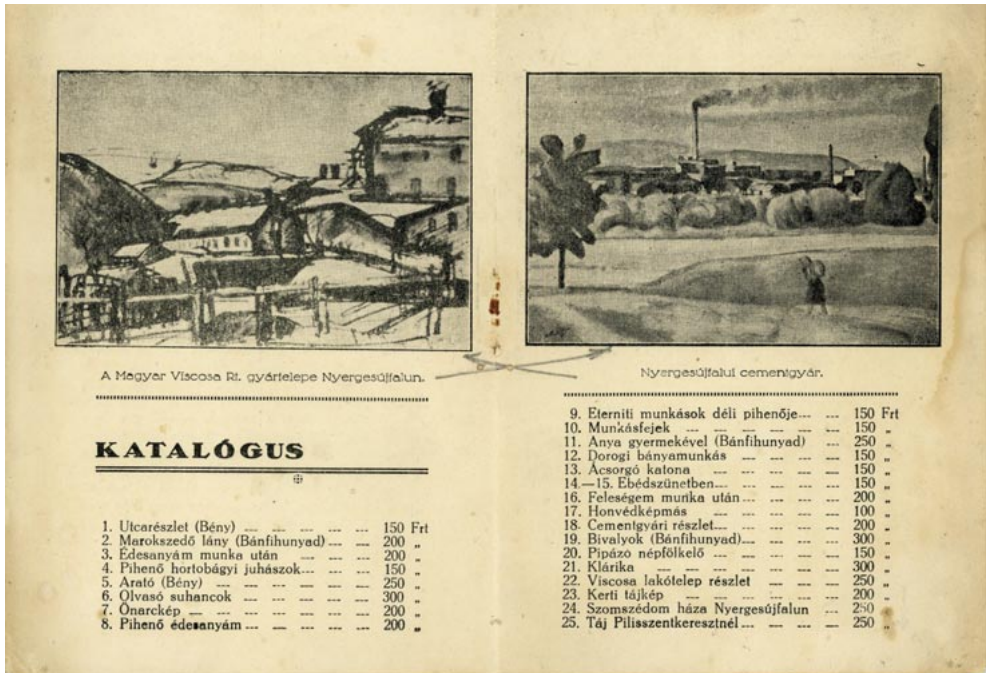
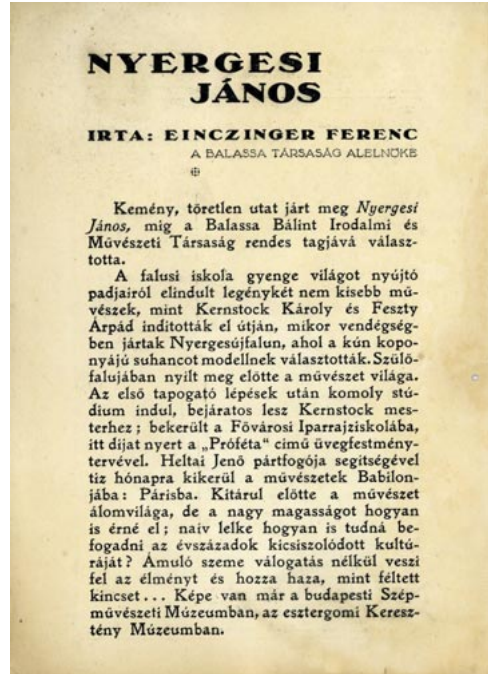
A koszorúk színes özöne fel-felidézte a képek legszebb színeit. Nyergesi István emlékei bennünk idéződnek tovább.

Jelen maradt tehát a tanítás és a mű – így talán a madárdal sem maradhat el. Csak várat magára, de még néhány hét, és a virágok is pazarlón ontják majd színeiket. A tárgyá lett tölgyfa csupán az aprócska testet zárta magába, de a fenyőfa ettől zöldell tovább. Mellette a szellem a velünk maradt művek remélt hatásaiban. A maradék lett a több: a művek a mappákban és a falakon, akár a sufini rejtettebb zugaiban. Egy remélt boldogság forrásai és feltételei születtek eddig Nyergesi István szelleme és kezei nyomán. Fények és feladatok. Emlék és értelem. Aligha múlhat mindez nyomtalanul el.

(*Dolgozók Lapja* 1989. február 18.)



Nyergesi János 1946-os nyergesújfalu kiállításának katalógusa



Dévényi Iván

NYERGESI JÁNOS FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA, 1954

Nyergesi János 1895-ben született Nyergesújfalun, parasztszülők gyermeke. Tizenöt éves korában a Nyergesújfalun dolgozó Kernstok Károly modelljének alkalmazta. Kernstok nagy kert közepén elterülő villájában tavasztól őszig állandó volt a vendéglátás. Kernstok baráti köréhez tartozott Ady Endre, valamint a Nyolcak tagjai, köztük Márfy Ödön, Tihanyi Lajos, az előző nemzedékből Feszty Árpád, és egy fiatal újságíró, Szamuely Tibor, a Tanácsköztársaság későbbi népbiztosa. Nyergesi, mint érdeklődő fiatalember, beszélgetésbe elegyedett a látogatókkal, és progresszív művészeti és politikai nézetek kezdtek benne kialakulni. Később rajzolgatni kezd. Kernstok tehetséget fedez fel benne, és a fiatal Nyergesit Pestre küldi a Haris-közi képzőművészeti szabadiskolába. Itt a modern magyar művészet legjelesebb mesterei tanítottak: Rippl-Rónai, Kernstok, Egy József és Vedres Márk János, a szobrász. Ennek a művészetünk történetében egyedülállóan jelentékeny szabadiskolának növendékei közé tartozott Uitz Béla (később Sztálin-díjas), Derkovits Gyula, Csorba Géza, Bernáth Aurél, Kmetty János, akik utóbb mind a négyen Kosuth-díjban részesültek, továbbá Szilágyi Jolán, Novotny Emil Róbert és mások. Az 1918-as polgári demokratikus forradalom alatt a kormányzat kitüntetésben és nagy összegű pénzjutalomban részesítette Kernstok államtitkár előterjesztésére.

A 20-as években Nyergesi egy esztendő Párizsban tölt. Tanulmányútja költségeit Heltai Jenő író és barátai teremtik élő. Hazatérve a művészeink legjobbait tömörítő Képzőművészek Új Társasága (KUT) tagja lesz. A KUT gyűjteményes kiállításai során több országba, így a német köztársaságba is kijutottak munkái, és ott Vaszary János, Czóbel Béla, Szőnyi István képeinek társaságában számottevő sikert arattak. A *Westfälische Volkszeitung*, a *Märkischer Sprecher* és más német lapok elismeréssel írtak Nyergesi egyéni utakon haladó piktúrájáról.

Művészetének itthon is egyre több méltatója

támad. Kállai Ernő, a kiváló esztéta *Új magyar pik-túra* c. 1925-ben írott munkájában Nyergesi »éles szemét és »intenzív átélésre valló rajzait« emeli ki. Móricz Zsigmond barátságába fogadja, Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója az állam számára képeket vásárol tőle, Tersánszky Józsi Jenő és Szabó Pál cikkben foglalkozik működésével.

A 30-as évektől a felszabadulásig Nyergesi fizikai munkából élt, minthogy nem volt hajlandó a kapitalista műkereskedelem előtt térde-fejet hajtani és giccseket gyártani.

1945 után alkotóereje meghatványozódott. Százával készültek képei, rajzai. Szülőfaluja, Nyergesújfalu 1946-ban kiállítást rendezett műveiből. A kultuszminiszter képviselőjében Kassák Lajos költő nyitotta meg a kiállítást.

Nyergesi ma is fáradhatatlanul dolgozik. Jelenlegi munkaköre (a Dorog és Környéke Vendéglátóipari Vállalat üzemvezetője Nyergesújfalun), lehetővé teszi számára, hogy szabadidejében a művészetnek élhessen. Élményanyaga bőséges, hiszen évtizedeken keresztül gyári munkásként, később bányászként kereste kenyerét. Képei a dolgozó emberek legkülönfélébb típusainak, aratóknak, ipari munkásoknak, kubikusoknak, fejkendő parasztszonyoknak életmegnyilvánulásait, munkáját, szórakozását, mozgását tolmácsolják. Megnyerő értéke alkotásainak a Duna menti táj atmoszférájának szuggesztív érzékeltetése, melyben szűkebb pátriája, a Dunántúl iránti szeretet jut kifejezésre. Képeinek vissza-visszatérő motívumai, a Duna hol kék, hol zöldes-zavaros vize, a sekély vízben fürdő bivalyok, a barátságos emelkedésű dombok a művész és a környező valóság szoros kapcsolatáról beszélnek.

Nyergesi egyik kedvelt kifejezési eszköze a szénrajz. Ezzel a technikával készült dolgai közül emberábrázolásának mélységével kiemelkedik a 30-as években készített *Munkanélküli* c. rajza. Borostás,

kopotruhás férfi áll komor arccal az utcán – reménytelen pillantással néz maga elé. Az elmúlt rendszert élesen leleplező, kevés eszközzel is sokat mondó munka ez. Másik gyakori eljárása a tussal vegyített akvarell. E fajta képein gyakran a grafikai jelleg uralkodik, azonban a legsikerültebbeken a rajz és szín egyenlő szerepet játszik. Nézzük meg a *Ház fák között* c. képét. A színezés merész, élénk. A ház és a fák formáit erőteljes kontúrokkal, dinamikus lendülettel, minden részletező pepecselés elhanyagolásával oldja meg a művész.

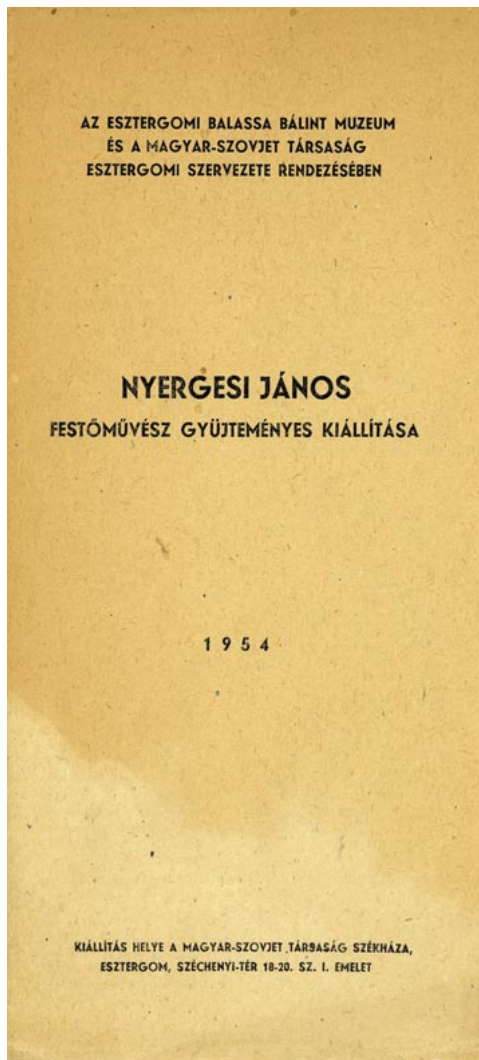
Felhívjuk még a figyelmet önportréinak gazdag változatosságára, valamint akt-tanulmányaira, amelyek biztos anatómiai ismeretekről tanúskodnak.

Az 59 esztendő s mester munkásságáról összegezésül azt állapíthatjuk meg, hogy képeit tartalmilag őszinte hang, humanista szellem, tág érdeklődési kör és minden hangoskodás elkerülése jellemzi, formailag pedig bátor előrehaladás új utakon, amely azonban sosem jelentette a formalista formarombolásig való eljutást.

Jelen kiállítás Nyergesi János közel négy évtizedes művészi tevékenységét törekszik bemutatni, azonban megjegyezzük, hogy a kiállított képek zöme a felszabadulás után készült.

(Az esztergomi Balassa Bálint Múzeum és a Magyar-Szovjet Társaság esztergomi szervezete rendezésében, Esztergom, Széchenyi-tér 18-20. sz. I. emelet.)

(Bevezető. Nyergesi János festőművész kiállítása. Esztergom, 1954. Magyar-Szovjet Társaság Székháza. Katalógus.)



Nyergesi János 1954-es esztergomi kiállításának leporellója



Martsa Alajos fotója Nyergesi Jánosról, 1939 körül



Nyergesi János: Őnarkép, 1924



Nyergesi János: Őnarkép, 1964



Nyergesi János: Feleségem, 1940



Nyergesi János: Ülő lány, 1938



Nyergesi János: Űnarckép, 1926



Nyergesi János: Beszélgetők, 1965

Dévényi Iván

NYERGESI JÁNOS – 75 ÉVES

A közelmúltban lépett be élete hetvenötödik esztendejébe egy csendben munkálkodó idős festő, a dunántúli tájak és emberek hűségese és hivatott ábrázolója: Nyergesi János.

A művész 1895. június 9-én született a modern magyar művészetben oly nevezetes szerepet betöltő Nyergesújfaluban; édesapja asztalos volt. A Maul-család (Nyergesi vezetékneve eredetileg Maul volt) Kernstok Károly villájának közelében lakott. Tizenegy vagy tizenkét esztendőse volt Maul „Hanzi”, amikor Kernstok házába vette – fiacskája, Karcsi mellé játszópajtásul. A kisfiú – aki értelmesnek és szolgálatkészeknek bizonyult – három-négy év elteltével a Nyolcak festőcsoport vezéralakjának famulusává „lépett elő.” Ő hordozta a mester után a „staffelei”-t, a festékeskazettát, az összecukható festőszéket, ő mosta le a művész ecseteit, ő tartotta rendben a tágas műtermet. A karcsú fiatal legény gyakran modellt is állt Kernstoknak; az ő alakja látható a *Keresztelő Szent János* című festményen (amelyet azután dr. Szondi Lipót, a világhírű pszichológus-professzor vásárolt meg), a Magyar Nemzeti Galériában lévő *Fához támaszkodó fiúakt*-on (amely korábban Petrovics Eleknek, a Szépművészeti Múzeum főigazgatójának tulajdonában volt), azon a *Meztelen ifjú-n*, amely dr. Debreczeni Kálmán orvos gyűjteményében van Esztergomban, s a kisfejű, hosszúcombú, erős vállú, feszülő izmú kamaszokat és fiatal férfiakat megjelenítő jellegzetes, nagyszerű Kernstok-tusrajzok hosszú sorában.

A fiatal Nyergesi sok jelentős személyiséggel ismerkedett meg a Kernstok-házban: Ady Endrével, Csinszkával (Boncza Berta), Márfy Ödönnel, Czóbel Bélával, Vedres Márkkal, Lyka Károllyal, az építészből lett poszt-impresszionista festővel: Kosztolányi Kann Gyulával, az idősebb nemzedékből Feszty Árpáddal és az egykor a főváros egyik látványosságának számító *A magyarok bejövetele* című körkép alkotójának festőművész-leányával: Masával. A tevés-vevés a műteremben, a palettatisztogatás, a születő-alakuló művek figyelése

és a találkozás Kernstok művészbáráival – az új magyar piktúra pionírjaival – felébresztette Nyergesi vágyódását a képzőművészet, mint életcél és hivatás iránt – hiszen már kisgyermek korában, amikor libákat őrzött a nyergesi domboldalakon, szívesen gyúrt agyagszobrocskákat.

Kernstok tehetséget látott Nyergesiben, felvitte a fiút Pestre, s beíratta a Lónyay utcai Iparrajziskolába (1915), majd a Haris-közi szabadiskolába is; itt – több más jeles művész mellett – Rippl-Rónai József korrigált. Kis idő múlva a szabadiskola legjobb növendékei között emlegették Nyergesit. Stúdiumait azonban meg kellett szakítania: katonai szolgálatra hívták be. A frontról való visszatérése után egy – öszövségi prófétát ábrázoló – üvegablak-kompozíciójával elnyerte a főváros egyik díját (1918).

Az 1919-es Tanácsköztársaság idején Kernstok vezetésével művésztelep létesült Nyergesen. Itt dolgozott Novotny Emil Róbert (ma a Magyar Népköztársaság „érdemes művésze”), Haranglábi Nemes József, Czumpf Imre, Goszthonyi Mária (egyikük mint festő, másikuk mint restaurátor, Goszthonyi Mária mint kerámikus szerzett utóbb megbecsült nevet) és a fiatal Derkovits Gyula, aki – mint a kiváló művészeti író: Gerő Ödön megfogalmazta – ezekben a Kernstok mellett eltöltött hónapokban vált „nagytehetségű dilettánsból genialis művészé.” Nyergesi János Derkovits-csal, Novotnyval és a művészkolónia többi lakójával is jó barátságot tartott. 1919 nyarán néhányszor találkozott a Nyergesen több ízben megforduló Kun Béla és Szamuely Tibor népbiztosokkal, az egyesült kommunista-szociáldemokrata párt és a Forradalmi Kormányzótanács két vezető egyéniségével; Kun Béla leánykáját, Ágneszt le is rajzolta. (A ceruzarajz Hidas Antalné Kun Ágnes tulajdonában van.)

Nyergesi János első önálló kiállítása 1923 novemberében nyílt meg az Alkotás Művészházban. A *Népszava* kritikusa – a lap 1923. november 25-i számában – találóan jellemzi Nyergesi művészi lényét: „Fölcsapó egyéniségének gyors megrögzítésére

szinte kínálkozott a vízfestés gyorsíramú technikája – Nyergesi ebben a legtokéletesebb. A tájak sokfélesége, az ember életének hétköznapi megnyilatkozásai, mint a fényképezőgép pillanatfelvételei vonulnak fel Nyergesi képein. De mennyire elűnnek azok a fotográfia merevségétől, élettelenységétől! Csupa frissesség, mozgalmasság, pezsgő ifúság, erő és merészség érzik ezeken a jobbára kicsi lapokon... Szinte fűtőörszve dobja papírra a látott tájak és emberi alakok lényegét, mert Nyergesi ösztönösen megérzi, hogy a vízfestéssel nem lehet elpepecselni. Vannak színes tusrajzai, amelyeken néhány lendületesen odavetett színfolt többet mond nekünk, mint a legkomplikáltabb s »nagyon megcsinált« olajkép.”

A tárlat sok darabja elkelt, a pénzt a fiatal művész félretette: Párizsba készült. Az összegyűjtött összeg azonban az akkori inflációs időszakban elértéktelenedett. Nyergesi János 1926-ban mégis kijutott tíz hónapra Párizsba – Molnár Ferencnek, Bajor Gizinek, Korda Vincének, elsősorban azonban Heltai Jenő írónak (aki egyben az Athenaeum könyvkiadó igazgatója is volt) anyagi segítségével. 1927-ig tartott tanulmányútja, amelynek folyamán – szorgalmasan látogatva a Julian Akadémiát és a nagy párizsi képtárakat – művészeti ismeretei elmélyültek.

Hazatérése után a korszak legillusztrisabb művészegyesülete, a KUT (Képzőművészek Új Társasága) fogadta be Nyergesit tagjai közé. A KUT csoportkiállításait több külföldi nagyvárosban is megrendezték, így a weimari német köztársaság nagy ipari központjaiban (Barmen, Bochum, Duisburg, Düsseldorf) is. A *Westfälische Volkszeitung* a *Märkischer Sprecher* s más német lapok – Vaszary János, Rippl-Rónai, Egry József, Kmetty János, Márfy Ödön, Bene Géza s más magyar művészek munkái mellett – Nyergesi alkotásait is meleg méltánnyal fogadták.

Közben művészetének itthon is támadtak hívei. Rabinovszky Máriusz tollából a *Magyar Grafika* című folyóiratban szép cikk jelent meg tájképeiről (1926), Lepold Antal prelátus-kanonok az esztergomi Keresztény Múzeum részére megvásárolta egyik önarcképét, Kállai Ernő pedig a következőket írta róla *Új magyar piktúra* című könyvében (1925): „Az expresszív naturalizmus körébe tartozik Nyergesi János figyelemreméltó

munkássága is, melynek java részét éles szemre és intenzív átélésre valló rajzok teszik.”

1930 körül egy kiállításon Móricz Zsigmondnak megetszik egy – összesúgó parasztlányokat ábrázoló – Nyergesi-életkép. Az író hosszan, elmerülten nézi a művet, amelyet a festő leakaszt a tárlat faláról és Móricznak ajándékoz. A szívből jövő gesztusnak az *Esőleső társaság* című elbeszéléskötet ízesen dedikált példánya a viszonzása: „Nyergesi Jánosnak szeretettel – zsánerért zsánerért – Móricz Zsigmond.” E jelenet idestova harminc esztendővel ezelőtt játszódott le. Sok minden megsemmisült, elégett, elkalódott ezekben a nyugalmasnak távolról sem nevezhető évtizedekben, de a könyv – Móricz szép, kalligrafikus betűivel – ma is ott van abban a sublódfiókban, amelyben Nyergesi életének és munkásságának legfontosabb és legbecsesebb emlékei vannak összegyűjtve.

A húszas, harmincas években nehéz volt művészetből megélni. Ezeknek az időknek művésznyomoráról Genthon István 1935-ben megjelent értékes könyvében (*Az új magyar festőművészet története 1800-tól napjainkig*) ezeket olvassuk: „[Az első] világháború után a szélesen terpeszkedő pauperitás leszállította a műalkotások árszintjét ... A gyűjtők addig szépen gyarapodó tábora megcsappant, s képtelen a festőknek csak egy kis töredékét is eltartani... A festők anyagi helyzete kétségbeesett és vigasztalan.”

Nyergesi azonban nem esett kétségbe: elment vasúti munkásnak, majd palaégetőnek. Az ebédszünet perceiben vagy munka után elővette rajztömbjét, s készültek az akvarellek, sciccek, krokik tucajtai. A felszabadulás után italbolt-vezető lett falujában. Nem bánta ezt a munkakört sem: sokféle ember – mind-megannyi modell – tért be a kocsmába; a rajzok, tanulmányok tovább gyülekeztek.

1946-ban Nyergesújfalui kiállítást rendezett festőfia munkáiból; a tárlatot Kassák Lajos nyitotta meg, aki maga is munkásból lett író és művész.

Nyergesi János jópár éve nyugdíjban van már – 1957-ben és 1964-ben önálló kiállításai voltak a budapesti Fényes Adolf-teremben, 1968-ban pedig az esztergomi Balassa Bálint Múzeum rendezte meg retrospektív tárlatát; legutóbb a szentendrei Ferenczy Károly Múzeum *Kernstok Károly és baráti, tanítványi*

köre című kiállításán (1959) szerepelt tíz műve. A művészről az elmúlt esztendőikben – a *Művész* című folyóiratban, a *Forrás* című Komárom megyei irodalmi és művészeti antológiában s egyéb orgánumban – számos tartalmas cikk látott napvilágot, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa pedig nemrégiben a Munka Érdemrend ezüst fokozatával tüntette ki Nyergesi mestert.

Nyergesi János munkái között olajfestmény, s általában: nagyobb méretű kompozíció kevés akad; e kivételek közé tartozik *A nyergesújfalusi Kernstok-kert* című kimagasló kvalitású tájkép 1919-ből (Balassa Múzeum, Esztergom). Az ő igazi technikája az akvarell és a tusrajz, valamint e kettő kombinációja. Tétovázás nélkül, biztos vonásokkal ragadja meg témáját, s figuráit, a táj formáit, az ábrázolt tárgyat markáns kontúrokba zárja bele. Munkái dinamikusak, minden részletezést, aprólékoskodást nélkülözők – vázlatkönnyedségűek, mégis befejezettek, megoldottak. Nyergesi „festészete a kevéssel sokat mondás művésze.” (Mucsi András).

Képeinek motívumai a lankás észak-dunántúli vidék, a Kernstok festményeiről is jólismert nyergesi Dunakanyar, a sekély, langyos vízben fürdő bivalyok, a faluba érkezett cirkuszoskocsi, ágas-bogas fák, faluvége perzselő napsütésben, parasztporta baromfiakkal, konyhai enteriőrök, a nyergesi öregtemető düledező keresztjei, a környékbeli gyáraknak, új lakóömböknök geometrikus alakzatai. Akár az egykori magyar valóság, a múltbassüllyedt falusi világ, akár a mai lüktető tempójú, technizálódó élet jeleneteit festi és rajzolja a művész – munkáit az eleven élmény melege hitelesíti.

Modelljei is környezetéből kerülnek ki: tollat fosztó, vizet hordó vagy lábukat mosó falusi asszonyok, kártyázó kompánia, tereferélő menyecskék, darabos mozgású napszámosok, borostás arcú, fásult tekintetű munkanélküliek vagy a művész családtagjai – felesége, fia, öccse – jelennek meg e vérbeli realista művész munkáin. Arcmást keveset készített (ezek közé tartoznak Kernstokról és Szőnyi Istvánról rajzolt lapjai); portréinál sokkal nagyobb számúak önarcképei, amelyekről egy önérzetes, meg-nem-alkuvó, a tetszetősségnek, az olcsóságnak, a talmi kispolgári ízlésnek engedményt nem tevő művészegyéniség pillant reánk.

Nyergesi festői nyelve fél évszázad óta keveset változott, legfeljebb „hanghordozása” érett, tisztult. Kultúrpolitikai fordulatok, művészeti divatok, konjunkturális szempontok és mesterkéltné elméletek nem térítették őt le újtjáról. Az 1945 előtti rendszer egyrészt a plebejus-sarjadékot, az „őstehetséget” (milyen vállveregető, lekezelő hangulat tapadt e szóhoz egy emberöltővel ezelőtt...), másrészt a Károlyi Mihály, Szabó Ervin és Jászi Oszkár köréhez tartozó, szabadkőműves és „destruktív” Kernstok „kreatúráját” látta benne, s nem ismerte el a két háború közötti magyar művészeti élet teljesjogú polgárának, – de az 1950 körüli, magát „szocialista realista”-nak nevező (valójában azonban dogmatikus és szimplifikáló) esztétika is – amelynek igazában a XIX. századi akadémizmus volt a stílusideálja – ferde szemmel nézett Nyergesire.

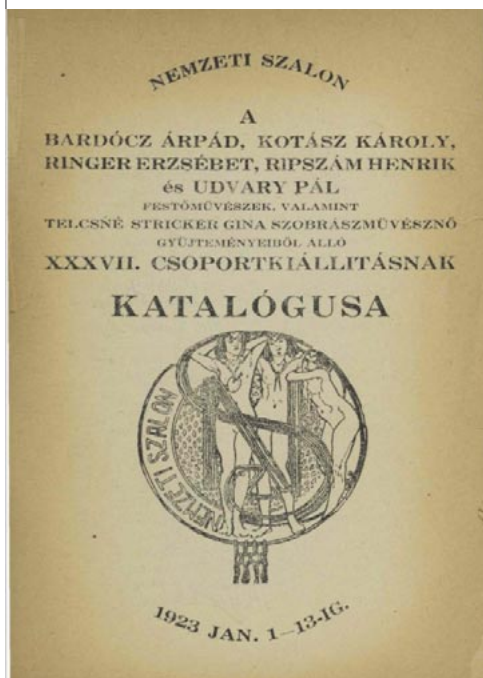
Mindez azonban a művészt nem zavarta túlságosan. „Legrosszabb esetben a két kezem munkájából fogok megélni, de a bőrből képtelen vagyok kibújni”, – gondolta is, mondotta is, cselekedte is, s tovább sokasodtak művei, egy érzelemgazdag, vehemens temperamentuméi, a művészi belső igazságtól soha el nem tántorodó, *autonóm alkotó* munkái.

Nyergesi János ma megelégedett ember, aki emelt fővel mondhatja el önmagáról, hogy törés és meghasonlás nélkül járta meg a maga útját, amelynek bizony voltak göröngyös szakaszai, nehéz, fullasztó kaptatói.

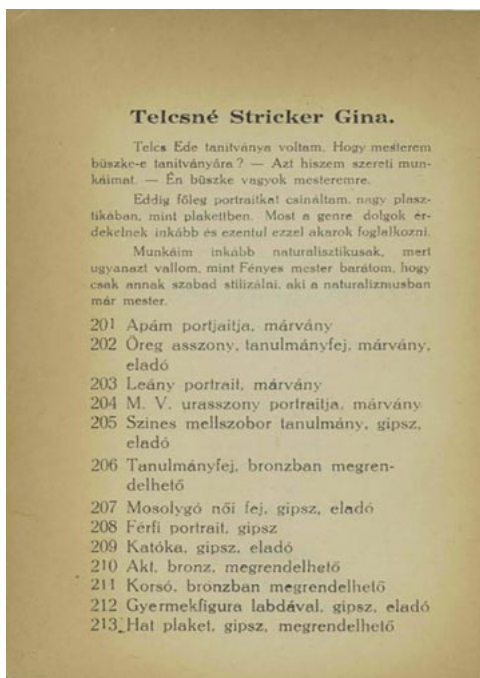
Petrovics Elek 1943-ban így kezdte egyik – Hrabéczy Ernő festőt bemutató – emlékezetes írását: „Nem jelentkezett hangos szóval; csöndes, szinte fojtott hangon szólalt meg. Hangja olykor bizony akadozott is, de az övé volt. S akinek elég jó fülük volt arra, hogy meghallják, örömmel állapították meg, hogy vele *egy igazi egyéniség* vonult be művészeti életünkbe.”

Petrovics e mondatai Nyergesi életművére is – amelyet tisztesség és őszinteség, szerény mértéktartás és példamutató következetesség hat át – maradéktalanul érvényesek. „Igazi egyéniség” ő, akinek rokon-szenves és állhatatos munkálkodása gazdagodását jelenti napjaink magyar művészeti életének.

(Látóhatár 1969. 922–926.)



Telcsné Stricker Gina kiállítása a Nemzeti Szalonban, 1923



Kernstokné Teltsch Gina: Gerő Ödön, 1928



Kernstokné Stricker Gina: Kernstok Károly-plakett, 1940

Szigeti István

ÖZV. KERNSTOCK KÁROLYNÉ, SZÜL. STRICKER GINA (1875–1959) ÉRMEI ÉS PLAKETTJEI

Telcs Ede szobrászművésznél tanulta a mintázást. Először 24 éves korában ment férjhez tanítómes-
terének unokatestvéréhez, Telcs Árminhoz. Első
plakettjét 1901-ben mintázta anyósáról egy kö-
römreszelővel vöröscopyagból. Házasságuk 20-ik
évfordulójára (1919) Reményi József, 25-ik évfordu-
lójára (1924) Telcs Ede készített emlékérmét. Első
férje 1925-ben halt meg. Másodszor 1926-ban
ment férjhez Kernstock Károlyhoz (1873–1940),
a híres festőművészhez.

Élete utolsó 16 évében a környezetében megforduló
asszonyokról mintázott miniatűr fejeket kitűnő jel-
lemző erővel. Szignaturái: TG – Telcs Gina, KG –
Kernstock Gina.

(Az Érem 1959(12)15–16.)



Telcsné Stricker Gina: Édesapám, 1905.
(Tür István Múzeum, Baja, K 69.12.98)



Telcsné Stricker Gina: Schwarz ezredes



Részletek Telcsné Stricker Gina, a későbbi Kemstok Károlyné (1926-tól) gyűjteményéből, 1923



KERNSTOKNÉ STRICKER GINA

(1880* – 1959)

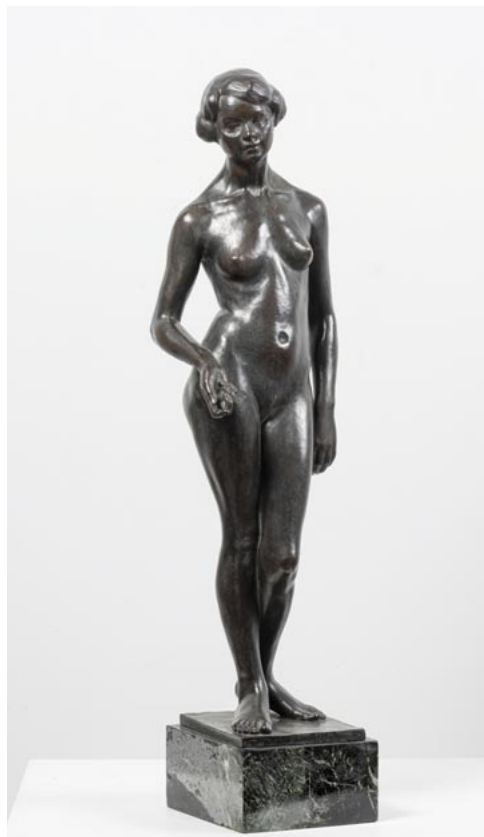
Telcs emlékezéseiben iskolájának komoly tehetségű növendékei közé sorolja. Rokona Telcsnek, Telcs unokafivérének és barátjának, Teltsch Árminnak felesége, s Teltsch Ármin halála után 1926-ban megy férjhez Kernstok Károly festőművészhez. Első plakettjét, anyósának arcképét, 1901-ben minden előképzettség nélkül mintázza, s csak ennek rendkívül sikerült volta után kezd tanulni Telcsnél. Érnei kitűnő képzettségű és igen tehetséges művésznek mutatják, aki teljes mértékben rászolgált Telcs elismerő véleményére. A magyar éremművészet történetében neve – saját művein kívül – két szép emlékéremmel is szerepel. Teltsch Árminnal kötött házasságának 20. évfordulójára, 1919-ben Reményi József, 25. évfordulójára 1924-ben pedig maga a tanítómester Telcs Ede készít emlékérmét. A felszabadulás után, egészen 1955-ig még kiállítóművészként találkozunk a nevével.

(*Telcs Ede és tanítványai*. Budapest, 1974. Magyar Nemzeti Galéria – Türr István Múzeum, Baja. Katalógus.)

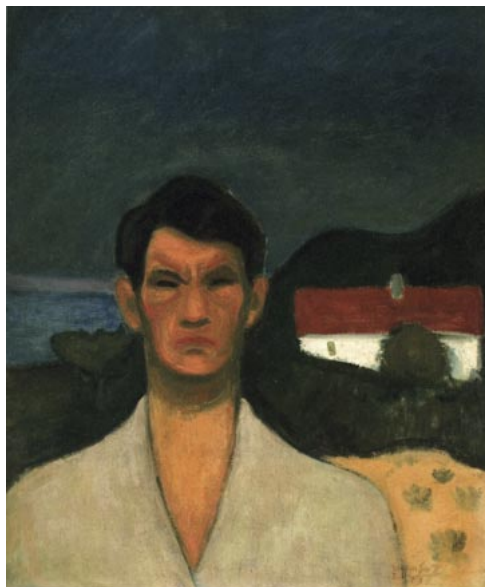
„Komoly tehetség volt Teltsch Gina is, unokafivérének, Teltsch Árminnak a felesége, aki úgy vált szobrászá, hogy beteg anyósát, az én nagynénémét ápolva, időtöltésből elkezdte plasztilinból az öregasszony fejét mintázni, és egész primitív módon, hajtűvel, az ujjaival dolgozva – hiszen előzőleg soha ily munkát nemcsak hogy nem végzett,

de nem is látott – annyi hasonlóságot, annyi karaktert vitt bele ebbe a munkájába, hogy kedvet kapott a szobrászathoz, és legszorgalmasabb tanítványaim egyike lett.”

(Merk Zsuzsa – Rapcsányi László (szerk.): *„Éltem, és művész voltam.” Telcs Ede visszaemlékezései és útinaplói*. Baja, 2011. Türr István Múzeum Múzeumbarátok Köre Alapítvány. 141.)



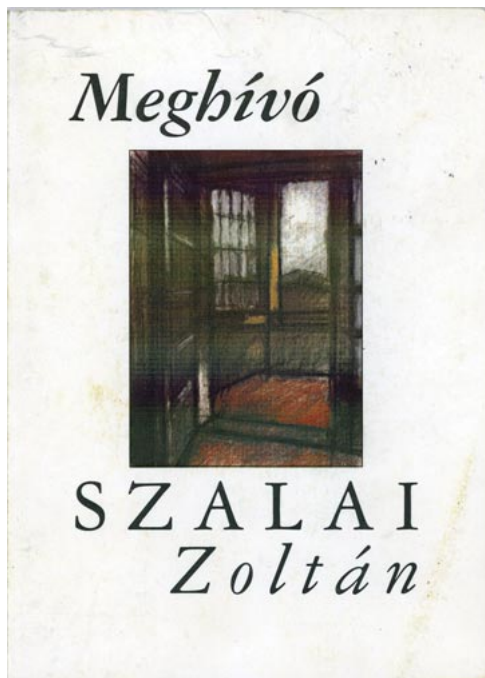
*A valós születési szám: 1875



Szalai Zoltán: Önarckép házzal, 1939



Szalai Zoltán: Önarckép, 1936



Meghívó Szalai Zoltán nyergesújfalui emlékkiállítására, 1999



Dévényi Iván

LÁTOGATÁS SZALAI ZOLTÁN FESTŐMŰVÉSNÉL

Megyénk képzőművészeti életében tevékenyen részt vesz Szalai Zoltán festőművész. Nevét megyénk legjobb festőművészei között említhetjük. Szalai Zoltán Nyergesújfalun él és dolgozik. Ez a falu jelentős szerepet játszott az újabb magyar festőművészetben. Ebben a szép fekvésű faluban telepedett le a század elején Kernstok Károly, itt alapított művésztelepet, amelynek tagjai közé tartozott Márfy Ödön, Czöbel Béla, Derkovits Gyula és még sokan mások, a XX. század legszámottevőbb magyar festői közül. A Kernstok-féle művésztelep az ellenforradalom hatalomra jutása után feloszlott, de két kiváló festő folytatja ma is az elődök munkáját Nyergesújfalun. Az egyik Nyergesi János, aki Kernstok mellett tanulta a festészetet, a másik pedig Szalai Zoltán.

„Néhány figyelemre méltó tehetség mutatja be műveit a Szabadszervezetben. Közülük Szalai Zoltán a legérettebb művész. Nagyvonalú formarendszere monumentális hatásával emlékeztet Nagy István festményeire, anélkül, hogy utánzójának mondhatnók. Festményeiből erő és lendület, ugyanakkor a belső líra finomsága sugárzik” – írta Szalai művészetéről a *Szabad Nép* 1949. május 25-i száma. A *Népszava* (1954. szeptember 7.) ezt írja képeiről: „A kiállítás legnagyobb élménye Szalai Zoltán két szép tájának finom, szerény halk lírája. Régi spanyol mesterek tanulmányozására utaló portréján a fény és árnyék hatásainak mértéktartó felhasználásával jól mutatja be az ábrázolt alak karakterét.” — Színeiben, természetábrázolásában, hangulatkeltő erejében a nagybányai festők termékeny hatása érződik. – írja róla a *Szabad Művészet* kritikusa. (1955. május.)

Szalai Zoltánról, erről a csendben, feltűnés nélkül dolgozó szerény művészből Komárom megyében kevesen tudnak.

Meglátogattuk őt műtermében, Nyergesújfalun. A fal mellé támasztva befejezett és munka alatt álló olajképeket látunk. *Mosakodó női akt, Lábatlani*

Duna-kanyar, Nyergesújfalui háztetők... Egy önálló utakon haladó, témáit őszintén átélő és gondosan kiérelő, mélyen kulturált művész munkái. Átlapozzuk mappáját: akvarellek, szénrajzok, kulturált művész munkái. Átlapozzuk a színvázlatokat – csupa ötlet, eredeti megfigyelés, friss festői gondolat.

Az a csodálatos, hogy ezek a művek mind egy kis szűk szobában születtek. Kis albéletli szobában él Szalai Zoltán, ahol minden zugot elfoglalnak a képek, festékek, ecsetek. Ezen a helyen nehezen tud tovább fejlődni. Tágasabb helyiség kellene.

Harminchat éves most a művész. Most bontakozna ki igazán tehetsége és élményeinek gazdagsága, amelyet Székesfehérvárról, a szegényparaszti szülői házból hozott magával. Bizony sok gondot okozott a szüleinek, hogy a négy családot tisztességesen felneveljék, s hogy Zoltán a képzőművészeti főiskolát is elvégezhesse.

Míg nála voltunk, sokat beszélt erről, és nagyon szívesen beszélt egyik főiskolai tanáráról, mesteréről, Rudnay Gyuláról.

– Sokat köszönhetek Rudnaynak. Senki nem tudott úgy beszélni a régi nagy mesterek – Velazquez, Tiziano, Rembrandt, Goya, Paál László – remekműveiről, mint ő. Főiskolai évfolyamtársaim közül örömmel emlékezem vissza Domján József barátomra, aki a színes fametszet egyetlen művelője Magyarországon. Nemrég a Kínai Népköztársaságban is nagy sikert aratott.

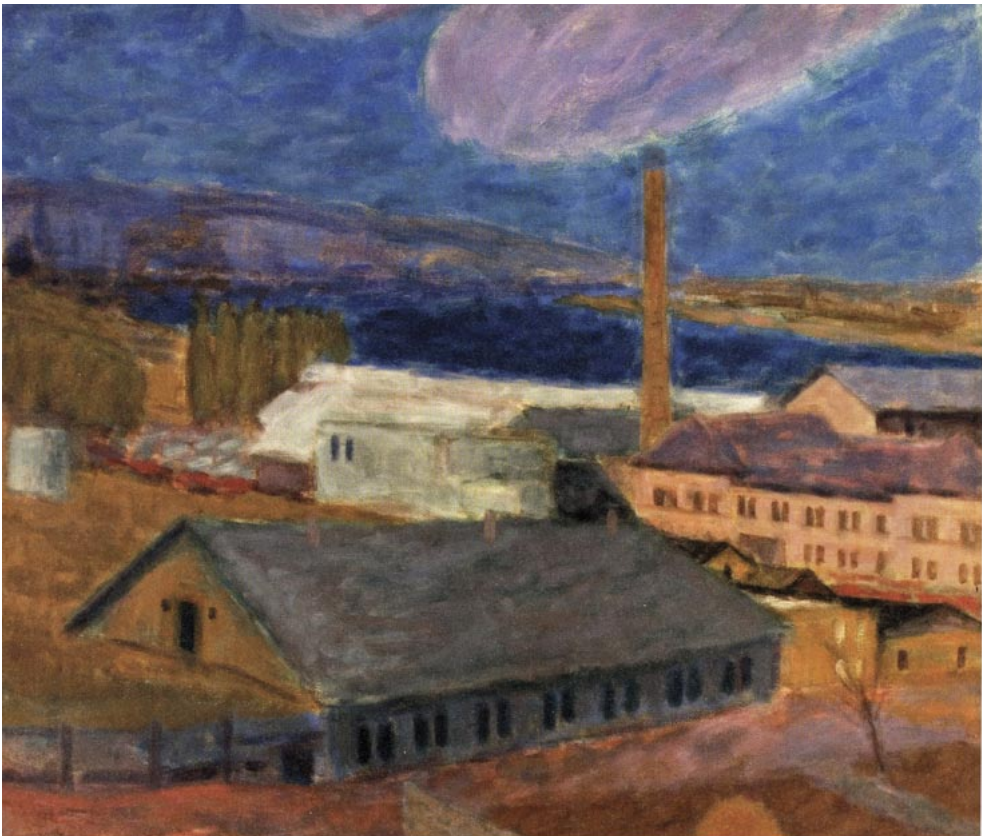
Mestereiről beszélt, akiktől legtöbbet tanult, s akiket legjobban szeret. – Szőnyi István, Kossuth-díjas művész szemlélete volt rám a legdöntőbb hatással. 1937-ben láttam egy kis kiállítását. Elsőéves főiskolás voltam akkor. Úgy éreztem, ő az, akitől a legtöbbet tanulhatok. A magyarok közül nagyon szeretem még Nagy Istvánt, és a balatoni fények, a végtelenbe vesző víztükör, a badacsonyi hegyek festőjét: Egy Józsefet. A külföldi mesterek közül Rembrandt és Pierre Bonnard mindig nagy élményt jelent számomra. Minden időnk legérdekesebb

művészegyniségének, korunk sokat vitatott mes-
terét, Pablo Picassót tartom.
Terveiről érdeklődtünk. – Szeretném nyári élménye-
imet feldolgozni. Nyáron a Balaton mellett voltam,
és sok vázlattal jöttem vissza. Nagyon érdekel még
a nyergesújfalusi táj, az akt és a portré. Általában
minden téma érdekel, ami festői élményt ad. Leg-
szívesebben a közvetlen környezetemet festem.
Szeretnék teljesen behatolni mesterségem titkaiba,
hogy minél egyszerűbb eszközökkel fejezzem ki
a világot, amelyben élek, a körülöttem zajló mai
életet, s benne az embert.

(*Dolgozók Lapja* 1955. december 10.)



Szalai Zoltán esztergomi kiállításának meghívója, 1958



Szalai Zoltán: *Cementgyár*, 1953

László Gyula

SZALAI ZOLTÁN KIÁLLÍTÁSA

Delacroix halála előtti utolsó jegyzetében, ezt írja: „A kép első kötelessége, hogy ünnep legyen a szem számára”. Száz év óta sok kiváló festő tette munkra ünneppé a környezetet, fedezte fel benne a hangulatok ezer árnyalatát. A szín szépségeinek álmódói közé tartozik Szalai Zoltán is. Képeinek jóformán ez az egyetlen tartalma. Dunai tájak, öreg fák, álldogáló lovak, a sötétből kivilágító fehér korlátok, szántóföldek kápráznak itt kiállított képein. Látszólag semleges, semmitmondó témák, amelyekből csak akkor válik festmény, ha művelt, érző szemmel és szellemmel figyelő festő szeme akad meg rajtuk, s fedezi fel bennük a paletta színeinek rokonát. „Magánbeszéd a szivárvány tájképpé foszlott színeiről” lehetne címe bármelyik Szalai képnek. Valóban, egy-egy alaphangulat szordínója alatt úgyszólván a paletta teljes gazdagsága ott remeg vásznain. A rajz szintelen vonalát teljesen száműzi képeiről, a tárgyakat csak egymáshoz simuló, egymásba játszó színei írják körül, így a tájak és emberek mintegy félálomban, szenderben fogant lírai látomássá válnak képein. Ezt a hangulatot fokozza még, hogy általában kerül az éles szikrázó napfényt s ellentétét, a tömör árnyékokat, inkább szórt fényben, párás légkörben fogalmaz. Színharmoniója sem ellentétekre épült, hanem egy-egy halk akkord hangulatának változatai rezegnek tova képein.

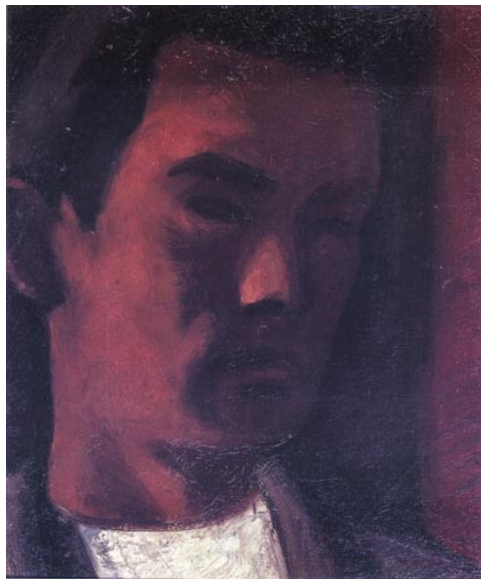
E szín-játék előadásának módja is illik ehhez a látomás-világhoz. Képei ugyanis az ecset látszólag kötetlen mozgása nyomán alapulnak. Ez mozgalmasságot sűrít felületeibe, meglobogtatja a színek sejtelmes fátyolát. Képeire emlékezve, kint a tájban bennünk is fel-feltűnik egy-egy Szalai látomás. Ez pedig nagy dolog, annyit jelent, hogy a művésznek van ereje, hogy képei hangulatával magunkat is alkotóvá tegyen kint a tájban. A Delacroix-i értelemben nemcsak a képet, de a természetet is a szem ünnepévé tudja avatni, szebbé teszi számunkra a kopott, hétköznapi látványt.

Az ember is elsősorban szín és árnyalat az ő számára. Nem a szó mély értelmében vett ábrázoló. Érdekes, hogy tájképeiben nem is nagyon találunk embereket, az embert általában inkább rajzolja, mintsem festi.

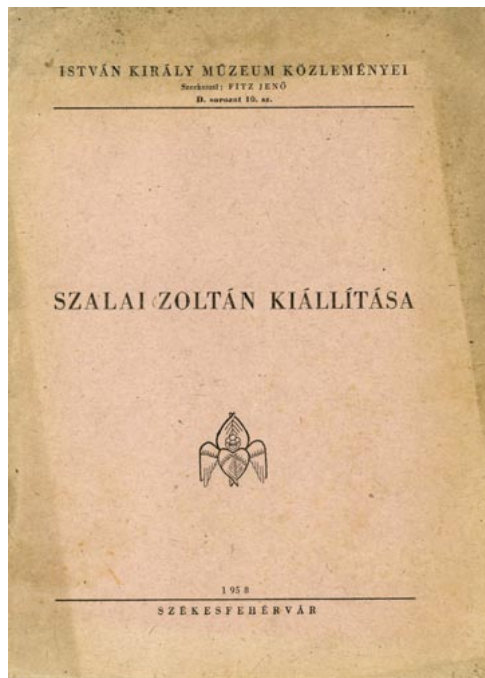
Szalai Zoltán a nagybányai hagyományokon nőtt színkultúra egyik érzékeny művelője. Ősei somogyi és zalai földművesek. Dunántúli tehát, vagy ahogyan régóta szívesen mondogatja: pannóniai. E szóban a klasszikus műveltség honvágya szólal meg. Székesfehérváron született 1919. február 13-án, s ott is járta iskoláit, Ányos Pál, Virág Benedek és Vörösmarty Mihály szellemében nevelkedvén. Az első nagy festői izgalmat a Balaton hatalmas fénytükrén bujkáló szín-csodák jelentették számára. A Képzőművészeti Főiskolán csak a második év után került igazi nagy mesteréhez, Rudnay Gyulához. Művészetét ma is megilletődéssel idézi, bár nem találta meg helyét Rudnay komor és szilaj látomásainak sötét kavargásában. Szőnyi István művészete igézte meg a fiatal festő növendéket, s úgy érezte, hogy hasonló esz-közökkel tudna közelebb férkőzni látomásainak lejegyzéséhez. Később meghittebb kapcsolatba került Egrny Lózsaffel, a Balaton nagy látnokával. Kibontakozó művészetét a második világháború egy időre megakasztotta és sajnos most is eléggé szűkösen él Nyergesújfaluban, Budapesten pedig művészeti szakör vezető. Csak szilárd akarata, s egyre követelőbben képpé kínáló színélményei indítják újra a festői munkásságát. Szenvédélyesen szereti a művészetet, s nagy szeretettel tanulmányozza a régi s mai mesterek alkotásait. Szinte mindennapos közelségbe került hozzájuk, s ennek az „ismeretségnek” néhány finoman megírt tanulmánnyal állít emléket. De nem csak a múlt és jelen mesterei érdeklik, hanem éber nevelői érzékkel figyeli s irányítja tanítványainak kibontakozó képességeit, kitérő beleéléssel hozza felszínre lappangó alkotáskészségüket. – Nagy rajongója a muzsikának, lelkesedéssel és szeretettel hallgatja a régi s a mai zenét.

Íme, érdemes volt néhány szóval felidézni Szalai Zoltán életrajzát, mert ennek ismeretében még közelebb érezzük magunkhoz festői látomásait, szinte zenei színeköteményeit. Ez az érzékenység nemcsak képein van meg, hanem áthatja egész életét, s így képei valójában életéről szóló közvetlen vallomások. Ez a kiállítása kitűnő alkalom arra, hogy a látogató a képeken keresztül ismeretséget kössön egy őszinte emberrel, akinek ecsetje nyomán színekbe borul a világ, s a legjelentéktelenebb látványban is ott szikrázik a szívánvány szépsége.

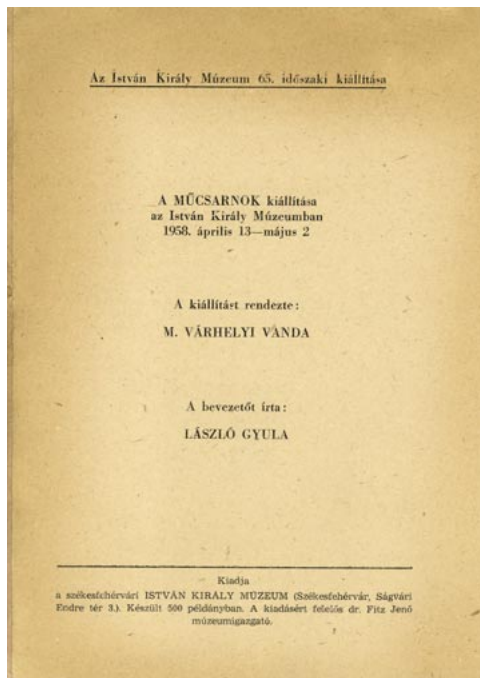
(Bevezető. Szalai Zoltán festőművész kiállítása. Székesfehérvár, 1958. István Király Múzeum. Katalógus.)



Szalai Zoltán: Vörös önarckép, 1941



Szalai Zoltán székesfehérvári kiállításának katalógusa, 1958



Wehner Tibor

AZ ÚGYNEVEZETT ÖTVENES ÉVEK (RITKA) FESTŐISÉGE

SZALAI ZOLTÁN (1919–1995) FESTŐMŰVÉSZ EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

A Duna menti település, Nyergesújfalu Kernstok Károly festőművész munkássága – itt született nagyszabású kompozíciói, a műtermében és kertjében szervezett 1919-es művésztelep, valamint a Nyolcak és e művészcsoporthoz tartozók vonzaskörében dolgozó alkotók Nyerges ihlette művei – révén vált a magyar művészettörténet fontos, XX. századi helyszínévé. Kevésbé ismert azonban, hogy a század második fele egyik kiemelkedő életművet teremtő festőművészeinek, Szalai Zoltánnak munkássága is e településhez kapcsolódik. E festő 1945-ben, főiskolai tanulmányai befejezése után, majd a második világháború lezárultát követően kezdte meg művészi és rajzpedagógusi pályáját, és Nyergesen dolgozott az 1945 és 1954 közötti kilenc esztendőben. Most, születésének centenáriumát elszalasztva, a 101. évfordulón a település Kernstok Galériája rendezte meg a művész első, nyergesi alkotóperiódusának válogatott munkáiból Szalai Zoltán emlékkiállítását. Hogy ki volt Szalai Zoltán, és hogy festészetében mely XX. századi áramlatokhoz és mely mesterek törekvéseihez köthető, megtudható az Enciklopédia Kiadó által kiadott művészeti lexikon harmadik kötetének Szalai-címszavából is, de pontosabb és jellemzőbb az a válasszor, amelyet a festő 1977-ben adott az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának kérdőívére.

„Születtem Székesfehérváron, 1919. február 13. Tanultam: 1937–1942, Budapest, Képzőművészeti Főiskola. Mestereim: 2 évig Kandó László, 3 évig Rudnay Gyula. Rajtuk kívül Szőnyi, Bonnard, Nagy István, Egry, Turner tekinthető mestereimnek.” Majd az életút állomásainak leírása következik, benne az epizóddal, amikor 1937 októberében a Frankel Szalonban megtekintette Szőnyi István kiállítását, amely úgy hatott rá, „mint a villám, amely megvilágítja az utat, amelyen járnom kell”. Majd összefoglalásképpen megjegyzi: „Művészetem célját nem tudom meghatározni. A témát mellékesnek tartom. »Kép«-et

festeni, törekvésem ez. Lehetséges, hogy van festményem, amely képnek nevezhető.” Majd a végső összegzés: „Jelentős műveim nincsenek.” E roppant szerénységet tanúsító sorok lejegyzése után még csaknem két évtizedes, a Százados úti művésztelepen kifejtett munkássággal, „Kép”-ek festésével koronázta meg életútját és életművét, amely 1995-ben zárult le.

Szalai Zoltán műveinek tárgya, miként a későbbi alkotói periódusokban, már a pályakezdő szakaszban is a festőt körülvevő építészeti és természeti környezet, a belső zárt és a külső nyílt terek közegei, ritkábban a tárgyak, az élet apró jelenségei: művészi célkitűzése a meditatív futamokra érdemes, emóciókban gazdag, az emberalak jelenlétét és megjelenítését általában kerülő látvány rögzítése. A festő korai, még kisméretű, bensőséges hangvételű alkotásai között megjelennek a később közepméretű képsorozatokká érlelt Duna menti tájrészletek, amelyek tág horizontját szűkítik le az 1960-as évek árpádföldi korszakának veranda-képei, majd a későbbi festői kalandozásainak színterein megnyílik a Balaton víztükreinek széles horizontot láttató távlata, és aztán bezárul ez a tágas képvilág, műveinek befogadói átérezhetik a művész visszahúzódását a Százados úti műterem meghitt zugaiba. Átszellemültség, meghittség, tartózkodás, meditatív szellemiség lengi át a szisztematikusan kidolgozott, tudatos festői kompozíciókat: hallatlanul finom, érzékenységekben, visszafogottságban játszó, elsősorban a folthatások révén kibomló kolorit élteti a festői bőbeszédűség és a részletezés csapdáit messze elkerülő, mértéktartó, feszes motívumhasználatot.

A Nyergesújfalon alkotott olajképek, pasztellek, akvarellek, gouache-ok, tus-, szén- és ceruzarajzok, készsé érelelt kompozíciók és precíz tanulmányok, bravúros vázlatok sorában néhány akadémikus szemléletű portré mellett a tájképek és a város-, illetve faluképek a dominánsak. Rendkívül tanulságos



Szalai Zoltán: Hanyattfekvő akt, 1957



Szalai Zoltán: Rozsdavörös ősz, 1967-1989



Szalai Zoltán: Ajtó sárga házzal, 1960

megfigyelni, hogy mely, még napjainkban is pontosan beazonosítható nyergesújfalu településrészlet ragadta meg a művész festői-grafikus figyelmét, mely motívumok indították a konstruktív jelleget kiemelő fegyvelmezett szerkesztésre, és melyek a festői átíráásra, az érzelmek és hangulatok, az atmoszféra rögzítésére és tolmácsolására.

Az épületek, a háztetők szabályos geometriai alakzatokkal hangsúlyozott rendszere mellett a távlatokba vesző vízpartok világa és az egészen közélről szemlélt természetészleletek, a fák és bokrok lombozata, a szántóföldek göröngyei, a mezők fűszőnyege ösztönzi alkotásra, és csak nagyon távoli kapcsolatok fedezhetők fel a nyergesi gyárak, ipartelepek konstruktív-festői megjelenítése és az 1950-es évek első felének szocialista realista művészeti, illetve művészetpolitikai ideái között: Egy József és Szőnyi István festészetének mélyen átélte szellemisége távol tartotta a korszak ideológikus diktátumaitól és kényszereitől. És az 1945 után, majd az 1950-es évek első felében alkotott művek sorát szemlélve inkább arra kell figyelünk, hogy a későbbi alkotószakaszokban uralkodóvá váló festői szemléletmódok és téma-ürügek hogyan jelennek meg már ezeken a korai alkotásokon is: mint a konkrét formák festői elmosásának szándéka, a táj színfolt-kompozícióvá alakítása, az ablakon vagy ajtón át szemlélt, belsővé és külsővé avatott, egymástól elválasztott világ – a befogadottság és kirekesztettség – tükröztetése által megnyitott tartalmi körök megidézése.

Mint olyan sok egykori kortársáé, napjainkban Szalai Zoltán művészete is egyre ritkábban kerülhet a művészeti közfigyelem áramkörébe. Az ezredfordulót követő években rendeztek ugyan néhány kisebb emlékkiállítását a műveiből, de lassan másfél évtizede csend honol az életmű körül. Most hagyatéknak őrzője és gondozója, Szalai Veronika restaurátor jóvoltából a tervek szerint a nyergesújfalu nyomán több emléktárlat is követi majd egymást, amelyeknek bezárulása után adományként az életpálya állomásait jelző helyszínek gyűjteményeibe kerül egy-egy nagyobb Szalai-képkollekció. Mint ahogy Nyergesújfalu Kernstok Galériája is Szalai-képekkel gazdagodik, amely kollekciót aztán időről időre a nyilvánosság elé tárhat.

(Nyergesújfalu, Kernstok Gyűjtemény és Galéria, 2020. február 15. – március 6.)

(Magyar Krónika 2020(3)80–84.)



Szalai Zoltán: Kék veranda, 1960



Takács Gyula: Nyergesújfalu az 1780-as években, 1998



Takács Gyula: Téli Duna-part, 1970

Padányi Lajos

MŰVÉSZPORTRÉ: TAKÁCS GYULA

FESTŐMŰVÉSZ, RAJZTANÁR

Gyula bácsi – ki sokunkat tanított az ábrázoló geometria rejtelmére – már elmúlt 90 éves, de szellemileg teljesen friss. A tőle megszokott hével mesélt kalandos életéről, melyet egész végig a művészetek szeretete határozott meg, de belőle soha meg nem gazdagodott.

1905. május 27-én született a Bihar megyei Éradonyban. Nagyváradon, a premontreiek gimnáziumába járt. Mire végzett, Gójdú Líceumra keresztelték át, mert Erdély Romániához került. Ekkor már mindent románul tanítottak, a magyar gyerekek csak délután járhattak iskolába. Már itt megmutatkozott rendkívüli rajzkészsége. 1927-ben behívták katonának Ploieștibe, majd Nagyváradra, a román hadseregbe. Ott tanult meg románul, írni lett, térképeket kellett rajzolni. Egy év után vizsgáznuk kellett. Akinek sikerült, őrmesteri rangot kapott, akinek nem, még egy évet ráhúzatott. A leszerelés után visszament a falujába, de magyart sehol nem alkalmaztak a hivatalokban, így kötéltverő édesapjának segített a család fenntartásában. Barátaival műkedvelő előadásokat szerveztek. Ő festette a díszleteket. Faluról-falura járva népszínműveket mutattak be. Egy román előljáró be akarta tiltani, mert a fehér háttérre piros muskátlit festett zöld levelekkel, ezt irredentának tartotta. Egy kis boradománnyal sikerült elintéznük az engedélyt. Énekkart és zenekart is szerveztek a faluban. Évekig otthon dolgozott, mire Székelyhídon egy földmérő mérnök fel nem fedezte rajztudását. Attól kezdve irodában dolgozott, kataszteri térképeket rajzolt. Ebben az időben készült a Károly-vonal a magyar határ mentén. Ott csak románok dolgozhattak, a magyaroknak csak külön engedéllyel lehetett átutazniuk azon a területen. Egy román tábornok észrevette az irodában a Gyula bácsi által rajzolt járástérképet, ezért a mérnököt letartóztatták. Közben édesapja is meghalt, így 1938-ban jobbnak látta átszökni Magyarországra. Losoncra került menekülttáborba, ahol rajztudása révén hamar bekerült a társaságba.

Krúdy Géza, Krúdy Gyula unokaöccse volt a táborparancsnok, aki jól ismerte Rudnay Gyulát, és beprotezsálta hozzá a fiatal festőtehetségeket. Így került Takács Gyula bácsi Budapestre, a Képzőművészeti Főiskolára. Az utolsó évben Rudnay benn akarta tartani a főiskolán tanársegédnek, de ő nőszülni és dolgozni szeretett volna már. Közben katonának is elvitték, 1945 májusában amerikai hadifogságba esett. Ott is jó sora volt, mert a tiszteteket kellett lerajzolni. Több mint 90 képe került így Amerikába. 1946 januárjában került haza, itt Nyergesújfalun, a Szalézi Intézetben állt munkába. Az intézet államosítása után feleségével együtt Esztergomba került, és csak három év után jöhettek vissza ide. Azóta itt tanított a gimnáziumban és az általános iskolában ábrázoló geometriát és rajzot. Három gyermeke szintén örökölte művészi hajlamát. Anikó a Viscosában dolgozik, Marika operaénekes, Gyuszi épületszobrász.

Képeinek témája legtöbbször a természet: tájképek, csendéletek. Gyakran egyházi témájúak. Már fiatal korában Értarcsán egy görögkatolikus templomot festett ki, de szentképei megtalálhatók Héregen, Mogyoróson, Budapesten, Lentiben a templomokban, nagyon sok magánháznál is, régi szokás szerint az ágy fölött. Képei, rajzai Amerikába, Dániába kerültek, de nagyon sok nyergesi család is dicsekedhet a műveivel. Belső kényszerérzete a festés, de abból megélni sosem tudott. Életbölcselete, hogy aki a szépet, a művészetet szereti, az az életet is szereti. Kiállítás – leszámítva a falujában rendezett fiatakorit – nem volt. Mindig visszahúzódt, nem került a rivaldafénybe. A szakfelügyelet elismerte a munkáját, de a munkahelyi felettesei nem. Megpróbáltam rábeszélni, hogy képeit kiállíthassuk, de arra hivatkozva, hogy már nehezen mozog, nem egyezett bele. Pedig érdemes lenne megismerni a munkásságát. Tökéletes technikája, kiforrott stílusa van.



Takács Gyula: *Cím nélkül*, 1967



Takács Gyula: *Nádas*, 1968

Sok csalódás érte. Szeretnék ezzel a bemutatással keveset enyhíteni ezen, de az elmulasztott elismeréseket már nem pótolhatom, csak annyit tehetek, hogy javaslom, nézzék meg a képeit, ahol találkoznak velük. Tökéletesek, gyönyörködtetőek, megnyugtatóak, mint általában a természet, a természetesség.

1996. február

(Padányi Lajos: *Adalékok Nyergesújfalu helytörténetéhez. (Válogatás a nyergesújfalu Hírmondóba írt cikkeimből 1991–2012.)* Nyergesújfalu, 2013. Nyergesújfalu Város Önkormányzata. 169–170.)



Takács Gyula



Takács Gyula: *Cím nélkül*, 1983



Vecsesi Sándor: *Öregek ideje*, 1986



Vecsesi Sándor a műteremben



Vecsesi Sándor: *Oththon*, 1974

Vecsési Sándor

„KIS FALUSI HÁZBAN SZÜLETTEM...”

(NYERGESÚJFALU, 1930. MÁJUS 18.-)

Anyám négy elemi járt, apám kettőt. Anyám legtöbbször parasztokhoz járt kapálni, bár négyéves koromig Pesten volt szobalány, cseléd. Apám gyárban dolgozott, de mint segédmunkás nem lehetett állandó munkája.

Két év késéssel kerültem polgárba. Innen datálódik barátságom Avar Istvánnal. 1946-ban villanyszereelőinas lettem az Eternitygyárban, három év tanonciskola várt rám. Mérnököt akartak belőlem faragni. Ehhez azonban kellett volna a négy év polgári, az érettségi. A nyergesi elemi iskola egyik tanítója, Czillik Ernő annak fejében, hogy különféle szemléltető eszközöket készít az iskolának, vállalja: segít lerakni az érettségi vizsgát – magánúton. Ebből végül semmi sem lett, de ez a találkozás indított el a művésszé válás útján. Amikor fölmentem a villanyoszlopra dolgozni, fölvittem magammal egy palát, és arra rajzoltam azzal a zsírkkrétával, amivel a gyárban szokták megjelölni a pala szélét. Aztán már azért is fölmenteni az oszlopra, hogy lássam, hogyan kell a Dunát lerajzolni felülnézetben.

Czillik tanár úr mutatott be a képzőművészetben jártasabb Kóthay Ernőnek. Amikor Ernő megnézte a rajzaimat, rögtön mondta, hogy tehetséges vagyok. Kénytelen voltam hinni neki, mert lényegesen ügyesebb volt nálam rajz és festés területén, s mutatott olyan munkát is, amely kész mű volt megítélésem szerint. Az Iparművészeti Főiskola grafikai szakára akart jelentkezni. Kóthay mutatott be Szegedi Dobó Illésnek, aki mindkettőnknek javasolta a főiskolai felvételi vizsgán való megmérettetést.

Amikor megérkeztünk a felvételire, én csak néztem milyen ügyes itt mindenki. Mintha egy ajtót nyitottak volna ki, ami mögött egy új világot láttam körvonalazódni. Ezen az egyetlen napon többet tudtam meg a szakmáról, mint addigi életemben.

Ősszel már a Képzőművészeti Főiskolán kezdtem meg a tanulmányaimat és két év után a festőtanszéken találtam magamat. Főnyi Gézához kerültem.

Éltre szóló barátságok mellett itt ismerkedtem össze a Berény-növendék Bazsonyi Arannal, aki később a feleségem lett. A harmadik évre Bernáth Aurél osztályába kerültem.

A hatvanas évek elején alapító tagja, majd tisztségviselője lettem a Fiatal Művészek Stúdiójának, 1959 és 1961 között elnyertem a Derkovits-ösztöndíjat, egy évre rá freskómegebízást is kaptam (orosházi házasságkötő terem).

Kis falusi házban születtem, és az utcán, a földéken, a határban nőttem föl, s ez, gondolom, más, mint a városi gyerekeknek a bérházak vagy a zsúfolt villamosok, nekik esetleg a kirakat beszél olyan sokat sejtetően, nekem azonban a falu girbegurba utcáival vagy maga a természet, az évszakok minden csodálatát előhozó vonulásával. Ez mindenféleképpen meghatározója volt és maradt életemnek.

Amikor Dömsödre kerültem, rácsodálkoztam: Úristen, ezen az asztallapon van valami? Ekkor fedeztem fel magamnak a síkságot, ahol egy madárraj vagy egy magányos ház köti le a figyelmet, pár facsoport összebújva védi a maga életét. A házak, amelyeket én festek, nemzedékeket neveltek fel, szeretet honolt bennük, nyomorúság lakozott falaik között, de mégis kiröpült onnan egy-két tehetséges ember. Valahol megvannak, csak meg kell látni őket. És egy ilyen meglátott ház egy rég elmerült világot hozott a felszínre az emberben. Egy házba tudatosan belefesteni az egész magyar sorsot nem lehet. De úgy meglátni azoknak a házaknak a karakterét, színbeliségét, formai rendszerét, egyáltalán a létük rendszerét, hogy abban minél többen magukra ismerjenek, azt lehet. Azt érdemes. Mert ezek a házak lényegében képviselnek valamiféle értéket – és kell, hogy valamiféle szellemi arculatot kapjon a száz év múlva születendő gyermek is.

Önálló kiállítások: Budapest (Ernst Múzeum, Múcsarnok, József Attila Színház, Csontváry Terem, Vigadó), Ráckeve, Balmazújváros, Szekszárd, Nyergesújfalú,



Vecsési Sándor a műtermében, 1987



Vecsési Sándor: *Ünnep*, 1962

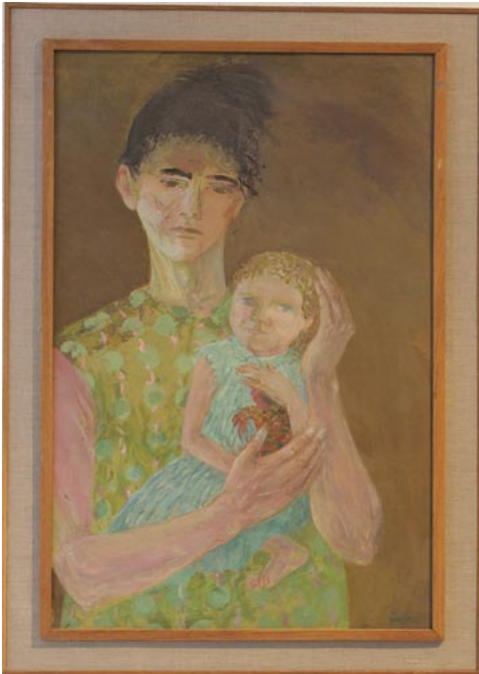
Moszkva, Dömsöd, Heves, Kölesd, Dorog, Csepel, Hatvan, Simontornya, Győr, Kapuvár, Gyöngyös, Tata, Nagydorog, Hercegszántó, Bonyhád, Tapolca.

Murális munkák: Oroszlány, Orosháza, Zalaegerszeg, Kiskunfélegyháza, Vásárosnamény, Gyöngyös.

Közgyűjteményekben: Drezda, Leningrád, Moszkva, Budapest, Debrecen, Eger, Esztergom, Gyöngyös, Gyöngyös, Győr, Hódmezővásárhely, Mátraháza, Nyergesújfalu, Rakamaz, Sárospatak, Szeged, Szekszárd, Szolnok, Tata, Vásárosnamény.

Díjak: Derkovits-ösztöndíj (1959–1961); Munkácsy-díj (1965); festészeti díj a szegedi nyári tárlaton (1966); Tornyai-plakett (1967); nagydíj a szegedi és a debreceni nyári tárlaton (1972); első díj a szófiai nemzetközi realista festészeti triennálén (1973); Érdemes Művész (1975); a hatvani portrébiennálé nagydíja (1979); festészeti első díj a kiskőrösi Petőfi-pályázaton (1986).

(Napút 1999(10)38–39.)



Vecsési Sándor: Anyja gyermekével, 2003



Vecsési Sándor: Könyöklő (Arany), 1965



Vecsési Sándor: *Lebukott a Nap*, 1992



Vecsési Sándor: *Őreg-kő*, 1978

Fecske András

FESTŐ A TÁJBAN

VECSÉSI SÁNDOR KÉPEIHEZ

Megy a festő a tájban. A téli alkony olyan mint máskor: karmazsin színű, fagyfehér tónusokba ágyazva. Biztos jeleként annak, hogy a nap villanásai már nem olyan intenzívek, mint délben, amikor a sugarak láncos bombái végigverik a földet. A dél is más, az este is. Délben a napnak kiterjedése van, rátelepszik a rónára, uralja. Este bolygóközi csönd honol a csatamezőn. Még látszik nyoma az utolsó attaknak: széthajló nádcsovák jelzik a végső lövedék útját, amint végigrepeszt a síkon – egy perc alatt történelemmé teszi a magányos tanyát –, és sárga-zöld korongjával jelzi a táj lőlapján a találatot.

Bénító hideg van, jégvirág nő a lélek ablakán. Mintha az utolsó ítélet utáni huszonegyedik órában lennénk. Balról egy nyárfasor zárt katonai tömbje masírozik a vízbe – számára még nem ért véget a háború: reménytelen élethalálharcot vív a jéggel, amely még feleslegesen ágaskodik, acsarkodik ellene – a döntés megszületett, s mindketten arra ítéltettek, hogy az idők végezetéig csatázzanak egymással. Számukra már a ma a túlvilág. Bezzeg nyáron fegyverszünet van. A nedves elem alázatosan mossa a stégek talpait, s a faszor is elálmósodik a vártán. A tél is más, a nyár is. És mindkettő valóság.

A festő lehajol. Ebbe a mozdulatba belerokkan a tél, s mint olvadó hóemberből az új évszak pezsdülő nedve, végigcsorran a földön. A fagy kemény színiskjai tükköcserepekre esnek: sömjénes árterek mozdulnak, kék, zöld, vörös dárdák verik át az aljnövényzet burkát, s apró erek mentén forgatagba kezd az anyag. Már nincs is felismerhető forma, csak tánc – páros, legényes, majd a rétet körbe-karikába hajtó kóló.

A bokor, amely az imént még lehetefegyverével védte magát a tél ellen, s akárcsak az ember, másokkal összefogva élő bástyaként állta a hó nyomását, most vadul hajtani kezd, s minden dühét a virágzásba adja. Ki tudja, milyen bokor? A pontos meghatározásokat félretolja az ősi program: virágozni kell, kéket, zöldet, vöröset, hogy tavasz legyen végre.

A festő ismeri őket. Még abból az időszakból, amikor mezítlábas gyerekként beköborolta a környezetet, fogadásból átúsztta a zavaros vizeket, vagy kicsalta belőlük az aznapi vacsora cserealapját: a nagy halat. Már régóta tudja, hogy a növények nem növények, a bokrok, fák sem azok, csak egy folyamat materiális kifejeződései. Köntösök, álcák, jelmezek, melyekben a Nagy Igazság színre lép. Szükségletek a létezésben. Az absztrakt lét lenyomatai, amelyek az ő lelkében valós életre kelnek, képzeletében átfomálják a fogalmakat, s öntörvényű életüket majd a vásznon folytatják tovább. Megy a festő a tájban. Otthon van. Az Alföld szélén emberi település. Pontosabban nem is az Alföld szélén, mert a festő a hegyek közt született, és a szülőház mögött gondolatban mindig odarakja a Gerecse sötét tömbjét, de a sors mégis úgy hozta: élete nagyobbik részében a síkság az otthona. Így hát a levendulás dombhajlatban megbújó házak ugyanazt jelentik számára, mint a szétfutó tanyák valahol a lét és nemlét határán, a „levésben”, ahol Tornyai János „nagy sömmije” a „mindenbe” fordul. Ahol csak a szellem szab határt az ember hétköznapijainak, és a szabadság kényszerrel felismerő ereje adja meg az ünnep ízét-zamatát. Ahol a festő van otthon. Egymáshoz bújó tornácok árnyékában, ahol a társadalmat nem a kerítés oltalmazza, hanem az együtt végzett munka, közös ízlés, neveltetés, megértés és szeretet természetes rendje; ahol az életet nem a manipuláció, a nyers érdek s a közömbösség irányítja, hanem az együtt megszenvedett történelem, a közösen elsajátított kultúra. Ami mögött ott a meg tapasztalt valóság: valódi munka a földeken, a tanító úr kertjében. A legkisebb ház valódisága – amelyben éltek, s ahol megtanulta, hogy az érték az asztalra kitett kenyér látványában fejeződik ki. Az ebédet megelőző meghitt csendben, ahogy az csak ima előtt érződik a nagytemplomban. A tárgyak belső fényében, amely rávetül a tisztára súrolt padlóra.

Egy olyan pillantásban, amely esti sötétből a szoba ünnepi világosságába vezet. A félig nyitott ajtó örömében, hogy kincsét megmutathatja. Az utcafront díszjeinek pallérszíveket melengető büszkeségére. A közös udvarok határtól önmaguktól leromboló kitárlkozásaiiban. Egy közösség egymásba kapcsolt életeinek erős láncszemeiben, amiket az együtt élő generációk alkotnak. A legfiatalabbaktól a nagyszülőkhöz – a pendelyes kistestvértől az apa koporsóban fekvő szikár alakjáig, ahogyan sorára vár az utolsó ítéletnél.

A festő ebben a világban él. Ebben a régen volt-nincsen világban, amely számára a valóságban kezdődött, és a festészet valóságában folytatódik. Amitől nem képes elszakadni, amit örökkön-örökké festeni fog, amíg belső látása meg nem szűnik. Már rég nem foglalkozik azzal, hogy kell-e valakinek ez a világ, vagy sem. Más dolog a mások véleménye, a mások festésze. Ő a sajátjával áll napi elszámolásban, annak szellemi cselédje. Mert ahogyan erre a világra pillantott, észrevette: még egy perc, és eltűnik az időben, mint ahogyan ennek a világnak a tárgyai, szokásai, s az ezeket fabrikáló, alakító emberek is a feledés akácfa homályába merülnek. Oda, ahol Szabó Dezső szerint a magyarság ereje van, de ahonnan mégis kevesen akarnak erőt meríteni.

A festő most hangosan köszön. A Hadaró tart feléje éppen, szemében, mint mindig, túlvilági tüzek égnek, melyeket már nem a józan ész szikrája gyújtott. Verset mond; kádenciáját, metaforáit csak ő érti – és egy idő óta a festő is. Megérett az idő, hogy megértse. És megfesse, akár csak a többieket, akiket életre kelt a vásznon. Pedig tudja, hogy minden egyes portréval meghal a múlt egy kicsiny darabja, az emlékezetet könyörtelenül magába zárja a kép. Fáj, hogy a valóságnak meg kell halni ahhoz, hogy a kép éljen.

Megy a festő a képben. Korrigálja a táj arcát – rálát a fákra, bokrokra, élvezettel segít az Alföld síkjának ráfordulni a horizontra, ellenőrzi hogy a felállított perspektíva szerint futnak-e a vizek a messzeségbe, jólesően nyugtázza, hogy a fény iránya nem pontos helyről, hanem belülről jön, hogy a tárgyak az ő festészeti rendszerében már rég elvesztették materiális identitásukat – azok, amik



Vecsési Sándor: Arany és én, 1974

lenniük kell: ecsetvonások egy fiktív látványban. Egy magasabb valóságban, amelyhez nem kell fény és árnyék, ráismerhetőség, karakter – amelyet a művészi igazság felhajtóereje tart a magasban. Az igazság pedig időtlen.

Vajon hová tart a festő? A saját szegényszagú világából az olajfesték fanyar illatát hová viszik gyermekei, a képek? Időnként elgondolkodik ezen. Titokban figyel a környezetét, paraván mögül lesi a mit sem sejtő nézőt, várva a választ: észreveszi-e valaki, hogy ő úgy látja a kurdi templomot a hozzábújó házakkal, mint kőtömböt az alászaladó kiscsibékkel? Hogy az útszéli keresztre fel lehetne feszíteni az egész tájat, s a mosolygó kék ég még csak el sem pirulna? Hogy az elhagyott kubikgödörök nem is a föld, hanem történelem kendőzetlen sebei? Elismeri-e jog, s megengedi-e gyámhatóság, hogy a gyönki szekción fájdalmas örömmel kitarja kezét, és örökbe fogadja a világ összes gyermekét? Érdekel-e valakit ez a fajta időtlen igazság?

A zsűrik végeláthatatlan sorára visszatekintve megállapítja: megpróbálta elismertetni a felismert igazságot. De sosem az igazság volt a fontos, hanem az, hogy valaki vagy valakik hogyan érvényesítették a saját olvasatuk szerinti igazságot. Volt idő, amikor azt hitte, hogy azért, mert a valóság egy átszellemült darabját megmutatja a nézőnek, realista. De realistának minősült az is, aki hamis világ illúziójába ringatta a publikumot. Egy bonyolult korban megpróbált a felnevelő világnézet értékeibe kapaszkodni – több tíz év múlva azt fogták rá, ő bonyolította a kort, az ő esetjétől lett olyan színű, amilyen volt. Azt hitte, értéket ment, s azt mondták rá, nem szalonképes abban az Európában, amely felé utazunk. Hiába tudja, Európa abban a világban van, amelyet ő képvisel – ősei adták vérüket érte Vajdahunyadnál, Isaszegnél, a Donnán, az ő formáló szellemük rakott sárból és cölöpből erődöt a templom köré, mely Európát védte a hordák nyilai ellen. És Európa csak absztrakció marad, ha nem viszi magával egy új korba a régi világ üzenetét: annak lesz csak jövője, akinek múltja is van, mert a múlt termőtalaja az időtlen igazságnak. Európa menthetetlenül darabjaira esik, ha nem a közös udvar mentén helyezkednek el a nemzetek.

Ekkor lépett be végképp a festő a képbe. Maga mögött hagyta a szövetség és lektorátus világrengető gondjait, az elvárásokat, kényszereket, naprakész félelmeket. Bátor lett: merte vállalni az igazságot a festészet ítélőszéke előtt. És ezzel csatát nyert, de egyedül maradt. Idő előtt művészettörténeté vált. Ma már előtte sincs, háta mögött sincs senki. Nincs arra utalva, hogy elismerjék – a legnagyobb elismerés számára egy baráti közösség tiszta szívű, tágra nyílt szemű kisembere, aki átnyújtja neki a rét virágait. Ez többet ér, mint azok a díjak, rangok, amelyeket elért. Mert tudja, hogy az a gyerek ott a jövő záloga, az még romlatlan, talán megéri majd egy régenvolt kor üzenetét, melyet egyedül csak ő tolmácsolhat. És ettől a gondolattól fontosságot kap a napi munka, ismeretlen erő szállja meg, s már gyürkőzik az anyaggal, terekkel, síkokkal, időtlen házfalakkal, amelyekbe újra és újra beelátja a régi mesterek arcvonásait. A nagy témával, a gyermekkorral, melynek mindig új és új részleteit véli



Vecsési Sándor: Őnarckép ablakkal, 1969

felfedezni. Jólesően gondolt arra, hogy ő az igazság letéteményese – ennek megőrzése kötelessége, feladata. És rangja, amit csak ettől a gyerektől kaphat meg.

Megy a festő. Lüktető élet minden mozdulata. Pedig háta mögött immáron hetven év és a művészet történelme. De előtte az utókor.

(Hítel 2001(3)78–80.)



Vecsési Sándor: Emlékképek a gyermekkoromból, 1998 (Nyergesújfalu, Városháza)

Fecske András

SZELLEMISSÉG ÉS FORMA

RÉSZLET A MEGHATÁROZÓ GYERMEKKOR CÍMŰ KÖNYVBŐL

(...) Nézzük most már a nyergesújfalui szekkt, amely az *Emlékképek a gyermekkoromból* címet kapta. Az építészeti tér valóban impozáns: a bejáratnál szembeni aula két nagy ablaka közti falfelület ad helyet a festménynek, mely a földszinttől a karzatszerű emelet födémeig tart. Ugyan a teljes művet már legalulról is át lehet fogni egyetlen szempillantással, ha megfelelő közelségből nézzük, Vecsési úgy komponált, hogy két jól elkülönülő szekktó-tesztel találja szembe magát, aki a földszintről, illetve az emelet mellvédjéről szemlélődik. Tematikailag ez lehetőséget ad neki, hogy az egész szekktó látványát egyetlen, alulról fölfelé építkező ívre hajlítsa. Alul ugyanis kétoldalt a férfiak és nők csoportja foglal helyet – a munka és az otthon megszemélyesítőjeként. Érdekes, s ez már a *kiskunfélegyházi Móra Gimnázium szekktójánál*, valamint a *gyónki iskola szekktójánál* is érzékelhető volt, Vecsési sohasem fogalmazza meg falképeiben külön-külön az apai és anyai szerepköröket, csak így, nembeliségüket közvetlenül a munkamegosztáshoz kapcsolható, közösségi mivoltukban. Kétkezi munkát végző férfiak és az otthon, a gyermeknevelés gondját viselő asszonyok tartják vállukon a gyermekek világát. Közöttük mintegy ezen időszak fölmagasztalásának szimbóluma, a papírkoronázás jelenete látható. Mivel nem ritka, hogy az alkotó magát is szerepelteti művében, Vecsési is megjelenik a szülőház ablakában, mint aki visszatekint erre az elmúlt, mégis embert-nevelő múltra. A visszatekintésben nemcsak emlékezés van, hanem lírai odafordulás is ahhoz a világhoz, melynek valamikor szerves része, atomja volt, és melynek előbb ocsúdását, majd festő-létét köszönhette, ezért belőle kiszakadni sosem fog. Az alsó, szimbolikus rész fölött helyezkedik el a gyermekkor színes és konkrétumokban gazdag birodalma. Mintegy a gondolati ívet jelképezendő, élethelyzeteket rejtő szappanbuborékok sora vezet ide a napnézők, a körtáncot

lejtő lánykák, „Bakajános” és a fűzfapoéta alakjaihoz. Természetesen találkozhatunk a Lukai-híddal, a festőnek oly kedves és egész életművére témát adó házakkal, valamint jelzészserűen megjelenik a Kernstok-tradíció is, a híres ló és lovas motívumában. Itt búcsúzunk el Vecsési Sándor a két világháborúban elesettektől is a környék jellegzetes süttöi vörös mészkőből faragott sírkövével.

Milyen festői megoldásokkal találkozhatunk a nagy, közel 32 négyzetméteres falképnél? Ami először feltűnik, az a *különböző helyszínek és jelenetek egy felületen való ábrázolása*. Egy nemlétező látvány, melyben mégis mindennek megvan a maga helye – téri és időbeli kötöttségek nélkül. A sokféleség egységét a festői konstrukció hivatott biztosítani, ez színben és formában megfelelő átmeneteket képez a különböző jelenetek és helyszínek között, *fiktív tereket és tárgyakat használ*. A már említett tárgynélküli ecsetvonásoké itt a fő szerep: egységes látvánnyá szervezik a falkép felületét. A szekktó különben épp Vecsési egyéni stílusa, jellegzetes ecsetkezelése teszi meseszerűvé – mert hát ezt is akarta, a varázslat, az öröklét régiójába emelni sugaras gyermekkorát.

A jelenetek természetesen nem öncélúan kerülnek falra, hanem a művész egy-egy régebbi képének átírása nyomán. A technika nem új, a muralisták a szürrealizmus óta előszeretettel alkalmazzák a „*kép a képben*” módszerét, lehetőséget adva így a nézőnek arra, hogy egy-egy festői korszak munkáit a falakon újra láthassa. Márpedig Vecsési Sándornak a *nyergesújfalui szekktó az egész életműre való visszapillantás*, ezért nem véletlenszerű az életút egy-egy állomásának felidézése. Tisztelegés a hely előtt, a hely emberei és azok szellemisége előtt, a kulturális tradíciók előtt, és nem utolsósorban a néző előtt, aki – és ez ma még talán valóság – ugyanúgy részese lehetett a csodának, mint maga az alkotó: a közös gyermekornak.



Fecske András Vecsési-könyvének címlapja, 2010

De a festő nemcsak a jelennek fest, és az auala mindaddig megtartja Vecsési emlékezetét a jövőnek, amíg fennáll. Szívesen vállalt kötelességként továbbadva az utókornak egy rég eltűnt világ üzenetét, amikor az már „örökre elmerült”.

(Fecske András: *Meghatározó gyermekkor. Szellemség és forma Vecsési Sándor festészetében.* Nyergesújfalu, 2010, Nyergesújfalu Város Önkormányzata. 35–36.)



Vecsési Sándor: *Madonnás ház*, 1998

Fecske András

90 ÉVE SZÜLETETT VECSESI SÁNDOR FESTŐMŰVÉSZ

(1930 – 2015)

A XX. század második felének magyar képzőművészetében kevés alkotó van, akinek sikerült egy szűkebb-tágabb közösség értékrendjét olyan magas fokú, hiteles festői életműben összegeznie, mint Vecsési Sándornak.

A Gerecse-alji Nyergesújfalun született, szegénysorból. Helyben végezte elemi iskoláit, majd vilanszerelő-inas lett az Eternitgyárban. Innen került a vidéket felkaroló népi kezdeményezésekkel a Képzőművészeti Főiskolára Fónyi Géza és Bernáth Aurél keze alá. Az ötvenes évek festőakadémiája azonban nemcsak a legmagasabb szakmai képzés színtere volt, hanem a korabeli társadalom lenyomata is. Az itt eltöltött idő alatt Vecsési rádöbent arra, hogy feloldhatatlan ellentét feszül az otthonról, szellemi útravalóként hozott értékek és a politika által kínáltak között. Az előbbit választotta, s ezzel megvetette művészi világképének alapjait. Bár tudta, hogy nem juthatott volna el idáig, ha nem változik az élet negyvenöt után – mégsem érezte magáénak a „fényes szellőket” futtató politikai rendszert.

1954-ben feleségül vette volt kolléganőjét, Bazsonyi Aranyt, akinek családját igazságtalanul kuláknak bélyegezték meg, s a művésznőt kizárták az akadémiáról. Házassága miatt Vecsési csak másodszori nekifutásra, 1956-ban vehette át festő-diplomáját. A Derkovits-díj nyomán vezetője lett a Fiala Művészek Stúdiójának. Életművének két lényeges darabja is a hatvanas évekhez köthető. A *Vilanszerelő*ben foglalta össze a főiskolai évek világnézeti tanulságait: egy inast festett, aki királyként trónol a jövőt jelképező műszerek között. A képnek semmiféle aktuálpolitikai háttere nem volt, inkább a „fényes szellők” erkölcsi háterszágára akarta felhívni a figyelmet – arra a társadalmi felemelkedésre, amely a mezítlábas hétköznapiaságból kiemelte őt. Nem véletlen, hogy a 2018-ban rendezett *Keretek között* kiállítás a hatvanas évek egyik meghatározó darabjaként mutatta

be a művet. Az *Ünnep* már nemcsak egy életérzés megvallása. Az a közösség ugyanis, amely a két világháború között a magyar társadalom többségét adta, az ünnep szóban a munka szünetét jelölte meg, még hozzá nem az ünneplős, hanem a hétköznapi formájában, így az ünnep Vecsési számára, aki ebből a közegből érkezett, sem más, mint a dologidőt megszakító pihenés a ház verandáján. Már itt megfigyelhető az a tudatosság, amellyel a gyermekkor világát időtlenné teszi, s mint a múlt egy megbecsülendő darabját a jövő figyelmébe ajánlja. Az *Alkony* már festői eszközökkel kinyilvánított világnézet. A ház, melynek verandáján balról két, jobbról pedig egy alak ül, annak a világnak az emléke, amelyből a festő jött, s hírt ad az utóknak létezéséről. Lírai összkép ez: ahogy a tornác oszlopai balról jobbra fokozatosan szűkülő térközökkel támasztják alá a ház eresztét, úgy halad az emberi élet a páros léttől az egyedül maradásig – egészen a nyitott pinceajtóig. Vecsési Sándor ilyen típusú képeivel a magyar festészetben már meglévő alföldi, illetve szentendrei háztípusok közé beillesztette a sajátját: a társadalmi osztály-megjelölés nélküli *Szegényember házát*.

A hatvanas és hetvenes években a világnézeti összefoglalók után felkutatta és felmutatta a *gyermekkor* értékközvetítő elemeit. Feleségét például a régi parasztszoba rekvizitumaival jellemezve vallott szemérmesen szépségről, szerelemről – nem felejtve el a falon függő festett tükör egy részébe belefesteni önmagát (*Otthon*), aki részese volt a tárgyak által megjelenített egykori életnek, amelyről most feladata szerint az utóknak kell számot adnia. Sorba vette a gazdáinak halála után befalazott ablakokat, a málló házfalakban is felfedezhető régi pallérok keze nyomát, s a kapufélfába kapaszkodó öregasszony mögött a múlt időt. Mindezt festői eszközökkel valósította meg, természetes ábrázolás helyett az ecset és a vászon



Vecsési Sándor: *Búcsú a táti házaktól*, 1992



Vecsési Sándor: *Tavasszal Kurdon*, 1985

sík felületéhez alkalmazkodó figuratív piktúra szabályainak betartásával.

Természetes módon kereste a vele hasonló gondolkodású művésztársakat. Patay Lászlóval, Szurcsik Jánossal, Somos Miklóssal, Batári Lászlóval a hatvanas évek közepétől fogva megpróbálták átlendíteni a magyar festészetet a szocreál kései és meddő szakaszán, egy általánosabb realista eszmény megvalósítását tűzve ki célul. A korabeli művészetpolitikában ez csak a Vásárhelyi Őszi Tárlatok védőszárnya alatt volt lehetséges. Ám hiába találtak rokonlélekre a város művésztelepén Kurucz. D. István, Szalay Ferenc, Németh József személyében, hiába nyomatékosították intézményi szinteken is, hogy Vásárhely nem pusztán csak az alföldi iskola déli vonulata, hanem több annál, törekvésük nemzeti jellege nyilvánvaló volt, ami az egyéni érdekek felé elmozduló kultúrpolitika ellenérzésével találkozott. Nemcsak az Őszi Tárlatok, hanem gyakorlatilag minden hazai kollektív kiállítás beadója volt, művei nemzetközi megmérettetéseken is részt vettek (Velencei Biennálé, F fiatal Művészek Biennáléja, Párizs stb.), ahol díjakat is kapott (Nemzetközi Festészeti Triennálé, I. díj, Szófia). Önálló tárlatot rendezett Németországban, Ausztriában. Itthon egyéni kiállítással szerepelt, többek között az Ernst Múzeumban, a ráckevei Savoyai Kastélyban, a Műcsarnokban (gyűjteményes), a Csontváry Teremben, a Hatvani Galériában, a Vigadó Galériában stb. A Nemzeti Galéria mellett művei Európa és a világ számos

közgyűjteményében szerepelnek (Drezda, Modern Képgaléria, Moszkva, Puskin Múzeum, Szentpétervár, Ermitázs).

A gyermekkor témakörébe foglalt közösségi világnézetét számos falfestménye őrzi az ország több pontján. Sgraffitoja van Oroszlányban, freskója Oroszházán, pannója Zalaegerszegen megsemmisült, szekkója jelenleg is megcsodálható Kiskunfélegyházán, Vásárosnaményban, Gyöngyösön és Nyergesújfalun.

Szülőföldjét sosem felejtette el, nemcsak tárlatokat rendezett Komárom-Esztergom megyében, hanem zsűriként és a Kernstok Művészeti Alapítvány kuratóriumi tagjaként is tevékenykedett.

Amilyen tudatossággal próbálta megőrizni és továbbadni múltjának örökségét, olyan természetes gesztussal fordult az őt körülvevő közösségek felé, bárhová is vitte életútja. Számos barátira tett szert más művészeti ágak képviselőiből (Csoóri Sándor, Ágh István, Kiss Dénes, Tamás Menyhért, Utassy József, Szakonyi Károly, Praznovszky Mihály) – közülük többen verset írtak hozzá, tárlatát nyitották. Díszpolgárrá avatták Nyergesújfalun, Dömsödön, Pusztahencsén, képeinek jelentős részét adományozván falvaknak, városoknak (Dömsöd, Kölesd, Ráckeve, Nyergesújfalun). Feleségével együtt nemcsak életművüket, hanem tulajdonuk nagy részét is odaadományozták, így pl. dömsödi házukat a helység önkormányzatára bízták.

(Atelier 2019(1)36-41.)

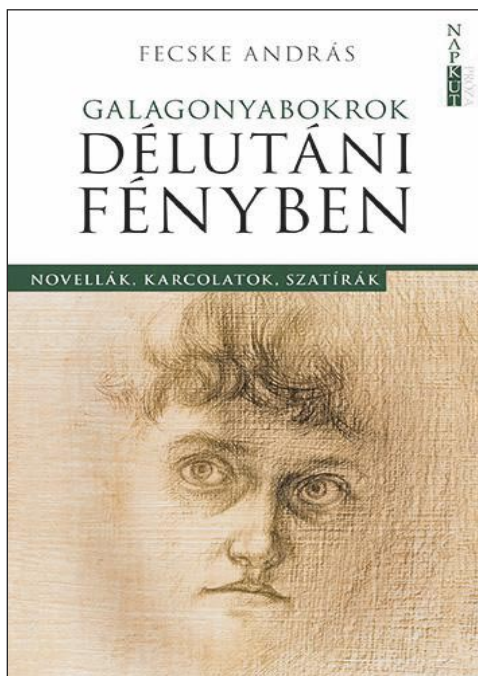
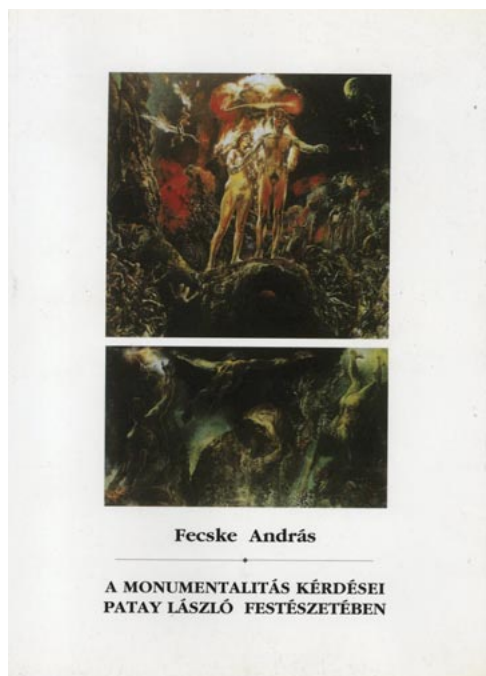


Fecske András könyvei

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	7. old.
TANULMÁNYOK	
A ház mint szimbólum Vecsési Sándor festészetében	13. old.
Át a túlsó partra (Bazsonyi Aranyról)	21. old.
Az édesvízi hajós zavara, avagy a művészet önazonossága	32. old.
Stílus és filozófia Patay László festészetében	44. old.
A figurativitás problémái a kortárs hazai művészetpolitikában	49. old.
Harmadikutas festészet	61. old.
Irányvonalak Somogyi János festészetében	66. old.
A dolgok rendje	74. old.
A művész igazi arca (ifj. Szabó Istvánról)	80. old.
Dramák fekete-fehérben (Kajári Gyula életművéről)	87. old.
Egy szempont a huszadik századi erdélyi magyar képzőművészet megközelítéséhez	96. old.
ESSZÉK	
Római levél Eigel Istvánnak	107. old.
„Keresem ösöm udvarát” (Vecsési Sándor esztergomi tárlatáról)	110. old.
Gondolatok egy sepsiszentgyörgyi Barabás Miklós kiállítás ürügyén	114. old.
Levélhőredék Zsögödi Nagy Imrénék, odafigntre	118. old.
MŰVÉSZEK, MŰVEK	
Eigel István-Tassy Klára	127. old.
A passzív ellenállás festője: Miskolczi László	135. old.
Somos Miklós-Lieber Éva	139. old.
Patay László szekciói a ráckevei Ker. Szent János templomban	145. old.
Szurcsik János	149. old.
A valóság talaján (Szalay Ferenc nyergesi kiállításáról)	154. old.
Mintázott gondolatok az utókornak (Sz. Nagy Mária szobrairól)	157. old.

235



Feledy Balázs

ZÁRT ÍZLÉS – INTENZÍV MÉLYSÉG

FECSCKE ANDRÁS: VAJON KINEK A MŰVÉSZETE?

Hosszú évek óta ismert Fecske András kortárs magyar képzőművészetben kifejtett munkássága, akár műkritikusként, akár műkereskedelmi tevékenységével. Most közzétett tanulmánykötete arról győzi meg olvasóját, hogy következetes ízlésű művészeti szakember. Kötete – időben legalábbis – szélesre tárja panorámáját. Ha jól láttuk, legkorábbra datált írása 1978-ban íródott, a legutolsó pedig a 2007–2009-ben keletkezett összefoglaló tanulmánya, mely ars poetica-szerű gondolatmenetének mintegy összegzését is magában foglalja. A harmincéves időtartomány azt mutatja, hogy a szerző ízlése és művészetről vallott elvei korán kialakultak, s ezeket követve halad szinte napjainkig. Mindez nagyfokú következetességet sejtet, melyet azonban – az írásokból szerzett benyomások alapján – makacsságnak is nevezhetnénk. Miközben ez a következetesség Fecske András szemléletének, véleményének erőssége (ritkán találkozunk e területen olyan szakemberrel, aki ilyen hosszú időn keresztül, s ilyen rigorozitással tartana ki nézetei mellett), ám ugyanakkor ítéletei – és így egyben könyve – gyengéje is (mert ezáltal mintha nem ambicionálná, hogy az idő múlásával új minőségekre is felfigyeljen), írásait a maga választotta tematikai egységekbe szerkesztve rendezte össze tanulmánykötetté. Összesen mintegy negyven írásról van szó, melyek között igen nagyok a vállalkozásbeli különbségek. Vannak jelentős teoretikus kérdéseket felvető elemzések, s olvashatók rövid kiállítási recenziók. Mindez a kötetnek azonban nem hátránya, hanem előnye. Mutatja szerzőjük érdeklődését, az empiriától a teóriáig ívelő intellektusát. Ha azonban számba vesszük, hogy mely írásait tartjuk vitathatónak s melyeket értékelendőnek, akkor arra jutunk, hogy művészetelméleti írásai erősen vitathatók, illetve vitára ingerlők – bármilyen alapos is az azokban felhasznált filozófiai és művészettörténeti szakirodalom –, s műelemzései, illetve „művész-elemzései”, művész-portréi a hitelesebbek.

Fecske András a képzőművészet kardinális kérdésének tartja a figuratív és nonfiguratív látásmód különbségét, méghozzá olyannyira, hogy számára – végső soron – értéknélküli a nonfiguratív művészet. Ez a cezúra – nézeteiben – éles, kemény és kíméletlen, amellyel végül is elzárja magát a XX. század sok egyéb jeles képzőművészeti értékétől. Következtetései ráadásul több olyan problémával is érintkeznek, melyek súlyosbítják a helyzetet. Gondolatmeneteiben nem tisztázza egyértelműen, hogy pontosan milyen disztinkciót húz a nonfiguratív, illetve az absztrakt művészet közé (néha azonos fogalmakként használja ezeket, néha időbeli különbséget lát), s arra a következtetésre jut, hogy a nonfiguratív szemléletnél nem beszélhetünk a téma jelenlétéről, műben való érzékelhetőségéről, hogy tematikus művészet csak a figurális szemléletben lehetséges, s hogy a nonfigurativitás nem hozható összefüggésbe a tér-teremtés (a tér illúziójának) művészetével, csak a figuratív művészet. Mindezzel van mit vitakoznunk, mint ahogy sajátosan értelmezi az egyetemes művészet és a nemzeti művészet kategóriáit is. Alapvetően vitatható – miként a szerző állítja –, hogy pl. Mattis-Teutsch János azért, mert művészetében a nonfiguratív utat választotta, önszántából kilépett volna a nemzeti művészetből. A szerző a magyar képzőművészetnek a XX. század hatvanas éveiben érzékelhető új törekvéseit, melyek az ún. szocialista realizmussal, illetve a figurális művészettel szemben jelentkeztek, pusztán egy gazdasági jelenséggel hozza összefüggésbe, nevezetesen azt állítja, hogy akkor indult az elvont ábrázolás irányába a magyar képzőművészet, amikor a magyar állam 1968-ban nyugati kölcsönöket vett fel. Hogy 1968 fontos év ebben a folyamatban, azt készséggel elismerjük, de hogy ekkor kezdődött volna ez a folyamat és csak ezért, azt vitatjuk. Ráadásul pl. az IPARTERV oly fontos kiállításait éppen 1968/69-ben tiltották be, pár hetes nyitvatartási követően. 1968 a világ- és a magyar politika egyéb

történései miatt is fontos a magyar művészetben, nevezetesen, hogy az új gazdasági mechanizmus indulása mellett ez a nyugati diáklázadásoknak és a prágai tavasznak az éve, amelyek mind-mind generálták és indukálták a magyar képzőművészet új jelenségeit. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az egész magyar művészet, s abban a képzőművészet is, egyfajta demokrácia-pótló funkciót is betöltött. Amit nem lehetett a politikában s a társadalmi életben kifejezni, azt kísérte meg a művészet (egyáltalán nem mindig aczéli hátszéllel, hanem legtöbbször éppen azzal szemben).

A szerző közlése a Magyar Képzőművészeti Főiskolán zajló 1990-es történekről szóló publicisztikus írását. Személyes elfogultsága érthető, hiszen az általa legjobban kedvelt magyar festők egyikének, (bár nevét ebben az írásban nem írja le), Patay Lászlónak tanári tevékenységét érték a legélesebb bírálatok, de aggodalma – s az elmúlt húsz év történései ezt bizonyítják – eltűzött volt, mert a Magyar Képzőművészeti Főiskola (ma már Egyetem) pedagógiai, művészeti tevékenysége színvonalában nem érzékelhető visszaesés.

Szerintünk a Fiatal Képzőművészek Stúdiója tevékenységével kapcsolatban is tévesek ítéletei. A Stúdió nem azért hozhatott megújulást a magyar képzőművészetben, mert az állampárti művészetpolitika „lazított a gyepőlőn”, hanem legalább ekkora szerepe volt annak a *küzdelemnek*, amelyet ezekben az években a Stúdió a saját szabadságáért folytatott. Ha a párt művészetirányítása tudatosan engedte volna az „el a hagyományoktól” jelszó jegyében jelentkező folyamatokat, akkor nem került volna sor annyi be- és eltiltásra, amelyek tényszerűen megtörténtek. A szerzővel ellentétben véleményünk szerint a Stúdió hatása nem a Képzőművészeti Főiskola *előtt* jelentkezett a fiatalok szakmai pályáján, hanem a Főiskola *után* határozta meg a fiatal művészek érvényesülési lehetőségeit, megteremtve azzal a sajátos feszültséggel, hogy az idő előrehaladtával épp a főiskolát végzettek kerülhettek nehezebben kapcsolatba a Stúdióval, míg az autodidakták itteni érvényesülése egyszerűbb volt.

A könyv legfőbb értékét a képzőművészet iránt érdeklődőknek – e vitatható és vitandó nézetek

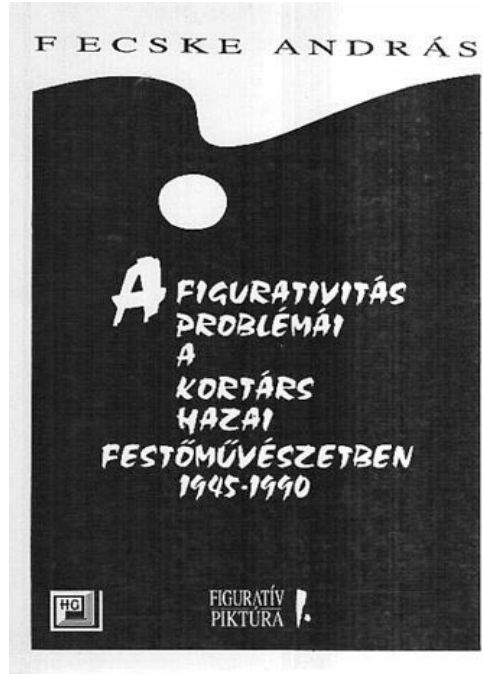
mellett – a szerző műelemzései, illetve művészekről írt pályaképei, sőt bizonyos esetekben a kiállítási kritikái jelentik. Rögtön könyve elején két elmélyült elemzése olvasható Vecsési Sándor és Bazsonyi Arany művészetéről. Vecsésinél a „ház, mint szimbólum” jelenségét kutatja a festő életművében, Bazsonyinnál pedig végigköveti az életút állomásait. Dolgozatait széles művészeti, irodalmi beágyazottságban fogalmazza meg, s ezt tapasztaljuk akkor is, amikor (a közelmúltban elhunyt) Somogyi János murális munkáit veszi számba. Ezen írásait egyébként is jellemzi az *empátia*, de a Kajári Gyuláról írtakra ez fokozottan vonatkozik. Szépírói erőnyeket is megcsillant, amikor pl. Rómából ír levelet Eigel Istvánnak, vagy művészete sorsáról Zsögödi Nagy Imrének. Szimbiózisukban, ám ugyanakkor belső szuverenitásuk tiszteletben tartásával foglalkozik olyan nagyon is egybe- és összetartozó művészpárok, mint Eigel István és Tassy Klára, Somos Miklós és Lieber Éva, valamint ifj. Szabó István és Sz. Nagy Mária munkásságával. Hiánypótló írásában izgalmasan értelmezi Patay László ráckevei szekcióit, Szurcsik János életművét, külön figyelmet fordítva murális munkáira. Bensőséges az elemzése Miskolci László festészetéről, bár az nagy hiány, hogy az írásban egyetlen egy évszám sem olvasható (születés, halál, művek keletkezése), s hiányzik annak megemlézése, hogy milyen kitűnő művészetpedagógus volt. Fecske szép kritikát írt 1980-ban Szalay Ferenc, s 1982-ben Csohány Kálmán kiállításáról. Ez a névsor hangsúlyosan jelzi a realista művészeti vonulat, és az alföldi festészet iránti elkötelezettséget, amely Fecske András érdeklődésének középpontjában áll, valamint azt a szemléletbeli közelséget, amely az alkotókat egymáshoz és az írások szerzőjéhez is köti. Ezeknek az elemzéseknek a történeti értéke, missziója, értékörző attitűdje fontos, szükséges, elsősorban a magyar művészettörténet-írás számára. A Schrammel Imre kiállítása kapcsán írt sorai pedig azt bizonyítják, hogy a kötet szerzőjében a szemléleti nyitottság jelei is megvannak.

A Komárom-Esztergom megyéhez és egyes országos tárlatokhoz köthető írásainak dokumentatív értéke is jelentős, melyek jellemzően lapkritikák a múlt

század hetvenes, nyolcvanas éveiből, megtetézve olyan művészportrékkal (Neuberger István, Szentessy László, Kóthay Ernő, Krajcsirovits Henrik), melyek az ő földrajzi affinitását is jelzik.

Fecske András kötete címében hangsúlyos kérdést tesz fel: *Vajon kinek a művészete?* Kérdésére saját írásaival válaszol, mi olvasók pedig azt válaszolhatjuk: a miénk, az érdeklődőké, a *nem felejtőké*. A kötet *intenzív mélysége* is ebben fedezhető fel.

(*Art Limes* 2010(4)203–206.)



Fecske András könyvei



Wagner István

AZ ALFÖLD PESTEN

TÁJAK, PORTRÉK, MESTEREK

A főváros szívében – a VII. kerületi Akácfa utcában – immár harmadik éve működik a Hollósy Galéria. A HVDSZ égisze alatt, a Jókai Művelődési Központ épületében kapott 1984 végéig kiállítóhelyiséget, ahol Fecske András művészettörténész szervezésében és rendezésében azóta egymást követik a tárlatok. Ennek a belvárosi bemutatóteremnek sajátos arcéle van.

– *Milyen céllal alakult a Hollósy Galéria?* – kérdeztem először is Fecske András művészeti vezetőt.

– Több mint két évtizede jönnek Hajdúböszörménybe – a nemzetközi művésztelep székhelyére – szovjet, bolgár, csehszlovák, finn, lengyel, román és jugoszláv alkotók. Ugyancsak több mint húsz esztendeje járják felfedező útjukat a Hajdúság tájain a magyar mesterek is. 1984 novemberében – *Ember és táj* címmel – először mutattunk be Budapesten válogatást a hajdúböszörményi művésztelep munkáiból. Ekkor türkmén, magyar, lengyel, román, orosz, NDK-beli és jugoszláv alkotók munkáit válogattuk össze – festményt és grafikát, valamint plasztikát is, vegyesen. Tavaly októberben tovább bővült a kiállítók köre. A böszörményi festőszimpózium második fővárosi bemutatkozásán a korábbiak mellé grúz, litván, bolgár művész is került, valamint a szomszédos Csehszlovákiából is jött vendégkiállító.

– A Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep tulajdonképpen műhely, még hozzá közös műhely. Kulturális cserelehetőségeink gyakorlattá válását jelzi a tény, a kölcsönös érdeklődés, mert hiszen amíg a külföldi művész megismerheti a „genius loci”-t, vagyis a „hely szellemét” – ezt a minden idegent elbűvölő rónaságot –, addig a hazai alkotóinknak is alkalma nyílik a „mustrára”: a határainkon túli művészi törekvések megismerésére. Ezért mutatjuk be folyamatosan, évről évre a telep anyagát. Ezzel a sorozattal – a pesti bemutatkozás lehetőségével – úgy véljük, régi adósságot törlesztünk képzőművészeti életünkben...

– *Hasonló jellegű „adósság-törlesztés” ebben a kisgalériában a kiállításoknak egy másik vonulata is?*

– Valóban! A Magyar tájak elnevezésű rendezvény-sorozatunkról van szó. Hiányzó láncszemet szeretne pótolni galériánk ezzel is – azt, amelyik újra a főváros közönségéhez csatolná a hatvani táj- és portrébiennálék anyagát, amelynek hagyománya volt már Budapesten, de ez a bemutatkozási sorozat fél évtizede mégis megszakadt a Magyar Nemzeti Galériában... Pedig a Hatvani Galéria elévülhetetlen érdeme, hogy minden páros évben a táj-, páratlan évben pedig a portré-biennálék formájában hagyományra avatta ennek a két műfajnak országos seregszemléjét. Ezek a tárlatok már a kezdetben is a művészi szemlélet realistának mondott – általam inkább figuratívnak nevezett – köreiből mozogtak. Ezen a ponton találkozunk galériánk művészetpolitikai céljai és vizuális nevelési rendszeréből adódó feladatai a Hatvani Galériáéval. Ezért szívesen vállalt feladatunk továbbra is a hatvani biennálék budapesti propagálása. Az eddigi válogatás helyett ezennél közös kiállítás lesz minden táj- és portrébiennálé, amelyet a Nemzeti Galériától örökölt hagyomány szerint novemberben Hatvanban, a rákövetkező januárban pedig a fővárosban nyitunk meg.

– *Ezek a vidéki „átvételeken” kívül milyen saját rendezvényei vannak a galériának?*

– A *Mai magyar műhely* című sorozatban először is az elődöket mutatjuk be. Már a pusztán „névsorolvasás” is önmagáért beszél: Madarász, Székely Bertalan, Munkácsy, Mednyánszky, Hollósy, Thorma, Réti, Deák-Ébner, Fényes Adolf, Koszta, Tornyai, Endre Béla, Rudnay munkáit mutatjuk be a „régiek” közül, és olyan „újabbakat” is, mint Nagy Balogh János, Derkovits, Dési Huber, Aba-Novák, Bernáth Aurél, Szőnyi, Berény Róbert és Egry... Nagy István mellett Nagy Imre, Kohán György, Kós Károly immár kortársaink, akárcsak Csohány... A szobrászatban pedig az olyan klasszikusoknak számító mesterek oldalán,

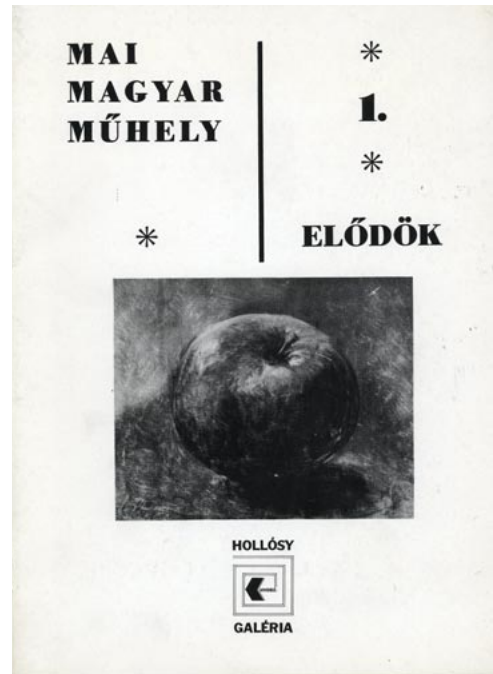
mint például Ferenczy, Medgyessy, a nemrég elhunyt „nagy öregek” is helyet kaptak: Pátzay Pál és Szer-vátiusz Jenő... Mindezt két részben olyan közgyűjteményekből sikerült erre az időszakra kikölcsönözni, mint a Magyar Nemzeti Galéria, a szolnoki Damjanich János Múzeum, vagy a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum, és magángyűjtőktől is sok-sok műtárgyat kaptunk.

– *Milyen szempontok szerint válogattak?*

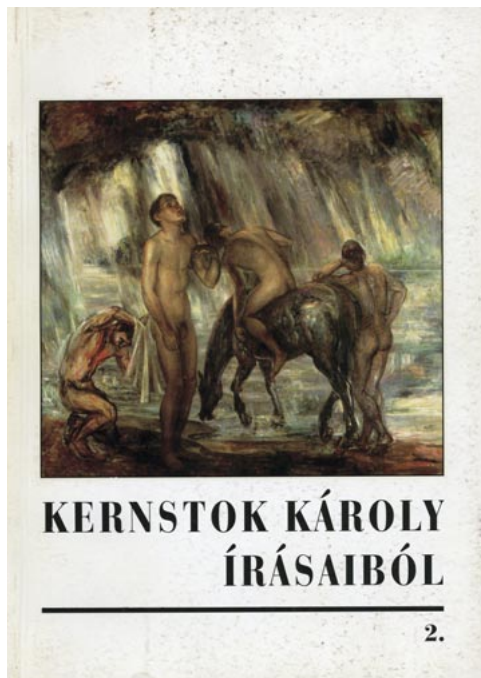
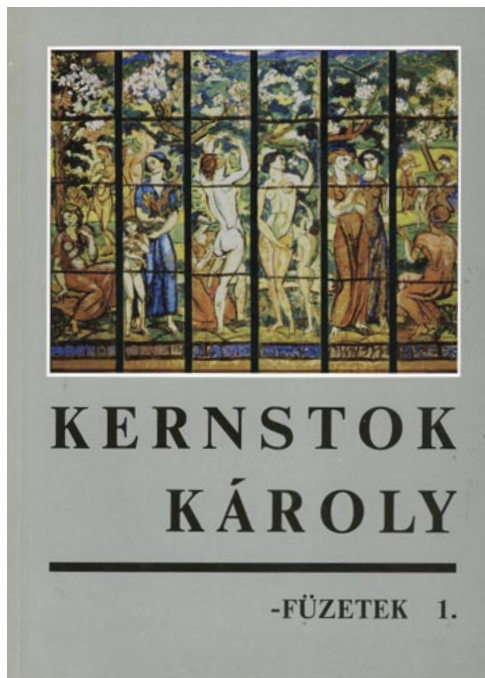
– Amikor a sorozatot útjára indítottuk, nem vállalkoztunk – mert nem is vállalkozhattunk – tudományos feltárássra. Erre szellemi és anyagi lehetőségeink sincsenek. De a nemzeti művészet

tartalmára rákérdezhetünk. Ezt a szempontot ragadva ki a szempontok sokaságából a jövőben is azoknak a kortárs művészeknek életműveivel foglalkozunk majd, ahol kimutatható a mindenkori magyar valóság művészi tükrözése, akiknek művészete ebből a valóságból, ennek a valóságnak a létkérdéseiből ered. Így állítottuk össze az elődök – a században élt, de már elhunyt alkotók – névsorát. Ez a lista természetesen olyan, mint a többi; lényegéből adódóan pontatlan. Mindig hiányzik belőle valaki, mindig talál benne olyanokat, akik kikíváncsoznak belőle...

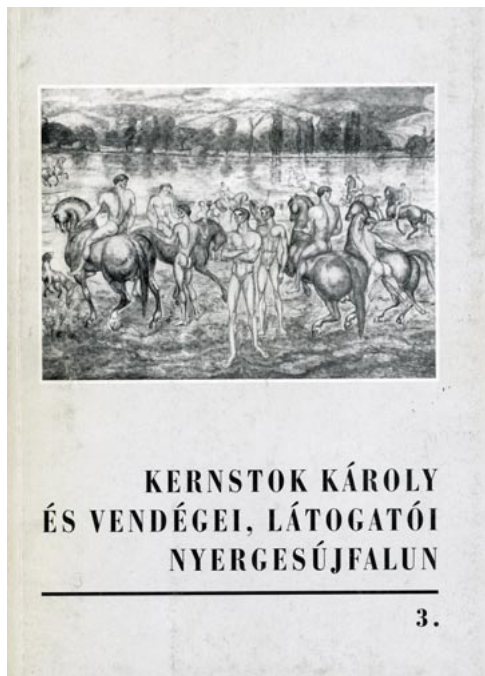
(*Magyar Hírlap* 1986. február 11.)



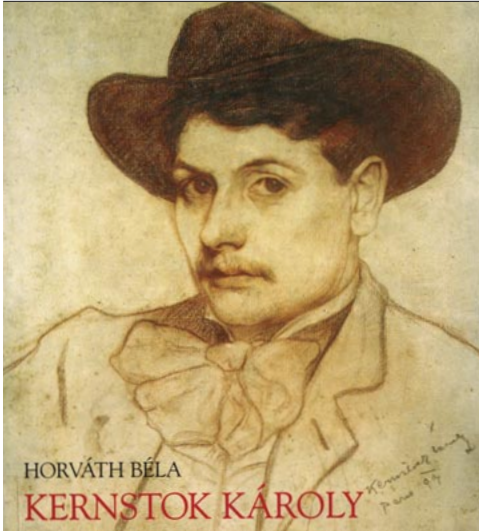
A Hollósy Galéria katalógusai



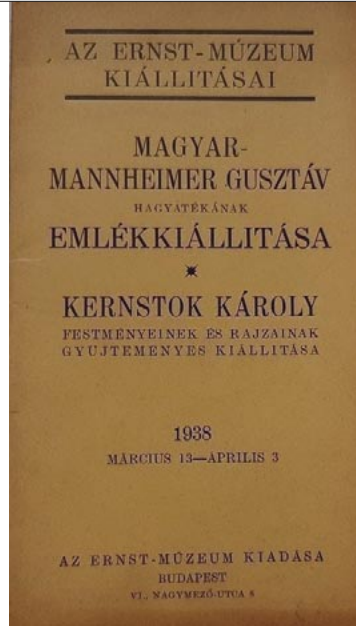
Kernstok Károly-füzetek 1-3., Tatabánya, 1993 (szerző: Horváth Béla), 1997, 2000 (összeállította: Bodri Ferenc)



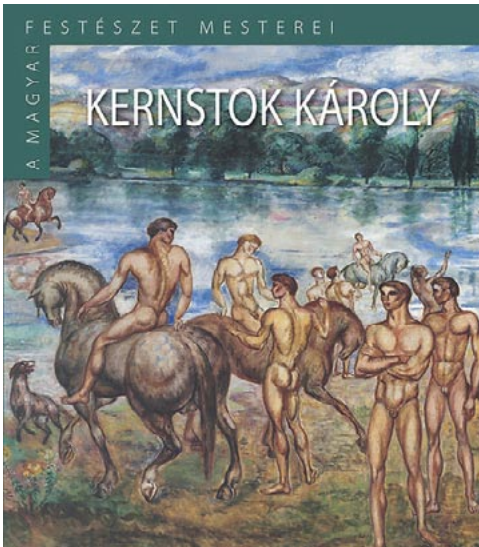
KÖNYVEK, KATALÓGUSOK, MEGHÍVÓK, FOTÓK



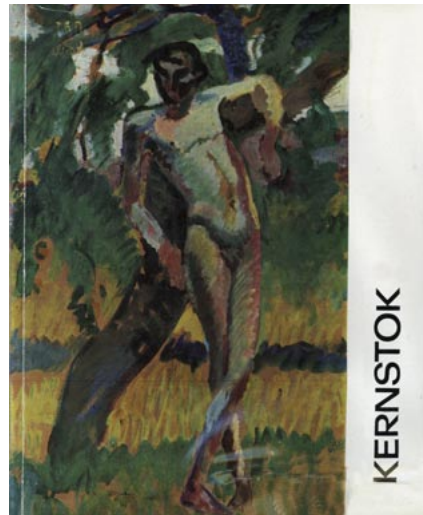
Horváth Béla: Kernstok Károly (Tanulmányok). Budapest, 1997



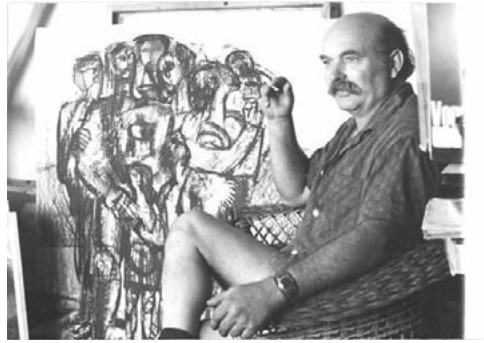
Katalógus Kernstok Károly gyűjteményes kiállításához, 1938



Kovács Bernadett: A festészet mesterei. Kernstok Károly. Budapest, Kossuth, 2015

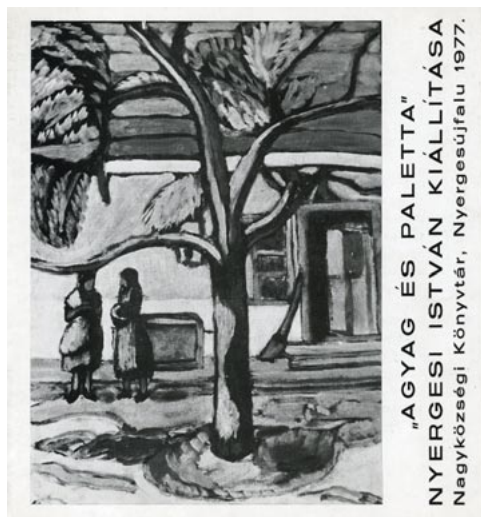
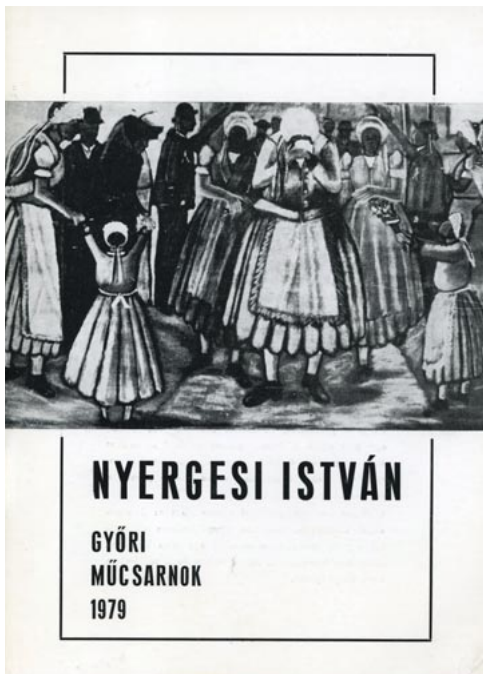


Dévényi Iván: Kernstok. Budapest, Corvina, 1970

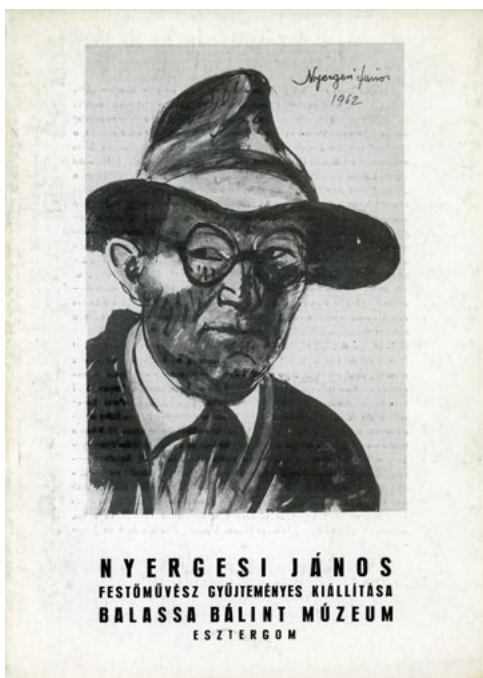


Kóthay Ernő a műtermében 1960-as évek

Kóthay Ernő kiállítása a Dorogi Galériában, 1980
(megnyitotta: Bolgár Kálmán)



Katalógusok Nyergesi István és Nyergesi János kiállításairól



- 15 - /191/

1948. ENMI MEMORI 1948, eszentveges 1066 nő arak.-j. Kőr 112 mm 5.br. /Cristofoli Vinódné/
1948. KOSSUTH LAJOS /osa 3o am próbaveret/
1948. Molot, női arak.b. felir.-nélk. Kőr 87 mm 5.br.
1949. BÉLITAI - PARKAS, hosszahaju fiatal ffi arak.b. Kőr 95 mm 5.br.
1949. Galbner József, ffi arak.-j. felir.-nélk. Kőr 90 mm 8.br.
1949. KATIKÁN 1949.II., copfos kialakítój b. /a művésis kialakítva 3 éves korában/ Kőr 90 mm 5.br.
1951. Petőfi araképe belra. Kőr 145 mm kerámia.
1953. LAKOS JÁNOS MORTIMARA INF CAIRO, ffi arak.b. H/ÓVÁRY JÁNOS, amn jobbra karantánban álfín, eszentben ISTRIA - IA /görög péns mintájára/ Kőr 60 mm 5.br.
1956. CSENYI I. POMMERESHIM FERRIC SERESE 1956. ffi arak.b.Kőr 88 mm 5.br.
1958. Nagy Géza, ffi arak.-j. felir. nélk. Kőr 90 mm 5.br.

Szigeti István

Ösv. KERSTOCK KÁROLYNÉ, SZUL. STRICKER GINA /1875-1959/
ÉRMÉI ÉS PLAKETTJEI.
/Főtábla a HV-bos/

Telcs Ede esobrászművésznél tanulta a mintázást. Először 24 éves korában ment férjhez tanítómesterének unokatestvéréhez, Telcs Árninbos. Elő plakettjét 1901-ben mintázta anyósáról egy kőrömresselével vöröszagyszaból. Műsaszaguk 20-ik évfordulójára /1919/ Reményi József, 25-ik évfordulójára /1924/ Telcs Ede készített emlékérmét. Előé férje 1925-ben halt meg. Mánadosor 1926-ban ment férjhez Kerstock Károlyhoz. /1875-1940/ a híren festőművészes.

Élete utolsó 10 évében a környezetében megforduló aszszonyokról mintázott miniatűr fejeket kitűnő jellemző erővel.

Szignatúrái: TG - Telcs Gina, KG - Kerstock Gina.

- 16 - /192/

1932. VÁMBÉRY HUSZTENNÉK 60 SZÜLETÉSNAPIÁRA BARÁTAI ÉS TÍZE - TRÉI 1932. esakállas ffi arak. b.Kőr 175 mm. /As angol király keresztfés/
1940. KERSTOCK KÁROLY 1873-1940, esakállas ffi arak.b. Kőr 187 mm. /A művésznő második férje/
1949. ÉVÁNAK 1949.XII.24. fiatal nő arak.b. Kőr 125 mm. /dr. Stricker Endréné, szül. Radó Éva/

Szigeti István

HÍREK - KÖZLÉSEK

As Érem jelen aszámánk ára a címlapon van feltüntetve.As előfizető tagokat kérjük az ott feltüntetett összeget a mellékelt csekkklapon befizetni, mert csak az összeg beérkezése után küldhetjük címükre a következő számot.

Egy 20 főlőkos /2x10/ plakett-éremaszékény eszerenyje és ébenfából olcsón eladó. Méretel: 125 cm magas, 120 cm széles, 55 cm mély, főlők magasság 9 cm. Cím: Ösv.Szódy Szilárdné,Budapest VIII. Kőszőlő utca 13. Telefon: 342-442.

Szakosztályi Hessejövrel minden esztőtörtékn előtan 6-8 óra között a szakosztályi helysghen /Budapest, VIII.Csernygy u.4. II.15./ . A szakosztályi tisztikar ugyanezokor tart hivatalos érdekt.

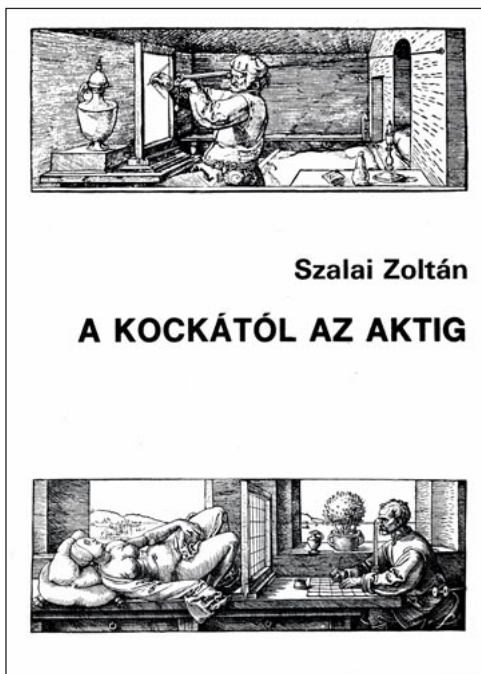
F.K.: Ruszár Lajos

Ékesült a Magyar Nemzeti Múzeum-Történelmi Múzeum Hérszgyósdájában 500 példányban, 1 iv terjedelemben.
Fv: Dr. Baljoudné Gergely.

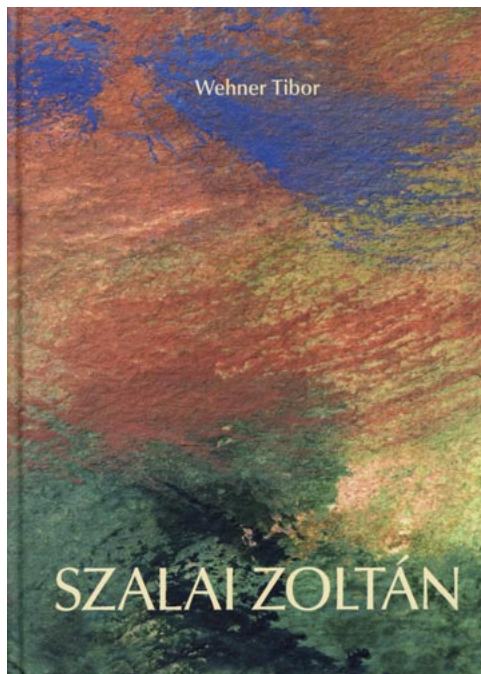
Szigeti István közleménye Kerstock Károlyné Stricker Gina munkásságáról az Érem című folyóirat 1959/12-es számában



Részlet Telcsné (később Kerstockné) Stricker Gina lakásának szobabelsőjéből, Kerstock Károly ÚnvcSORA (1921) című képével



Szalai Zoltán
A KOCKÁTÓL AZ AKTIG



Wehner Tibor


SZALAI ZOLTÁN

Szalai Zoltán könyvének (Budapest, Corvina, 1974) és Wehner Tibornak a festőművészről kiadott könyvének címlapja (Budapest, Árgyélus Kiadó, 2012)

Kernstok
Galeria

M E G H Í V Ó

SZALAI ZOLTÁN
 1919-1995
 EMLÉKKIÁLLÍTÁS



Kernstok
Nyergesújfalu
Galeria


tisztelettel meghívja Önt és barátait

SZALAI ZOLTÁN
 festőművész
 emlékkiállítására

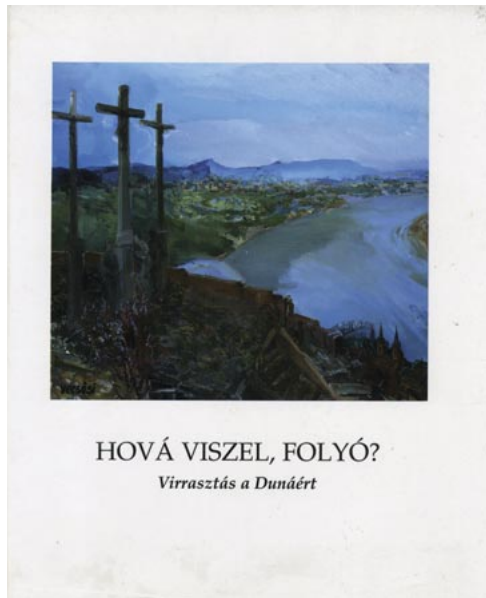
2020. február 15-én 17 órára.

A kiállítást megnyitja: Wehner Tibor művészettörténész
 Közreműködik: Szabolcsi Bence Zeneiskola

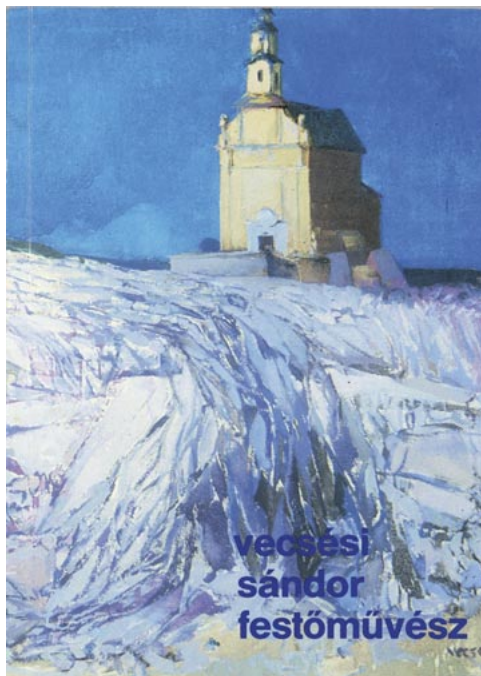
A kiállítás megtekinthető március 9-ig a Kernstok Galériában
 Nyergesújfalu, Polgármesteri Hivatal, Kossuth L. u. 104-106, H: 13-17, Sz: 8-12, 13-16, P: 8-12



Szalai Zoltán 2020-ban rendezett nyergesújfalui emlékkiállításának meghívója



Könyv- és katalógus-borítók Vecsési Sándor műveivel





A JEL-csoport kiállítása
(Kerti Károly, Kóthay Ernő,
Krajcsirovits Henrik, Brém
Ferenc), Tata, Vár, 1976

A Vecsési Sándor-secco
avatása a nyergesi
Városházán, 1998



A „Kernstok Károly és tanítvá-
nyai” kiállítás megnyitója a
Kernstok Galériában (az első
sorban balról Vecsési Gizella,
Vecsési Sándor), 2012

A „Kernstoktól napjainkig”
kiállítás a Kernstok
Galériában
(Rockenbauer Zoltán
művészettörténész)
2014



A „Kernstok Károly
és tanítványai” kiállítás
a Kernstok Galériában
(Schilling Sára, Virág Jenő,
Barki Gergely,
Dr. Zsembery Dezső), 2012

Vecsési '85-kiállítás
a Kernstok Galériában
(Kaposi Endre
és Kádár János Miklós)
2015





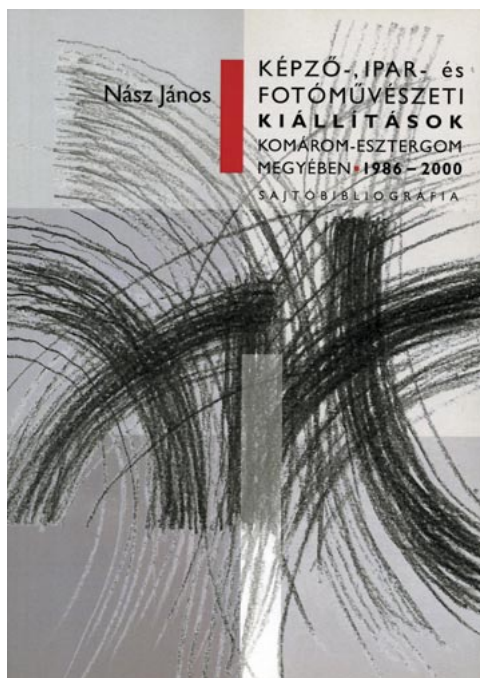
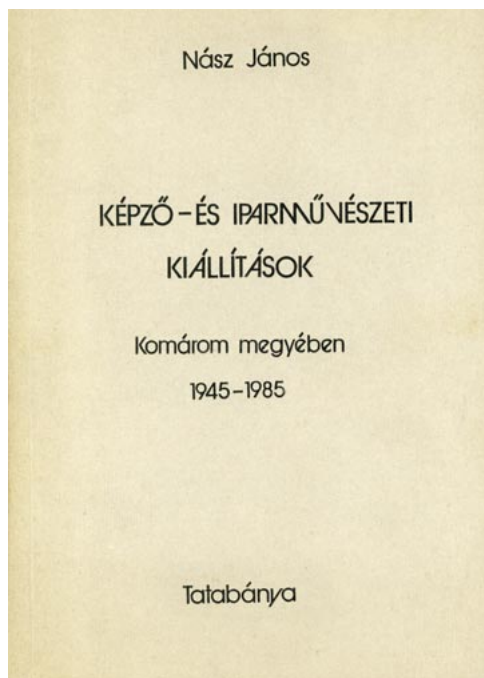
Vecsesi '85-kiállítás a Kernstok Galériában (Mihelik Magdolna polgármester) 2015



Vecsesi '85-kiállítás a Kernstok Galériában (Wehner Tibor művészettörténész) 2015



Vecsesi '85-kiállítás a Kernstok Galériában (Fecske András és Virág Jenő) 2015



Nász János két bibliográfiai könyvének (1985, 2018) címlapja

I Bibliográfiánkról és annak használatáról

Bibliográfiánk az 1986-ban megjelent adattárunk szerves folytatása, melyben 1986 januárjáról, 2000 decemberéig 1801 megyei kiállítást dokumentáltunk. Az előzmény folytatását az azóta eltelt évtizedek történései és számos, művészeti, kulturális, helyismereti szinteken létrejött értékek közzététele, bemutatása is indokolta. Valamint egyre több olyan visszajelzés is kaptunk, amelyek korábbi munkánk folytatására bíztattak bennünket.

A mostani munkánk részben követi a korábbi szerkezetét. Időrendben haladva, tehát a forrásadatok alapján a kiállítások megnyitásának idejét vagy a vélt idejét tekintve az időrendet alkalmaztunk. Forrásmunkaként a helyi sajtók megjelenéseit, valamint könyvtárunk helyismereti kutatásait, adattárait, bibliográfiáit használtuk.

Rendezőelvként évente, és azonbelül kronológiai sorrendben haladva soroltuk fel a kiállításokat, a helyszínüket, a településeken belüli kiállítóhelyeket, a kiállítót, a kiállítókat, a csoportos kiállítások címeit. Ezt követően ahol tudtuk a megnyitó személyt, a kiállítás rendezőt, és végül a forrásadatokat jelenítettük meg. A munkánkban való keresést egy összetett betűrendes mutató segítheti, amelyben a kiállítókat, a helyszíneket, a tematikus rendezvények címeit, tárgyszavakat, a földrajzi, a nemzeti, a nemzetiségi meghatározásokat találhatja a használó. Végezetül a forrásjegyzéket és rövidítések feloldását adjuk közre.



KOMÁROM-ESZTERGOM VÁRMEGYE ÉS NYERGESÚJFALU MŰVÉSZETI IRODALMA

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: WEHNER TIBOR

KOMÁROM-ESZTERGOM VÁRMEGYE

- 1919–1969. *Komárom megyei képzőművészek jubileumi kiállítása*. Tata, 1969. (Katalógus)
- II. *Komárom-Esztergom Megyei Tárlat*. Dorog, 2020. Dorogi Galéria. (Katalógus, bev. A. Bak Péter.)
- II. *Szénrajz Triennálé*. Tatabánya, Kortárs Galéria (Katalógus, bev. Lóska Lajos.)
- Alapi Gyula: *Komárom vármegye kultúrtörténetéből*. Tatabánya, 2000. Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat, Kernstok Károly Alapítvány.
- Alberti Ágnes: Tizenkilenc művész részvételével. *Őszi tárlat* Tatabányán. *24 Óra* 1993. szeptember 18.
- Albertini Béla: Tata – 1970. *Népművelés* 1970(7)38–39. *Art Limes*. Wehner-vernissage. 2009(3)
- B. J.: Komárom megyei kiállítások Tatabányán. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1957. október 2.
- B. J.: Nagyobb nyilvánosságot! Egy kiállítás vendékönyvébe. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1957. december 7.
- b. j.: Két kiállítás a tatai várban. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1958. december 10.
- B. Szatmári Sarolta: Az időszakos és vándorkiállítások bemutatásának tapasztalatai Komárom megyében. *Múzeumi Közlemények* 1968. 31–34.
- B. Szatmári Sarolta: Megyénk művészeinek svájci bemutatkozása. Tükröződik a sokarcúság. *Dolgozók Lapja* 1983. április 27.
- Balogh Kata–Bárdos István (szerk.): *Komárom-Esztergom megye településtörténeti kalauza*. Tatabánya, 1993. Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézet.
- Bánfi József: *In Memoriam. Ex libris KEM-Tatabánya m.jv. képzőművészei 2018-ig*. Tatabánya, 2019. Tatabánya Alkotó Művészeiért Közalapítvány.
- Baráth Lajos: Kinek a gondja? *Dolgozók Lapja* 1970. december 30.
- Baráth Lajos: A művészet éljen jelenünkben. *Dolgozók Lapja* 1969. július 31.
- Bardoly István–Haris Andrea (szerk.): *Magyarország műemlékjegyzéke. Komárom-Esztergom megye*. Budapest, 2006. Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
- Bárdos István: Fotóséletünk eredményei és gondjai. *Dolgozók Lapja* 1976. november 24.
- Bárdos István: Képzőművészeti élet Esztergom és Párkány térségében 1899–1918. *Esztergom és Vidéke* 2014(1)10–15.
- Bárdos István (szerk.): *Képes körséta Komárom-Esztergom megyében*. (Bev. Horváth István.) Tatabánya, 1992. CENTER KFT.
- Bárdos István: Képzőművészeti szakkörök kiállítása. *Dolgozók Lapja* 1972. április 13.
- Bárdos István: *Komárom-Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék közművelődési élete (1923–1938)*. Tatabánya, 1980. Komárom Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztály, Hazafias Népfront Honismereti Bizottsága.
- Bárdos István: Magyar képzőművészek, képzőművészeti élet a Duna bal és jobb partján. (Részlet a készülő könyvből.) *Atelier* 2013(2)28–29.
- Bárdos István: Magyar képzőművészek, képzőművészeti élet a Duna bal és jobb partján. (Mozaikok a hasonló címmel készülő könyvből.) *Atelier* 2013(3)26–27.
- Bárdos István: Magyar képzőművészek, képzőművészeti élet a Duna bal és jobb partján, szabadiskolák, művésztelepek, művészek 1918–1938. A Duna jobb partján. (Mozaikok a hasonló címmel készülő könyvből.) III. (befejező) rész. *Atelier* 2013(4)28–29.
- Bárdos László: Még néhány szó a pedagógus képzőművészek műveinek kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1954(51)4.
- Békássy Jenő: *Komárom és Esztergom vármegyék újjáépítése Trianon után*. Budapest, 1927.
- Bíró Endre: Képzőművészeink téli tárlata. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1963. december 31.

- Bíró Endre: Megyei képzőművészek tárlata a tatabányai Népházban. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1964. június 6.
- Bodri Ferenc: André Kertész Esztergomban. *Fotóművészet* 1977(2)40–43.
- Bodri Ferenc (szerk.): *Dévényi Iván 1929–1977 Emlékkönyv*. Esztergom, 1999. Babits Mihály Városi Könyvtár.
- Bodri Ferenc: Még egy nézőpontból – a Tavaszi Tárlatról. *Dolgozók Lapja* 1982. május 22.
- Bodri Ferenc: Vita képzőművészeti életünkről. *Dolgozók Lapja* 1982. május 22.
- Bója Ervin: Kiállítás megyénk festőinek képeiből. Egy látogató feljegyzései. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1954. szeptember 15.
- Bójár Iván: Dunántúli körjárat. *Magyar Hírlap* 1972. június 7.
- Bójár Iván: Gondolatok két megyei tárlaton. *Magyar Hírlap* 1972. november 29.
- Boros Lili: Többszólamú történelem. Beszélgetés a Tehnica Schweiz tagjaival. *Műértő* 2020(2)10.
- Borovszky Samu (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Esztergom vármegye*. Budapest, 1908. Országos Monográfiai Társaság.
- Borovszky Samu (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Komárom vármegye és Komárom szabad királyi város*. Budapest, 1907. Országos Monográfiai Társaság.
- Brenner J. János: Határ, körülhatároltság. *Atelier* 2020(1)7–11.
- Brogányi Kálmán: *Festőművészet Szlovénzskón*. Kassa, 1931. Kazinczy Kiadás.
- Brogányi Kálmán: Magyar művészet Szlovákiában. *Magyar Album* 1943.
- Brogányi Kálmán: A szlovénzskói kisebbségi képzőművészet új fejezete előtt. *Forum* 1931(1–2)
- Brogányi Kálmán: A szlovénzskói magyar festőművészet ankétja. *Forum* 1935(5)
- CSNL: Bizonyító képek. A megyei fotóköri kiállítása. *Dolgozók Lapja* 1973. február 14.
- Cs. Nagy Lajos: A Duna-kanyar – képekben, szobrokban. I. Duna-kanyar Nyári Tárlat. 1980. *Dolgozók Lapja* 1980. július 30.
- Cs. Nagy Lajos: Megyei fotótárlat. *Dolgozók Lapja* 1977. október 27.
- csató-: Kulturális élet – kiállítótermek, kigalériák. A megyei művészeti tanács vitája. *Dolgozók Lapja* 1989. június 16.
- csató-: Művészeti életünk a tudatosult mélyponton. *Dolgozók Lapja* 1989. október 16.
- Cseh Miklós: A Komárom megyei képzőművészeti munkacsoport kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1958. május 17.
- A (cseh)szlovákiai magyarok lexikona. *Csehszlovákia megalakulásától napjainkig*. Bratislava, 2014. Slovenské Pedagogické Nakladateľstvo.
- csolnoki-: Tavaszi tárlat. Komárom megyei képzőművészek kiállítása Esztergomban. *Dolgozók Lapja* 1986. május 29.
- Csukly László (szerk.): *A közművelődésért. Komárom megye közművelődési intézményeinek bemutatkozása*. Tatabánya, 1978. Komárom Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya.
- D. Fehér Zsuzsa: Kiállítási krónika. Komárom megyei művészek. *Művészet* 1965(8)35–36.
- D. Fehér Zsuzsa: Komárom megyei képzőművészek. *Művészet* 1966(9)41.
- Dévényi Iván: *Arcképek a XX. század képzőművészetéből*. Budapest, 2007. Orpheusz.
- Dunántúli képzőművészeti tanfolyamok kiállítása*. Drog, 1951. József Attila Bányász Kultúrotthon. (Katalógus, bev. Juhász Antal.)
- E. Nagy Lajos: Diana, Vitéz, Eötvös. Hármasszobor-ünnep. *Új Forrás* 1989(4)81–85.
- E. Nagy Lajos: Három kiállítás. *Új Forrás* 1988(4)69–72.
- E. Nagy Lajos: Képekben az új világ. *Dolgozók Lapja* 1989. november 11.
- E. Nagy Lajos: Komárom megyei iparművészek, Tatabánya, Kernstok Terem. *Új Tükör* 1985. november 17.
- E. Nagy Lajos: Komárom megyei művészek. Tata, Vár. *Új Tükör* 1984. május 27.
- E. Nagy Lajos (szerk.): *Vendégváró. Látnivalók Esztergomtól Komáromig*. Miskolc, 1996. Well-Press Művészeti Kereskedelmi Reklámügynökség Bt.
- eff: Őszi Tárlat a Közművelődés Házában. *Itthon* 2000. október 27.
- Egységes eszmeiséget – sokszínű megvalósítást. *Dolgozók Lapja* 1971. november 12.

- Einczinger Ferenc: *Művészetek a vármegyében*. In: *Komárom és Esztergom Vármegyék újjáépítése Trianon után*. Budapest, 1930. Viktória Nyomda.
- Előzetesen. A képzőművészeti világhét megyei programjáról. *Dolgozók Lapja* 1981. szeptember 23.
- Érsek János: I. világháborús hősi emlékművek. *Aréna* 1989. szeptember 14.
- Értő közhangulatot! A fiatal alkotóművészek helyzetéről tanácskozott a KISZ megyei végrehajtó bizottsága. *Dolgozók Lapja* 1969. október 10. *Esztergom vármegye. Győr vármegye*. Budapest, 1907. Országos Monográfiái Társaság.
- Fábián László: Fotótámaszpont. *Új Forrás* 1984(4)24–29.
- A falukiállítás sikeres útja. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1960(5)1.
- Fecske András: Az átlag kérdőjelei. *Művészeti Műhely* 1992. 49–52.
- Fecske András: Krízis és hipokrizis. Utóhang a 23. Tavaszai Tárlathoz. *Dolgozók Lapja* 1980. május 28.
- Fecske András: Új tárlat – régi problémákkal. (Jegyzetek a Tavaszai Tárlathoz.) *Dolgozók Lapja* 1979. május 27.
- Fecske András: *Vájon kinek a művészete? Művészeti írások*. Budapest-Újpest, 2009. N. J. Pro Homine Alapítvány.
- Fecske András: Szembesítés. Vita képzőművészeti életünkről. *Dolgozók Lapja* 1982. június 19.
- Feledy Balázs: A Tavaszai Tárlat megnyitója. *Művészeti Műhely* 1989(1)6–7.
- Fényes Elek: *Komárom vármegye leírása*. Pest, 1848. *Fiatal Komárom megyei képzőművészek kiállítása*. Tatabánya, 1987. A Közművelődés Háza. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Forgács Sándor (szerk.): *Ki kicsoda Tatabányán, Oroszlányban, Tatán?* 1998. Dél-dunántúli Extra Lapkiadó Kft.
- Fűrészsné Molnár Anikó: *Komárom-Esztergom megye neves fotográfusai – A Tatabányai Múzeum fotógyűjteménye*. In: *Érték a fotóban. Országos fotótörténeti konferencia előadásainak anyaga*. Tata, Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Múzeumainak Igazgatósága. 56–65.
- Fűrészsné Molnár Anikó (főszerk.): *Magyarország megyei kézikönyvei 11. Komárom-Esztergom megye kézikönyve*. Budapest, 1997. ALFADAT-CEBA.
- Fűrészsné Molnár Anikó: Művészettörténeti jelentőségű. A magyarországi közgyűjtemények legjobb fotóiból. Külföldi érdeklődés a magyar fotográfia múltjából. *24 Óra* 1993. május 18.
- G. G.: Képzőművészeti kiállítás nyílt Tatabányán. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1960. június 8.
- G. G.: Nemzedékek találkozója az őszi tárlaton. *24 Óra* 2000. október 30.
- g. g.: Őszi tárlat. Gondolatok megyénk képzőművészeinek oroszlanói kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1964. december 12.
- (g. g.): A bányamunka és a művészet. *Dolgozók Lapja* 1977. június 24.
- Gera Mihály: Szíves kalauz az I. Országos Fotótárlathoz. *Új Forrás* 1985(4)53–57.
- Goda Gábor: Képzőművészeink a Dömösi Galériában. *Művészeti Műhely* 1989(2)4–5.
- (gombkötő): Figyelemre méltó alkotók és képek. Tavaszai Tárlat. Amatőr képzőművészek seregszemléje Tatán. *Dolgozók Lapja* 1977. május 26.
- (gombkötő): Jegyzetek az őszi tárlatról. *Dolgozók Lapja* 1966. november 15.
- Gombkötő Gábor: Képzőművészeti ízlés – közönség – modernség. Utóhang a megyei képzőművészek őszi kiállításához. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1961. december 24.1.
- Gombkötő Gábor: A művészet mindenkié. Utóhang a művészetpolitikai aktívához. *Dolgozók Lapja* 1976. július 18.
- Gombkötő Gábor: Őszi Tárlat, 1976. *Dolgozók Lapja* 1976. december 14.
- Gombkötő Gábor: Szubjektív jegyzetek a megyei képzőművészek tatabányai kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1963. június 22.
- Gombkötő Gábor: Tavaszai tárlat 1966. 1. Ami előbbre visz. 2. Ami hiányzik. *Dolgozók Lapja* 1966. május 8.; 1966. május 10. 1966. május 11.; 1966. május 12.
- Gombkötő Gábor: Tűnődés a képek előtt. A megyei őszi tárlat anyagáról. *Dolgozók Lapja* 1965. november 14.

- Gombkötő Gábor: Tűnődés képek előtt. Szubjektív jegyzetek a megyei képzőművészek tatai kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1963(51)6.
- Gombkötő Gábor (főszerk.): *Komárom megye története. 1. köt.* Tatabánya, 1989. Komárom Megye Tanácsa.
- Groteszk Art. *Dolgozók Lapja* 1988. április 14.
- Gy: Komárom megyei képzőművészek tavaszi kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956. április 18.
- Gy. Cs.: Kiállítás a gyermekalap javára. *Dolgozók Lapja* 1979. szeptember 22.
- Gyenes László (szerk.): *Magyarország megyéi. 7. Komárom.* Budapest, 1982. Kossuth.
- Győri Csaba: A mecénás és a művész felelőssége. *Dolgozók Lapja* 1976. szeptember 16.
- Győri Csaba: A művészeti élet problémái. *Népművelés* 1978(8)27–28.
- Györke Zoltán: Három megye képzőművészeti kiállítása. A székesfehérvári tárlatról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1964(103)6.
- Györke Zoltán: Művészeink Zebegényben. *Dolgozók Lapja* 1972. augusztus 15.
- Győry Csaba: Miniszter úr! – Osztályvezető Elvtárs! Vázlat a Komárom megye felszabadulás utáni képzőművészetéről készülő tanulmányhoz. *Új Forrás* 1970(1)93–106.
- A gyűjtő önarcképe. *Válogatás Zsembery Dezső gyűjteményéből.* Dorog, 2000. Dorogi Galéria. (Katalógus)
- Gyüsi László: Képzőművészeti kiállítás Tatabányán. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1954. szeptember 11.
- Hajdú Éva: Érték a fotóban. Kereskedelmi ár nélkül hiába való a vita. *Magyar Nemzet* 1993. október 11.
- Haraszi Mihály: *Útitárs Komárom-Esztergom megyei kirándulásokhoz.* (Bev. Szatmári Sarolta.) Tatabánya, 1990. A Közművelődés Háza.
- Harc a giccs ellen, több képzőművészeti kiállítás, szorosabb kapcsolat a temelő munkával. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1957(69)5.
- Hasznos javaslatok a megyei képzőművészeti munkacsoport értekezletén. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1960(83)6.
- Hat naiv művész Komárom megyéből. *Dolgozók Lapja* 1979. december 16.
- Havasházi László: A falu – mint új művészi élmény. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1962(59)6.
- Hegedüs Gyuláné: „Két ezrelék.” 1965-ben elhelyezett képző- és iparművészeti alkotások a Dunántúlon. *Jelenkor* 1966(6)558–564.
- Heitler László: Kísérleti tárlatok – 1979. *Új Forrás* 1980(1)68–72.
- Heitler László: Komárom megyei művészek Kaposváron. *Dolgozók Lapja* 1981. október 15.
- Heitler László: A Tavaszi Tárlat ürügyén. *Dolgozók Lapja* 1982. május 5.
- Heitler László: Vita képzőművészeti életünkről. *Dolgozók Lapja* 1982. május 22.
- Hogyan juthat előre megyénk képzőművészeti élete? *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1962(82)6.
- Horváth Béla: Kernstok Károly Komárom megyében. *Művészet* 1979(5)30–33.
- Hubay Győző: Képzőművészeti élet Komárom megyében. *Népművelés* 1963(12)6–7.
- Hubay Győző: A művészeti munka tapasztalatai megyénkben. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1961(61)6.
- Hushegyi Gábor: *Kortárs és jelenkori magyar képzőművészek.* In. *Magyarok Szlovákiában 3. köt. Kultúra (1989–2006).* Somorja, 2006. Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Ikafalvi Diénes Virág (szerk.): *Komárom megye műemlékei.* Budapest, 1990.
- (is): A jubileumi kiállításról. *Dolgozók Lapja* 1970. április 12.
- (is): Köztéri szobraink. *Dolgozók Lapja* 1975. március 30.
- (is): Tárlatok 1976-ban. *Dolgozók Lapja* 1975. november 23.
- is: Művészek és tanácsok. *Dolgozók Lapja* 1978. május 13.
- j. j.-: Kiállítási mérleg – 1978-ra. *Dolgozók Lapja* 1977. december 23.
- (j): Művészet, művészetkritika. *Dolgozók Lapja* 1974. szeptember 7.
- (j. j.): Fotókiállítás – reményekkel. *Dolgozók Lapja* 1972. február 2.

- (j. j.): A lektorátus segítségével. *Dolgozók Lapja* 1972. szeptember 21.
- (j. j.): Rendkívüli a természetesenben. Jegyzetek a megyei fotókiállításról. *Dolgozók Lapja* 1973. augusztus 29.
- Jegyzetek a megyei képzőművészek tavaszi kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1961. május 13.
- JEL '77 Tata, 1977. Komárom Megyei Művelődési Központ. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- (jenkei): A megye művészeti életéért. Intézkedési terv született. *Dolgozók Lapja* 1971. május 9.
- (jenkei): Nyitott kapuk a tárlatoknak. *Dolgozók Lapja* 1971. október 24.
- Jenkei János: A-tól Z-ig. Utóhang a képzőművészeti szakkörök megyei tárlatához. *Dolgozók Lapja* 1982. július 10.
- Jenkei János: Előrelépés – növekvő hiánnyal. Észrevételek az Őszi-Téli Tárlatról. *Dolgozók Lapja* 1977. december 18.
- Jenkei János: Gondolatok az Őszi Tárlat ürügyén. *Új Forrás* 1970(3)75–80.
- Jenkei János: Honnan – hová? Jegyzetek az őszi-téli tárlatról. *Dolgozók Lapja* 1975. december 21.
- Jenkei János: Komárom megyei képzőművészek jubileumi kiállítása Tatán. *Dolgozók Lapja* 1969. március 21.
- Jenkei János: „Konkrétan meg kell vizsgálnunk.” Megjegyzések Wehner Tibor töprengő gondolataihoz. *Új Forrás* 1973(3)122–126.
- Jenkei János: A megye képzőművész szakköreinek kiállítása. *Dolgozók Lapja* 1970. május 31.
- Jenkei János: A művészi igény és a társadalom. A megyei képzőművészeti szakkörök III. kiállításáról. *Dolgozók Lapja* 1966. január 18.
- Jenkei János: Őszi tárlat 1968. *Dolgozók Lapja* 1968. november 24.
- Jenkei János: Őszi tárlat '69. Gondolatok a megújulásról. *Dolgozók Lapja* 1969. november 30.
- Jenkei János: Őszi tárlat '70. *Dolgozók Lapja* 1970. november 15.
- Jenkei János: Őszi tárlat – 1971. *Dolgozók Lapja* 1971. november 7.
- Jenkei János: Őszi tárlat '72. *Dolgozók Lapja* 1972. november 26.
- Jenkei János: Őszi tárlat '73. *Dolgozók Lapja* 1973. december 2.
- Jenkei János: Pezsdítő vitákat! Megyénk képzőművészeti életéről. *Dolgozók Lapja* 1969. március 2.
- Jenkei János: Rajztanárok alkotótáborát kiállítás Komáromban. *Dolgozók Lapja* 1982. szeptember 11.
- Jenkei János: Seregszemle Tatán. A képzőművészek területi szervezetének kiállításáról. *Dolgozók Lapja* 1969. szeptember 14.
- Jenkei János: Tavaszi Tárlat. Seregszemle pozitív mérleggel. *Dolgozók Lapja* 1982. április 17.
- Jenkei János: Téli fotók. A megyei fotóklub kiállításáról. *Dolgozók Lapja* 1969. május 18.
- Jenkei János: Toporgás után lendület? Vitázó gondolatok. *Dolgozók Lapja* 1982. július 17.
- Jenkei János: Van-e megyei galéria? *Dolgozók Lapja* 1970. április 4.
- Jenkei János: Vizuális művészet. *Dolgozók Lapja* 1977. december 28.
- Jenyei Kiss János (szerk.): *Barokk freskófestészet Magyarországon. I. Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém megye.* Budapest, 2019. Magyar Művészeti Akadémia Kiadó.
- K. P.: Megnyílt Tatán és Tatabányán. Az I. Országos Fotótárlat. *Dolgozók Lapja* 1985. augusztus 17.
- Kádár Péter: Fotó, fotó. Megyei ösztöndíjasok. *Dolgozók Lapja* 1984. április 30.
- Kádár Péter: Megnyílt a II. Őszi Tárlat. Értékes kiállítás a megyeszékhelyen. *24 Óra* 1994. október 21.
- Kádár Péter: Művészetalálkozó. *24 Óra* 1992. május 31.
- Kádár Péter: Seregszemle és állapot. Megyei tárlat '92. – Esztergom. *24 Óra* 1992. augusztus 1.
- Kádár Péter: A Tavaszi Tárlat elé. *Dolgozók Lapja* 1988. április 23.
- Kádár Péter–Mórocz Károly: A rendszerváltásról – művészszemmel. *Új Forrás* 1993(1)50–61.
- Kaposi Endre (szerk.): *Mucsi András emlékkönyv.* Esztergom, 2004. Esztergomi Füzetek 6.
- Képek és szobrok Komárom-Esztergom megye képzőművészetéből.* (Bev. Wehner Tibor.) Tatabánya, 1995. Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat, Kernstok Károly Művészeti Alapítvány.

- Képek, szobrok, textilek. *Dolgozók Lapja* 1983. szeptember 13.
- Képzőművész körök vezetőinek tanácskozása Kisbénén. *Dolgozók Lapja* 1965. május 7.
- Képzőművészeti élet városainkban. A Művészeti Tanács üléséről. *Dolgozók Lapja* 1978. április 20.
- Képzőművészeti kiállítás Tatabányán. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1954. augusztus 25.
- A képzőművészeti szakkörök első megyei kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1963(99)3.
- Képzőművészeti Világhét. *Dolgozók Lapja* 1980. szeptember 28.
- Két évtized, kilenc alkotó. A Kernstok Károly Művészeti Alapítvány 20 éve 1991–2011. Tatabánya, Kernstok Károly Alapítvány. (Katalógus, bev. Kovács Lajos, Kaposi Endre.)
- Kiállítási krónika. *Művészet* 1962(12)45.
- Komárom megye a kulturális felemelkedés útján.* Tatabánya, 1953. Komárommegyei Tanács Népművelési Osztálya.
- Komárom megye bemutatkozik* Budapest, 1986. Hollósy Simon Galéria. (Katalógus, bev. Fecske András.)
- Komárom megye művészeti életének helyzete és továbbfejlesztésének feladatai.* Tatabánya, 1971. Komárom Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztály.
- Komárom megyei ipaművészek kiállítása.* Tatabánya, 1983. Kernstok Terem. (Katalógus, bev. Harsányi Lászlóné.)
- Komárom megyei ipaművészek II. tárlata.* Tatabánya, 1985. Kernstok Terem. (Katalógus)
- Komárom megyei képzőművészek grafikai kiállítása.* Tatabánya, 1958. (Katalógus, bev. Cseh Miklós.)
- Komárom megyei képzőművészek jubileumi kiállítása 1945–1970.* Tata, 1970. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Jenkei János.)
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása. Művészet* 1961(9)41.
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása.* Tata, 1963. (Katalógus)
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása* 65. Tatabánya, 1965. Népház. (Katalógus, bev. Végvári Lajos.)
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása.* Tatabánya, 1966. Népház. (Katalógus, bev. D. Fehér Zsuzsa.)
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása.* Budapest, 1973. Marczibányi téri Ifjúsági és Úttörőház. (Katalógus, bev. Végvári Lajos.)
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása.* Dunaújváros, 1979. Uitz Terem. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása.* Győr, 1979. Xántus János Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása* Esztergomban. *Dolgozók Lapja* 1973. december 21.
- Komárom megyei képzőművészek kiállítása* Tatabányán. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1958(38)6.
- Komárom megyei képzőművészek tavaszi kiállítása.* *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956(31)4.
- A Komárom megyei képzőművészet 25 éve.* Esztergom, 1970. Balassa Bálint Múzeum. (Katalógus. Bev. Győry Csaba.)
- Komárom megyei művészek kiállítása.* Budapest, 1987. Csontváry Terem. (Katalógus, bev. Pogány Gábor.)
- Komárom megyei naiv művészek kiállítása.* Tatabánya, 1979. Kernstok Terem. (Katalógus, bev. Bodri Ferenc.)
- Komárom megyei Tanács V.B. alkotói ösztöndíjban részesült fotográfusainak kiállítása.* Tata, 1984. Megyei Művelődési Központ. (Katalógus, bev. Fábián László.)
- Komárom megyeiek a székesfehérvári kiállításon.* *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1958(75)6.
- Komárom-Esztergom megyei művészeti főiskolások tárlata.* Tata, 1993, Kuny Domokos Múzeum; Esztergom, Duna Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor, Jász Attila.)
- Komárom-Esztergom megyei Tárlat '92.* Esztergom, 1992. Esztergomi Vármúzeum Rondella. (Katalógus, bev. Pogány Gábor.)
- Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I–II–III. kötet.* Budapest, 1999–2001. Enciklopédia Kiadó.
- Koszorus Sándor: *Megyei képzőművészeti kiállítás* Tatán. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1959. július 18.

- Kovács Lajos (szerk.): *Ezüstkönyv 1969–1993*. Tatabánya, 1994. Új Forrás Könyvek.
- Kovács Lajos: „Mi közülük hozzám?” *Kritikák, töprengések, diagnózisok*. Szeged, 2020. JATE Press.
- Kubička Kucsera Klára: *A magyar művész helyzete Szlovákiában (1918–2000)*. *Művészet és társadalmi lét*. In: „Külön világban és külön időben.” *20. századi magyar képzőművészet Magyarország határain kívül 1918-tól napjainkig*. Budapest, 2001. Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága. 25–35.
- Kubička Kucsera Klára–Hushegyi Gábor–Gyenes Gábor: *Szlovákiai magyar képzőművészek arcképcsarnoka*. 2011. Szlovákiai Magyar Írók Társasága.
- Kubička Kucsera Klára: *A Szlovenszkói Képzőművészek Egyesülete – SZKE működésének története és összefüggései a magyarországi, valamint a csehszlovákiai művészeti élettel 1920–1937*. Pozsony, 2009. Madách-Posonium.
- Látogatás Komárom megyében. *A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Tájékoztatója* 1975(3)
- L. M.: Hazai tájak képzőművészeti műhelyei. Komárom megye bemutatkozik. *Dunakanyar* 1987(1)82.
- Lóska Lajos: Szén és papír. II. Szénrajz Triennálé. Kortárs Galéria, Tatabánya, 2020. IX. 4. – X. 11. *Új Művészet* 2020(9)46–47.
- Losonci Miklós: A Dunakanyar képzőművészeti élete. *Dunakanyar Tájékoztató* 1980(3)11–13.; 1980(3)51–52.; 1980(4)32–34.; 1980(4)36–37.
- Losonci Miklós: Komárom megye bemutatkozik. Hollósy Galéria, Budapest. *Új Tükör* 1986. augusztus 24.
- Lukácsy András: Új tárlatsorozat a Hollósy Galériában. Komárom megye bemutatkozik. *Magyar Hírlap* 1986. július 24.
- Mácza Mihály–Pusztai Ágota–Fűrészné Molnár Anikó: *Fotográfusok Komáromban, Tatán, Tatabányán*. Tatabánya, 1988. Komárom Megyei Honismereti Kiskönyvtár 18.
- Magyarország megyéi. Komárom*. Budapest, 1985. Kossuth Könyvkiadó. 119–150.
- Megnyílt a megyei képzőművészek őszi tárlata. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1964(96)1.
- Megnyílt a megyei képzőművészek tavaszi kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1962(41)2.
- Megnyílt a megyei képzőművészek tavaszi tárlata. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1964(44)1.
- Megnyílt Tatán a megye képzőművészeinek téli tárlata. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1963(101)1.
- Megyei felszabadulási fotótárlat*. Tatabánya, 1985. Kernstok Terem. (Katalógus, bev. Fábíán László.)
- Megyei képzőművészeti kiállítás. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1955. július 13.
- A megyei képzőművészeti körök kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1955. június 22.
- Megyei tárlat '92. *24 Óra* 1992. július 4.
- Megyei tárlat '92. Komárom-Esztergom megyei képzőművészek kiállítása Esztergomban, a Vármúzeum rondellájában 1992. július 3. Vecsési Sándor festőművész megnyitó beszéde. *24 Óra* 1992. július 11.
- Megyénk képzőművészeti jövője. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956(26)4.
- Megyénk művészei a IX. Magyar Képzőművészeti Kiállításon. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1962(38)6.
- Megyénk művészeti helyzete bizakodásra ad okot. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1959(6)6.
- Miglinczy Éva: Határtalan művészet, határtalan örökség. *Atelier* 2020(1)13–16.
- Monostori Imre: *Az Új Forrás vonzásában. Dokumentummemoár 1969–1998*. Tatabánya, 1999. József Attila Megyei Könyvtár.
- Munkás-művész barátság. Az almásfüzitői képzőművészeti kiállításról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1960. november 23.
- Művészéletrajzok. Kortárs magyar képzőművészek*. Budapest, 1985. Képcsarnok.
- „A művészet ne csak gyönyörködtessen.” Megnyílt a Komárom megyei képzőművészek tárlata Oroszlányban. *Dolgozók Lapja* 1966. november 9.
- Művészeti Lexikon I–II–III–IV. kötet*. Budapest, 1965–1968. Akadémiai Kiadó.
- A művészetre mindenkinek szüksége van. Tanácskozás a megyei képzőművészet helyzetéről. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1963(6)6.

- N. R.: A téma félreállítása. Fialat képzőművészek bemutatkozása Tatán. *Dolgozók Lapja* 1979. február 21.
- na: A művészeti tanács terve. *Dolgozók Lapja* 1984. február 29.
- Nádasdi János (szerk.): *Komárom megye bemutatkozika*. Budapest, 1975. VT Idegenforgalmi és Propaganda Kiadó Vállalat.
- Naiv művészek a Kernstok teremben. *Dolgozók Lapja* 1979. december 8.
- Nász János: *Képző- és iparművészeti kiállítások Komárom megyében 1945–1985. Bibliográfia*. Tatabánya, 1986. József Attila Megyei Könyvtár.
- Nász János: *Képző-, ipar- és fotóművészeti kiállítások Komárom-Esztergom megyében 1986–2000. Sajtóbibliográfia*. (Bev. Wehner Tibor.) Tatabánya, 2019. József Attila Megyei és Városi Könyvtár.
- Nem a tárlatok száma a döntő. Kiállításainkról. A város mellett falun is. *Dolgozók Lapja* 1974. május 19.
- Neszméri Csilla: A felvidéki magyar képzőművészetről dióhéjban. *Pro minoritate* 2008. tél 3–19.
- Növekedik a megyei alkotóművészet rangja, szerepe. Megyei művészetpolitikai aktíva Tatabányán. *Dolgozók Lapja* 1976. július 8.
- Oroszlányban nyílt meg a megyei képzőművészek őszi kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1961(94)1.
- Osváth Andor (szerk.): *Komárom és Esztergom közgazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék múltja és jelene*. Budapest, 1938.
- őr-: Alap gondok. *24 Óra* 1990. november 17.
- őr-: Meglepetések nélkül. Jegyzetek a megyei képzőművészek esztergomi kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1962. december 8.
- Őszi Tárlat '67. Tatabánya, 1967. Népház. (Katalógus, bev. Mucsi András.)
- Őszi Tárlat '68. Tatabánya, 1968. Népház. (Katalógus)
- Őszi Tárlat '69. Tatabánya, 1969. Népház. (Katalógus)
- Őszi Tárlat '70. Tatabánya, 1970. Népház. (Katalógus, bev. Z. Szabó Zoltán.)
- Őszi Tárlat '71. Tatabánya, 1971. Népház. (Katalógus)
- Őszi Tárlat '72. Tata, 1972. Komárom Megyei Művelődési Központ. (Katalógus)
- Őszi Tárlat '73. Tata, 1973. Komárom Megyei Művelődési Központ. (Katalógus)
- Őszi Tárlat 1974. Tata, 1974. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Bíró Endre.)
- Őszi Tárlat 1975. Tata, 1975. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus)
- Őszi Tárlat '76. Tata, 1976. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus)
- Őszi Tárlat 1977. Tata, 1977. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Őszi Tárlat. Tata, 1978. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Ötök kiállítása. Budapest, Ferencvárosi Pincetárlat. (Katalógus, bev. Jenkei János.)
- P. I.: Közelebb az élethez. A megyei képzőművészek tanácskozásáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1960(19)6.
- P. Szabó Ernő: Meg- és átrendezett fénykép. *Fotóművészet* 1989(1)
- Payer István: Jegyzetek a megyei képzőművészek grafikai kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1959. december 2.
- Papp Albert: Beszélgetés a tárlatvezetés után. *Dolgozók Lapja* 1965. május 25.
- Papp József: Gondolathamisítók. Jegyzetek egy kiállításról. *Új Forrás* 1971(3)103–107.
- Payer István: Jegyzetek a megyei képzőművészek grafikai kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1959. december 2.
- A pedagógus képzőművészek megyei kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1963. június 5.
- Pernecky Géza: Őszi tárlat '67. *Dolgozók Lapja* 1967. november 26.
- Piri Kálmánné: Gondolatok a Képzőművészeti Hetek alkalmából. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956. január 21.
- Piri Kálmánné: A Komárom megyei képzőművészek negyedik kiállítása. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956. október 3.
- Piri Kálmánné: Sokkal több megbecsülést a képzőművészek munkájának. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1953(104)4.
- Pogány Gábor: Tavasz Tárlat '86. Komárom megyei képzőművészek kiállítása. *Új Forrás* 1986(5)59–62.

- Ravaszi Éva: Tájékoztató Komárom megye művészeti életének helyzetéről és a további feladatokról. *Művészeti Műhely* 1988. 5–8.
- Rp.: Szokatlan döntések. *Fotó* 1975(7)33.
- S. I.: Néhány szó pedagógus képzőművészek kiállításáról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1954(4)94.
- S. O.: Beszámoló a megyei fotópályázatról. *Dolgozók Lapja* 1965. május 12.
- Salamon Nándor: Észak-dunántúli tárlat Szombathelyen. *Új Forrás* 1986(2)74–76.
- Salamon Nándor: *Kisalföldi művészek lexikona*. Győr, 1998. Kisalföld Művészetéért Alapítvány.
- Salamon Nándor: *Kisalföldi művészeti lexikon. Festők, szobrászok, építészek, műgyűjtők, művészeti írók, művészeti csoportok, egyesületek, galériák. XVI–XXI. század*. Vasszilvágy, 2012. Magyar Nyugat Könyvkiadó.
- Salamon Nándor: Valami megmozdult... *Dolgozók Lapja* 1982. május 29.
- Salamon Nándor: Vendégjárás Komárom megyéből. *Műhely* 1979(3)94–97.
- Salamon Nándor: Vita képzőművészeti életünkről. *Dolgozók Lapja* 1982. május 29.
- Seregélyi György: *Magyar festők és grafikusok adattára. Életrajzi lexikon az 1800–1988 között alkotó festő- és grafikusművészekről*. Szeged, 1988.
- Sisa József (főszerk.): *A magyar művészet a 19. században. Képzőművészet*. Budapest, 2018. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont–Osiris Kiadó.
- Soós Gyula: Képzőművészeti kiállítás Tatabányán. *Szabad Művészet* 1954(7)332.
- Steiner Tibor: Komárom megyei napok Tokajban. *Új Forrás* 1977(2)139–141.
- Sulyok Kálmán: „Egy kiállítás képei.” Komárom megyei Tavaszi Tárlat. *Dolgozók Lapja* 1988. május 4.
- Sümei György: A fotósok Tavaszi Tárlatának megnyitója. (1988. IV. 24.) *Művészeti Műhely* 1989(1)39–40.
- sz-: Kiállítás Budapesten. Komárom megyei művészek bemutatkozása. *Dolgozók Lapja* 1986. június 30.
- Szabó Júlia: Művészeti élet Komárom megyében. (Megyei kiállítás 1964). *Művészet* 1965(3)47–48.
- Szabó Lilla: A felvidéki magyarság képzőművészete 1920–1937. *Atelier* 2020(2)42–45.
- Szalai Zoltán: A Komárom megyei képzőművészek kiállítása Nyergesújfalun. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956. szeptember 29. .
- Székely Zoltán: A Komárom megyei képzőművészek. *Művészet* 1961(8)38.
- Találkozás – képzőművészekkel. *Dolgozók Lapja* 1981. november 10.
- Tasnádi Attila: Komárom megyeiek a Hollósy Galériában. *Népszava* 1986. július 18.
- Tavaszi Tárlat 1979. Tata, 1979. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Tavaszi Tárlat '80. Tata, 1980. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Tavaszi Tárlat '82. Tata, 1982. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Tavaszi Tárlat '84. Tata, 1984. Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Lánosz Sándor.)
- Tavaszi Tárlat '86. Esztergom, 1986. Balassa Bálint Múzeum. (Katalógus, bev. Pogány Gábor.)
- Tavaszi Tárlat '88. Tata, 1988. Kuny Domokos Múzeum, Városi Művelődési Központ. (Katalógus, bev. Lóska Lajos, Szabó Péter.)
- A tavaszi tárlat előtt. Beszélgetés a képzőművészeti élet eseményeiről. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1964(31)3.
- Tisztújító közgyűlés. Megyei képzőművészek három év munkájáról. *Dolgozók Lapja* 1966. május 24.
- Több segítséget várnak megyénk képzőművészei. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1959(81)6.
- Turczel Lajos: Szemelvények Brogyáni Kálmán műkritikai és művészettörténeti munkásságából. *Limes* 1996(4)33–60.
- Uhr Viktória: Jegyzetek képzőművészeink tanácskozásáról. *Dolgozók Lapja* 1976. december 18.
- Új képzőművészeti alkotások megyénkben. *Dolgozók Lapja* 1973. augusztus 30.
- Utólagos megjegyzések egy kiállításról. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1958. június 14.
- Utószó a Komárom megyei képzőművészek kiállításához. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1955(63)4.

- Ünnepi hét Esztergomban. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956. augusztus 15.
- v-: Alkotások – túl a megyehatáron. Tárlat a Csontváry Teremben. *Dolgozók Lapja* 1987. március 23.
- v-: Megnyílt a Tavaszi Tárlat. *Dolgozók Lapja* 1988. április 25.
- V.: A gazdaság árnyékában. A megye művészeti élete. *Dolgozók Lapja* 1987. november 14.
- V. B. Josi (Varga-Bencsik József): *Őszmajom*. (Bev. Wehner Tibor.) Tatabánya, 2016.
- Vaderna József: Ablaknyitás. A „Városképek” című kiállításról. *Dolgozók Lapja* 1986. november 15.
- Vaderna József: Belső rezdülések – fotográfiákon. *Dolgozók Lapja* 1985. április 13.
- Vaderna József: Felszabadulási fotótárlat. Belső rezdülések – fotográfiákon. *Dolgozók Lapja* 1985. április 16.
- Vaderna József: A fotósok tavaszi tárlata. Festmény a képből. *Dolgozók Lapja* 1988. május 12.
- Vaderna József: Pedagógus képzőművészek kiállítása. A nevelés és a művészet minősége. *Dolgozók Lapja* 1985. március 16.
- Vaderna József: Tavaszi Tárlat 1984. Két év, vagy egy pillanat látlelete. *Dolgozók Lapja* 1984. május 17.
- Vaderna József: Tavaszi Tárlat. Viszonyítások. *Dolgozók Lapja* 1986. június 14.
- Vaderna József: Ülést tartott a megyei művészeti tanács. Értékes művek születtek. *Dolgozók Lapja* 1989. január 25.
- Vajna György: A kiállítás képei. Gondolatok a nyergesi szabadiskoláról. *Dolgozók Lapja* 1969. május 1.
- Városképek '86. *Komárom megyei fotóművészek tárlata*. Tatabánya, 1986. Kernstok Terem. (Katalógus, bev. Vaderna József.)
- Városképek. *Dolgozók Lapja* 1986. november 3.
- Vecsési Sándor: Megyei képzőművészek kiállítása. Esztergom, Rondella 1992. július 3. *Művészeti Műhely* 1992. 48–49.
- Végyvári Lajos: A valóság útjain. Jegyzetek a megye képzőművészeinek tavaszi tárlatáról. *Dolgozók Lapja* 1965. május 1.
- Weizer Tamás: Mesterség vagy művészet? A megyei fotográfia kezdetei. *Dolgozók Lapja* 1989. február 6.
- Vígh Tamás: Tisztelt Megnyitó Közönség! *Művészeti Műhely* 1987. 5–6.
- Wehner Tibor: Amatőrök és szakkörösök megyénk képzőművészetében. *Dolgozók Lapja* 1975. április 30.
- Wehner Tibor: Elemzést, értékrendet! *Dolgozók Lapja* 1976. január 7.
- Wehner Tibor: Észrevételek egy pályázatról. *Dolgozók Lapja* 1977. december 11.
- Wehner Tibor: Foltok, fehér foltok. *Új Forrás* 1973(2)117–122.
- Wehner Tibor: A határtalannal határos. *Atelier* 2020(1)2–6.
- Wehner Tibor: *A hetvenes-nyolcvanas évek Vonások Komárom-Esztergom megyei művészek arcképeihez*. Tatabánya, 1991. Komárom-Esztergom megyei Önkormányzat.
- Wehner Tibor: Ismerjük meg értékeinket! A múzeumok megyénk képzőművészetéért. *Dolgozók Lapja* 1975. december 2.
- Wehner Tibor: Jegyzet idézőjelben. *Dolgozók Lapja* 1977. január 26.
- Wehner Tibor: JEL 1971-72. *Új Forrás* 1972(2)137–140.
- Wehner Tibor: *Képek, szobrok Komárom-Esztergom megye képzőművészetéből*. Tatabánya, 1993. (képeslevelezőlap gyűjtemény)
- Wehner Tibor: *Képzőművészet munkások között Komárom megyében*. In: *Irodalom és művészetpropaganda a szakszervezetekben*. Budapest, Táncsics Kiadó. 30–38.
- Wehner Tibor: *Képzőművészeti krónika, Komárom megye*, 1984. szeptember-október. *Új Forrás* 1985(1)59–63.
- Wehner Tibor: *Képzőművészeti krónika, Komárom megye*, 1984. november-december. *Új Forrás* 1985(2)91–93.
- Wehner Tibor: *Képzőművészeti krónika, Komárom megye*, 1985. január-február. *Új Forrás* 1985(3)52–54.
- Wehner Tibor: *Képzőművészeti krónika, Komárom megye*, 1985. március-április. *Új Forrás* 1985(4)62–66.
- Wehner Tibor: *Képzőművészeti krónika, Komárom megye*, 1985. május-június. *Új Forrás* 1985(5)68–70.

- Wehner Tibor: Képzőművészeti krónika, Komárom megye, 1985. július-augusztus. *Új Forrás* 1985(6)59–62.
- Wehner Tibor: „Két hét művészet”. *Népművelés* 1973(4)
- Wehner Tibor: Két kritika. Önmagunkhoz mérten? Magyar grafika 1978. *Új Forrás* 1979(4)74–77.
- Wehner Tibor: Kiállítási kavalkád. *Dolgozók Lapja* 1977. február 17.
- Wehner Tibor: Kísérletek, próbálkozások, átlagszint az ősi tárlaton. *Dolgozók Lapja* 1974. december 15.
- Wehner Tibor: Kollektív megmértetés. Fiatal képzőművészek. *Dolgozók Lapja* 1987. február 2.
- Wehner Tibor: Komárom megye képzőművészeti. *Művészet* 1979(5)40–41.
- Wehner Tibor: Komárom megyei iparművészek seregszemléje. Hol a hétköznapok iparművészete? *Dolgozók Lapja* 1985. október 23.
- Wehner Tibor: Komfiguráció. Hat fiatal grafikuspélda kiállítása. *Art Limes (Wehner-vernissage)* 2009(3)96–97.
- Wehner Tibor: Köztéri szobrászatunk. *Dolgozók Lapja* 1981. november 15.
- Wehner Tibor: Leltár. A Komárom megyei képzőművészek 1982. évi Tavasz Tárlatáról. *Dolgozók Lapja* 1982. május 8.
- Wehner Tibor: Megyei Galéria. *Dolgozók Lapja* 1982. december 4.
- Wehner Tibor: Minden mű megvásárolható. Komárom megyei képzőművészek budapesti kiállítása. *Új Forrás* 1987(3)60–62.
- Wehner Tibor: Országos emlékműfelmérés. Komárom-Esztergom megyei metszet. *Új Forrás* 1997(5)44–56.
- Wehner Tibor: Souvenir – avagy amire nincs szükségünk. *Dolgozók Lapja* 1978. január 22.
- Wehner Tibor: Szándékok. Kiállítási krónika, 1977. első félév. *Új Forrás* 1977(2)176–181.
- Wehner Tibor: Szobor a térben. Járulékos elemek felbukkanása és elterjedése a kortárs monumentális szobrászatban. *MKISZ Tájékoztató* 1979(3/4)14–22.
- Wehner Tibor: *Tapló. Kíméletlen Művészeti Napló 1996–2006*. Budapest, 2013. Enciklopédia Kiadó.
- Wehner Tibor: *Tapló 2. Kíméletlen Művészeti Napló 2007–2016*. Budapest, 2018. Cédus Művészeti Alapítvány – Napkút Kiadó.
- Wehner Tibor: Új monumentális művek Komárom-Esztergom megyében. *Művészeti Műhely '94-95*. 65–68.
- Wehner Tibor: Visszhangtalanul. Kortárs képzőművészet Komárom megyében. *Művészet* 1979(5)36–39.
- Wehner Tibor: Volt egyszer egy pályázat... *Dolgozók Lapja* 1978. október 4.
- Wehner Tibor–Kovács Lajos: *Zsembery gyűjtemény. Dorog, Esztergom, Komárom, Nyergesújfalu, Tata... Komárom-Esztergom megyei képzőművészek alkotásai Zsembery Dezső műgyűjteményében*. Dorog, 2008. Dorog Város Önkormányzata.
- Xantus Gyula: Jegyzetek a Komárom megyei képzőművészek tavaszi kiállításáról. *Időnk* 1963(1)127–128.

NYERGESÚJFALU

- Bodri Ferenc: Kernstok-galéria nyílt Nyergesújfalun. *Vasárnapi Hírek* 1998. július 12.
- Bodri Ferenc: Kernstok gyűjtemény és galéria. *Esztergom és Vidéke* 1998. október 29.
- Bodri Ferenc: *Kernstok Károly és vendégei, látogatói Nyergesújfalun*. Tatabánya, 2000. Kernstok-füzetek 3.
- Bodri Ferenc: *Kernstok Károly írásaiból. A kutató művésztől a vallomásig*. Tatabánya, 1997. Kernstok-füzetek 2.
- Dévényi Iván: Derkovits Gyula Nyergesújfalun. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956(1)4.
- Dévényi Iván: Kernstok Károly barátai és szabadiskolája Nyergesújfalun. 1-2-3-4. *Dunamente* 1959(29)2; 1959(30)2; 1959(31)2; 1959(32)2.
- Dévényi Iván: A nyergesi szabadiskoláról. *Dolgozók Lapja* 1975. augusztus 29.
- Dévényi Iván: A nyergesújfalui Kernstok-villa életéből. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956(1)4.
- Dévényi Iván: Újabb nyergesújfalui művésztörténeti adatok. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1960. augusztus 10.

- es: Fialat munkásfestők. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1956. január 18.
- ez-: Kernstok múzeumot terveznek. Gazdag kiállítási program Nyergesújfalun. *Dolgozók Lapja* 1978. július 19.
- Gréczy Emőke: Az a bizonyos ötven nap Nyergesújfalun. *Artmagazin* 2014(4)36–41.
- Horváth Dániel (szerk.): *Nyergesújfalu temploma.* (Bev. Horváth Dániel, Vitális Gábor, P. Andrásfalvy János, Prokopp Mária.) Nyergesújfalu, 2021. Nyergesújfalu Szent Mihály Plébánia.
- Kernstok Károly és a nyergesi szabadiskola. Esztergom, 1969. Balassa Bálint Múzeum. (Katalógus, bev. Mucsi András.)
- Kernstok Gyűjtemény és Galéria. Nyergesújfalu, 1998. Nyergesújfalu Város Önkormányzata. (Katalógus, bev. Wehner Tibor.)
- Kernstok Károly művészeti Kör. (Bev. Kaposi Endre.) Nyergesújfalu, 2009. Nyergesújfalu Város Önkormányzata.
- Kernstok Károly és Nyergesújfalu. *24 Óra* 1991. december 7.
- Kiállítást rendezett a Viscosában a képzőművészeti szabadiskola. *Komárom Megyei Dolgozók Lapja* 1951. március 4.
- Kottra Mihály: *Nyergesújfalu a történelem tükrében.* Nyergesújfalu, 1985.
- Matits Ferenc: *A nyergesújfalu szabadiskola a korabeli írások és a visszaemlékezések tükrében.* In. Wehner Tibor (szerk.): *Szabadiskola Nyergesen. A Kernstok Károly vezette 1919-es nyergesújfalu képzőművészeti szabadiskola.* Nyergesújfalu, 2009. 28–33.
- Mendöl Zsuzsa: Czóbel Béla két festménye. *Jelenkor* 1978(2)156–159.
- Ortutay András: Kernstok Károly politikai szerepe Nyergesújfalun 1918–1919-ben. *Új Forrás* 1976(1)77–88.
- Padányi Lajos: *Adalékok Nyergesújfalu helytörténetéhez. (Válogatás a nyergesújfalu Hírmondóba írt cikkeimből 1991–2012.)* Nyergesújfalu, 2013. Nyergesújfalu Város Önkormányzata.
- Rockenbauer Zoltán: A Nyolcak 1919-ben. *Enigma* 2018. 94. 80–101.
- Szabó Júlia: Kernstok Károly és az 1919-es nyergesi szabadiskola. Kiállítás az esztergomi Balassa Bálint Múzeumban. *Népszabadság* 1969. június 13.
- Szilágyi Jolán: Az igazság Kernstok szabadiskolájáról. *Élet és Irodalom* 1959. március 20.
- Táti és nyergesújfalu alkotók. „Legyen erejük, energiájuk és kitartásuk!” *24 Óra* 1994. március 28.
- Vajna György: A kiállítás képei. Gondolatok a nyergesi szabadiskoláról. *Dolgozók Lapja* 1969. május 1.
- Wehner Tibor (szerk.): *Szabadiskola Nyergesen. A Kernstok Károly vezette 1919-es nyergesújfalu képzőművészeti szabadiskola.* Nyergesújfalu, 2009.

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR



Társadalom
Történelem
Művelődés



LIMES

Tudományos szemle 1988–2012

Alapította Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata



DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

Megjelent DVD-n az Arcanum-Adatbázis Kft. kiadásában a LIMES tudományos-történelmi szemle valamennyi száma (25 évfolyam, 95 szám, 14 000 oldal.) További információk a kiadó honlapján

Iparművészet



FRISS TERMÉS

A Fehérvársurgói Károlyi - Kastély Hotel&Restaurant harmadik alkalommal ad otthont a FRISS TERMÉS szalonbemutatójának és vásárlóknak. Két sikeres bemutató után a kortárs magyar iparművészeket ismét a Károlyi József Alapítvány látja vendégül.

362

Tovább



A kéz – ami összeköt

2019. október 8-án nyílt a Csehország Iparművészeti Biennálé Dél-Koreában, ahol Magyarország, Dánia mellett, meghívott vendégként szerepel az ázsiai kiállítás között. A nagyszabású eseményen, a közel 3000 négyzetméteres négy debányfeldolgozó szalon csarnokában, Sára Ernő kurátor koncepciója alapján mutatkoznak be a hazai kézművesek és iparművészek egy sokszínű tártat keretében.

220

Tovább



Legördülő selyemszálak a tatali várban

Nagy Katalina, a tehetséges, tevékeny művészre emlékeznek a legzsebb gobelinjeit és kísérleti munkáit bemutató kiállítás a Kany Domokos Múzeumban. Nagy Katalin nemcsak textilis, szövésével foglalkozott: a kortárs művészet területén kísérletezett anyagokkal, technikákkal, más műfajokkal, a performance-ig bezárólag.

1006

Tovább



A ma textilművészete - Textile Art of Today

A Textile Art of Today (A ma textilművészete) egy nemzetközi művészeti projekt, amely korunk textilművészetét a budapesti Vigadó Galériában mutatja be. Ez a projekt más világkiállításoktól abban különbözik, hogy 64 rekonstrukciója van jelenlévő európai galériáiban és múzeumokban, és a látogatók négy európai országban (Magyarország, Szlovákia, Csehország, Lengyelország) is láthatják. Jelentőségét hangsúlyozza a V4 országok kulturális minisztereinek védőközege.

637

Tovább



„NAPKELETTŐL NAPNYUGATIG”

Nemzetközi nemzeti művészeti kiállítás egy 61 mesteriség újjáélesztésének 40. évfordulója alkalmából.

492

Tovább



Magyar design kiállítások a Romanian Design Week-en

A Balassi Intézet – Bukaresti Magyar Intézet szervezésében a magyar formatervezés újabb kiemelkedő alkotásait mutatja be a 7. alkalommal megrendezésre kerülő Romanian Design Week-en.

503

Tovább



„Bauhaus 100” plakátkiállítás válogatás a XXI. Tervezőgrafikai Biennálé alkotásaiból

A hazai vizuális kommunikáció legújabb eredmények sorozatának 21. alkalommal került megrendezésre a 2017-2018 között készült alkotásokról grafikai alkotásokról, amelynek válogatását mutatja be a Pesti Vigadó a közönségnek.

713

Tovább

Számok



Iparművészet III.

1081



Iparművészet II.

1113



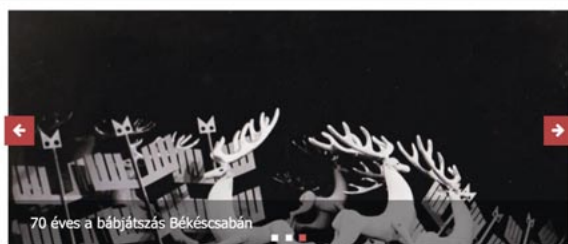
Iparművészet I.

1111



Üvegszobrászat

1137



70 éves a bábjátás Békéscsabán

NOVEMBER						
H	K	SZ	CS	P	SZ	V
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Friss hírek



„Temet az 100 minket”

Aktuális



TAKARÉKOS SZÜRREÁL

Nedves Péter Barmabás Átjáró című kiállítása a Bánhidai Alkotó Ház - Betegszamár Galériában.

214

Tovább



Túlélni a már ismerteken



Rómeó és Júlia



FRISS TERMÉS



LAUNDRIES



CSEKKOLDI 4.0 HATÁRÁTLÉPÉSEK A ...



Felvidék kincsel



X. KORTÁRS KERESZTÉNY IKONOGRÁ...



A szavak és a dolgok a Mesebol...



A TIZENHARMADIK



A Háromágú Tölgyfa Tündére- p...



Molnár Farkas / Megfogyott eml...



Nemzetközi díjat nyert a Békés...



A kéz – ami összeköt



Legördülő selyemszálak a tatali...



VAN MŰVÉSZI VÉNÁD?



FÉSZEK- Vámos János festőművés...



ART transfer-díj



„SZENTENDRE – KULTÚRPART 2019”...



Nem is tudjuk, mekkora szerenc...



70 éves a bábjátás Békéscsab...

Legújabb számok

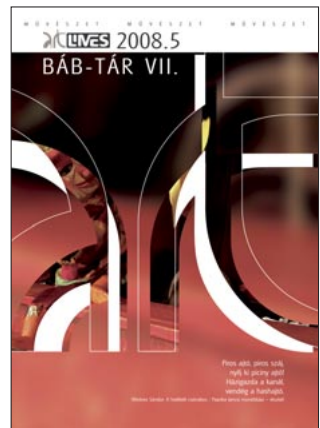
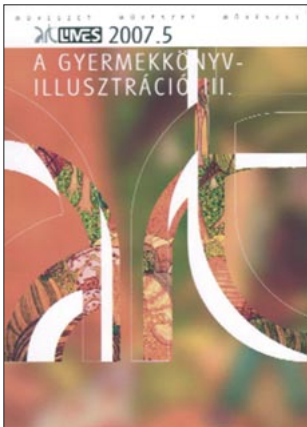
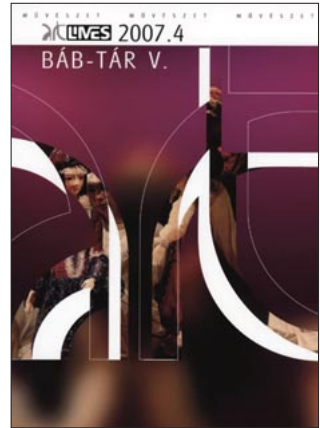
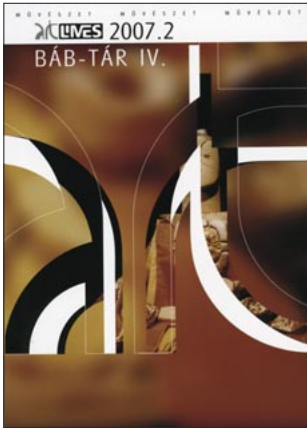


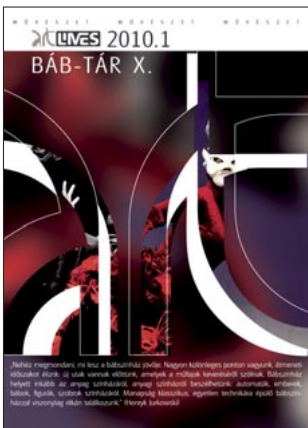
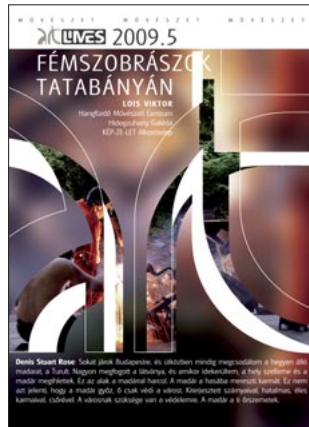
Archívum

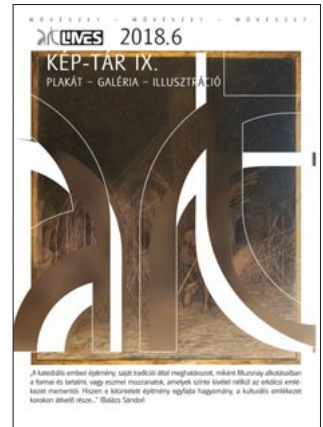
2018	2017	2016	2015
2014	2013	2012	2011
2010	2009	2008	2007
2006	2005	2004	2003
2002			

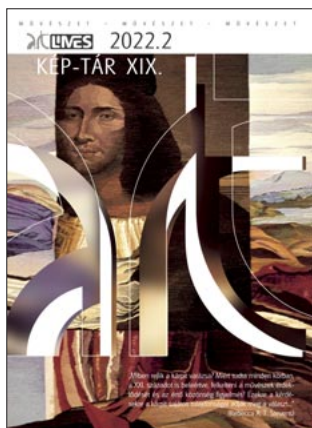
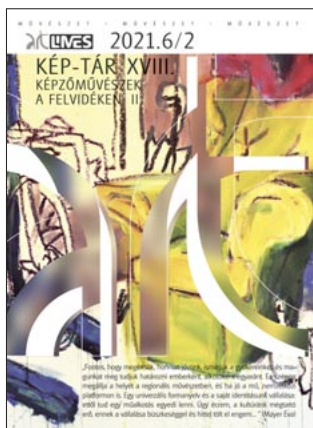
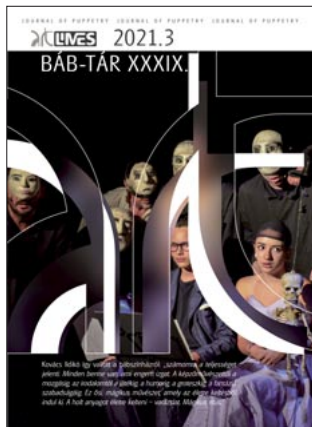
Kövessen minket!











MEGJELENT SZÁMAINK:

2003/1. szám – BÁBOK ÉS BÁBUK (elfogyott)	–
2003/2. szám – A PASZTELL (elfogyott)	495 Ft
2004/1-2. szám – DIKTATÚRA ÉS MŰVÉSZET I-II.	990 Ft
2004/3-4. szám – A GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓ I-II. (elfogyott)	990 Ft
2006/1. szám – BÁB-TÁR I. (elfogyott)	–
2006/2-3. szám – BÁB-TÁR II-III.	990 Ft
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában (elfogyott)	850 Ft
2007/2. szám – BÁB-TÁR IV.	650 Ft
2007/3. szám – Kihelyezett tagozat	850 Ft
2007/4. szám – BÁB-TÁR V.	850 Ft
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2008/2. szám – Képzőművészek Esztergomban a 20. században	850 Ft
2008/3. szám – BÁB-TÁR VI.	850 Ft
2008/4. szám – ÜVEGSZOBRA SZAT	850 Ft
2008/5. szám – BÁB-TÁR VII.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2009/3. szám – Wehner-Vernissage	850 Ft
2009/4. szám – BÁB-TÁR VIII.	850 Ft
2009/5. szám – Fémszobrászok Tatabányán	850 Ft
2009/6. szám – BÁB-TÁR IX.	850 Ft
2010/1. szám – BÁB-TÁR X.	850 Ft
2010/2. szám – BÁB-TÁR XI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/1. szám – BÁB-TÁR XII.	850 Ft
2011/2. szám – Képzőművészek Tatabányán a 20. században	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX.	
A képiró: Kass János, 1. rész	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2012/1. szám – BÁB-TÁR XIII.	850 Ft
2012/2. szám – IPARMŰVESSÉG I.	1.000 Ft
2012/3. szám – A KÉPÍRÓ, KASS JÁNOS	1.000 Ft
2012/4. szám – BÁB-TÁR XIV.	1.000 Ft
2013/1. szám – IPARMŰVESSÉG II.	1.000 Ft
2013/2. szám – IPARMŰVESSÉG III.	1.000 Ft
2013/3. szám – BÁB-TÁR XV.	1.000 Ft
2013/4. szám – BÁB-TÁR XVI.	1.000 Ft
2013/5. szám – Képzőművészek Dorogon I.	1.000 Ft
2014/1. szám – Képzőművészek Dorogon napjainkban	1.000 Ft
2014/2. szám – BÁB-TÁR XVII.	1.000 Ft
2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft

2014/4. szám – KÉP-TÁR II.	1.000 Ft
2015/1. szám – BÁB-TÁR XVIII.	1.000 Ft
2015/2. szám – BÁB-TÁR XIX.	1.000 Ft
2015/3. szám – A képiro: Kass János, 3. rész	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában I. kötet	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában II. kötet	1.000 Ft
2015/5. szám – BÁB-TÁR XX.	1.000 Ft
2016/1. szám – KÉP-TÁR III.	1.000 Ft
2016/2. szám – BÁB-TÁR XXI.	1.000 Ft
2016/3. szám – BÁB-TÁR XXII.	1.000 Ft
2016/4. szám – KÉP-TÁR IV.	1.000 Ft
2016/5. szám – BÁB-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2016/6. szám – BÁB-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2017/1. szám – BÁB-TÁR XXV.	1.000 Ft
2017/2. szám – BÁB-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2017/3. szám – BÁB-TÁR XXVII.	1.000 Ft
2017/4. szám – KÉP-TÁR V. – I. rész	1.000 Ft
2017/5. szám – KÉP-TÁR V. – II. rész	1.000 Ft
2017/6. szám – BÁB-TÁR XXVIII.	1.000 Ft
2018/1. szám – BÁB-TÁR XXIX.	1.000 Ft
2018/2. szám – KÉP-TÁR VI. Képzőművészek Esztergomban I.	1.000 Ft
2018/3. szám – KÉP-TÁR VII. Képzőművészek Esztergomban II/1.	1.000 Ft
2018/4. szám – KÉP-TÁR VIII. Képzőművészek a Vajdaságban	1.000 Ft
2018/5. szám – BÁB-TÁR XXX.	1.000 Ft
2018/6. szám – KÉP-TÁR IX.	1.000 Ft
2019/1. szám – BÁB-TÁR XXXI.	1.000 Ft
2019/2. szám – KÉP-TÁR X. Képzőművészek Esztergomban II/2.	1.500 Ft
2019/3. szám – BÁB-TÁR XXXII. – Budapest Bábszínház '70	1.000 Ft
2019/4. szám – BÁB-TÁR XXXIII.	1.000 Ft
2019/5. szám – BÁB-TÁR XXXIV.	1.000 Ft
2020/1. szám – BÁB-TÁR XXXV.	1.000 Ft
2021/2. szám – BÁB-TÁR XXXVIII.	1.000 Ft
2021/3. szám – BÁB-TÁR XXXIX.	1.000 Ft
2021/4. szám – KÉP-TÁR XVI.	1.000 Ft
2021/5. szám – BÁB-TÁR XL.	1.000 Ft
2021/6. szám – KÉP-TÁR XVII.	1.000 Ft
2022/1. szám – BÁB-TÁR XLI.	1.000 Ft
2022/2. szám – KÉP-TÁR XIX.	1.000 Ft
2022/3. szám – BÁB-TÁR XLII. I. RÉSZ	1.000 Ft
2022/4. szám – KÉP-TÁR XX. Emlékjelek, műalkotások	2.500 Ft

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR



Art Limes 1992–2015



DVD

KERESHETŐ HASONMÁS